

Uio • Universitetet i Oslo

Dette blir sikkert en masteroppgave

*En korpusbasert undersøkelse av sikkert som
setningsadverbial*

Anja Marie Bastviken Kielland

Masteroppgave i nordisk språk
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2020

Sammendrag

Denne oppgaven er en korpusbasert undersøkelse av *sikkert* som setningsadverbial (*sikkert 2*), og en sammenligning med nøytrum av adjektivet *sikker* (*sikkert 1*). *Sikkert 1* og *sikkert 2* skiller seg fra hverandre på flere måter. Blant annet uttrykker *sikkert 1* en sterkere grad av sikkerhet enn hva *sikkert 2* gjør, de hører til forskjellige ordklasser (adjektiv og adverb), og de har forskjellig distribusjon i setningen. *Sikkert 1* kan i en setning forekomme i forfeltet, midtfeltet og slutfeltet, samt internt i nomenfraser, og i visse tilfeller i ekstraposisjon. *Sikkert 2* kan på den annen side først og fremst forekomme i midtfeltet i en setning, samt i ekstraposisjon og i visse tilfeller internt i nomenfraser, men kan ikke stå i forfeltet eller i slutfeltet.

Formålet med oppgaven er å beskrive morfosyntaktiske, semantiske og pragmatiske egenskaper ved *sikkert 2*, og sammenligne med *sikkert 1*, for å avgjøre om utviklingen av *sikkert 2* kan være et eksempel på grammatikalisering, og om *sikkert 1* og *sikkert 2* kan regnes som forskjellige ord. Lehmanns kriterier for grammatikalisering brukes som utgangspunkt for å avgjøre dette spørsmålet. Resultatene av analysen viser at *sikkert 2* oppfyller tre av Lehmanns seks kriterier for grammatikalisering: redusert integritet, økt paradigmatistitet og redusert syntagmatisk variabilitet.

Redusert integritet hos *sikkert 2* vises blant annet gjennom tegn på fonologisk reduksjon, ved at *sikkert 2* oftere uttales sammentrukket og utydelig enn *sikkert 1*. For det andre viser det også tegn på desemantisering, ved at *sikkert 2* uttrykker en svakere grad av sikkerhet enn hva *sikkert 1* gjør. Økt paradigmatistitet vises for det første ved at *sikkert 2* hører til i en mindre åpen ordklasse enn hva *sikkert 1* gjør (adverb istedenfor adjektiv), for det andre ved at *sikkert 2* har falt ut av bøyingsparadigmet, og for det tredje ved at *sikkert 2* står i paradigmatisk opposisjon til færre ord enn *sikkert 1*. Redusert syntagmatisk variabilitet vises for det første ved at *sikkert 2* har færre plasseringsmuligheter i setningen enn *sikkert 1*, og for det andre ved at *sikkert 2* også i lavere grad er fordelt utover de mulige plasseringene i setningen enn hva *sikkert 1* er. Ettersom *sikkert 2* oppfyller såpass mange av Lehmanns kriterier for grammatikalisering, er det nærliggende å regne utviklingen av *sikkert 2* som et eksempel på grammatikalisering.

På bakgrunn av de store forskjellene mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* i bøyning, betydning og setningsplassering er det også grunnlag for å regne *sikkert 1* og *sikkert 2* for to forskjellige, homonyme ord, til tross for at de viser slektskap med hverandre.

Forord

Det kan være krevende å skrive en masteroppgave, spesielt under en pandemi, og selv har jeg kjent både på ensomhet og vanskeligheter underveis i arbeidet med denne oppgaven. Jeg er utrolig glad for at jeg likevel har kommet meg gjennom det og kan se hva arbeidet har blitt til, og dette har jeg mange å takke for.

Først og fremst vil jeg rette den aller største takken til veilederne mine, Hans-Olav Enger og Karin Beijering. Tusen takk for grundige tilbakemeldinger, gode innspill og forslag, mye tålmodighet, tid og støtte, og utrolig god hjelp. Og ikke minst tusen takk for å at dere har gitt meg tro på meg selv, og på at dette var verdt å fullføre selv om det lenge gikk trått. Jeg er så glad for å ha hatt dere begge som veiledere. Tusen takk for alt sammen!

For det andre vil jeg takke samboeren min Tuva, som har tatt imot størsteparten av fortvilelsen og frustrasjonen min når jeg har stått fast, og som utrettelig har lyttet, oppmuntret og motivert meg til å komme meg videre, ett skritt av gangen. Tusen takk for all tålmodighet, støtte, hjelp og kjærlighet, og tusen takk for at du alltid har tro på meg.

Og for det tredje vil jeg takke familien min. Tusen takk, Thomas, for at du alltid svarer så grundig og utfyllende på alle spørsmål jeg stiller deg, og for at du alltid viser interesse. Og tusen takk for hjelp med gjennomlesing av oppgaven. Tusen takk, Axel, som har skrevet master parallelt med meg, for at du alltid har forstått frustrasjonen når arbeidet med oppgaven har gått trått. Jeg er heldig som har brødre som dere. Og tusen takk til foreldrene mine, som gjør alt dere kan for å støtte meg.

Jeg er svært takknemlig for å ha fått muligheten til å skrive denne oppgaven, og for all hjelp og støtte jeg har fått underveis som har sørget for at jeg også har kunnet fullføre den. Alle feil og mangler som måtte forekomme i denne oppgaven, er mine egne.

Fredrikstad, november 2020

Anja Marie Bastviken Kielland

Innhold

1 Innledning.....	1
1.1 Formålet med oppgaven	1
1.2 Teoretisk utgangspunkt og metode	3
1.3 Struktur på oppgaven	4
2 Bakgrunn og teori.....	6
2.1 Teoretisk rammeverk.....	6
2.1.1 Adverbialer.....	6
2.1.2 Pragmatiske partikler.....	7
2.1.3 Grammatikalisering	9
2.1.4 Pragmatikalisering.....	17
2.2 Tidligere forskning	24
2.2.1 Ordbøker om <i>sikkert</i>	24
2.2.2 Borthen og Knudsen: norsk trykklett <i>visst</i>	25
2.2.3 Downing: engelsk <i>surely</i>	29
2.2.4 Aijmer: svensk <i>säkert</i>	30
3 Metode og materiale.....	32
3.1 Korpus og metode	32
3.1.1 Generelt om korpus og metode	32
3.1.2 Fordeler og ulemper ved å bruke korpussøk i språkforskning	33
3.1.3 Kombinasjon av flere metoder	35
3.1.4 Korpus og metoder for denne oppgaven	36
3.2 Innhenting og sortering av materiale.....	38
3.2.1 Søkstrenger	38
3.2.2 Hypoteser og forbehold.....	39
3.2.3 Sortering og gjennomgang av data.....	43
3.2.4 Resultater og foreløpig diskusjon.....	44

3.2.5 Foreløpig konklusjon.....	50
4 Morfosyntaktiske egenskaper.....	51
4.1 Generelt om <i>sikkert 1</i>	51
4.2 Generelt om <i>sikkert 2</i>	53
4.3 <i>Sikkert 1</i> og <i>sikkert 2</i> med adledd.....	55
4.4 <i>Sikkert ikke</i> og <i>ikke sikkert</i>	57
4.5 Internt i nomenfraser	58
5 Semantiske og pragmatiske egenskaper	61
5.1 Kontrastivt perspektiv	61
5.1.1 <i>Säkert</i>	61
5.1.2 <i>Surely</i>	62
5.1.3 <i>Visst</i>	66
5.1.4 Kort kommentar om <i>nok</i> , <i>vel</i> og <i>visstnok</i>	70
5.2 Pragmatiske og semantiske egenskaper ved <i>sikkert 2</i>	71
6 <i>Sikkert</i> og grammatikalisering.....	76
6.1 Lehmanns kriterier og <i>sikkert</i>	76
6.1.1 Integritet	76
6.1.2 Paradigmatisitet	77
6.1.3 Paradigmatisk variasjon	79
6.1.4 Strukturelt omfang.....	79
6.1.5 Bundethet	80
6.1.6 Syntagmatisk variasjon	80
6.1.7 Oppsummering av <i>sikkert</i> og Lehmanns kriterier	81
6.2 Hvor gammelt er <i>sikkert 2</i> ?	83
6.3 Er utviklingen av <i>sikkert 2</i> et eksempel på grammatikalisering?.....	83
6.4 Ett eller to ord?.....	86
7 Oppsummering og konklusjon	89

7.1 Forskjeller og likheter mellom <i>sikkert 1</i> og <i>sikkert 2</i>	89
7.2 Grammatikalisering av <i>sikkert</i>	90
7.3 Ett eller to ord.....	91
7.4 Konklusjon	91
Litteraturliste	92
Korpus	94

1 Innledning

1.1 Formålet med oppgaven

Sikkert er et ord som dukker opp i mange sammenhenger, fra uttrykk som *sikkert og visst*, til ytringer som *jeg gjør det sikkert i morgen*. Som adjektivet *sikker* bøyd i intetkjønnsformen, er betydningen tilsvarende *trygg, stødig* eller *pålitelig*, slik som i *et sikkert kort* og *et sikkert virkemiddel*. Men det er langt fra i alle sammenhenger at nettopp dette ser ut til å være ordets betydning. I mange tilfeller, særlig når *sikkert* står som setningsadverbial, ser det nærmest ut til å indikere usikkerhet, og hvor betydningen er nærmere *trolig* og *sannsynlig*, som altså innebærer at en ikke er helt sikker. Det betyr nærmere bestemt nesten det motsatte av fullstendig sikkerhet. Også i *Norsk referansegrammatikk* blir dette nevnt i forbindelse med *sikkert* som setningsadverbial:

Andre setningsadverbial blir brukte til å modifisere sanningsinnholdet på ulike måtar. (...) Ein kan reservere seg mot innholdet eller uttrykkje tvil ved å bruke *antakeleg, knapt, neppe, sannsynlegvis, kanskje, sikkert*. Det siste er litt spesielt, i og med at det egentleg signaliserer at talaren ikkje er heilt sikker, men reknar innholdet for svært sannsynleg: *Ho blir sikkert glad*.

(Faarlund, Lie og Vannebo, 1997, s. 821)

Så hvordan kan det være tilfellet? Hvorfor bruker vi et begrep for sikkerhet for å uttrykke usikkerhet? Dette er noe jeg ønsker å undersøke nærmere i denne oppgaven.

Sikkert som uttrykk for usikkerhet er langt fra noe enkeltstående fenomen. Også ordet *viss* betyr i mange sammenhenger noe sikkert, slik som i *jeg er viss på at de kommer*, men samtidig kan det likevel brukes som uttrykk for usikkerhet. I ytringer som *de måtte visst komme tilbake flere ganger* sitter en ikke igjen med et slående inntrykk av visshet, og det kan virke som om taleren ikke står fullstendig inne for sannhetsinnholdet i ytringen. Paralleller til *sikkert* finner vi dessuten i engelsk *surely* og i tysk *sicher*, som begge også kan uttrykke en viss grad av usikkerhet. I tillegg kan en legge merke til flere ord i norsk som i likhet med *sikkert* ofte kan bety noe litt annet enn sin "opprinnelige" betydning i visse sammenhenger, slik som *faktisk*, som ofte kan ha betydningen *i grunnen/sant å si* istedenfor betydningen *virkelig*. Dette ser vi for eksempel i ytringer som *faktisk vet jeg det ikke*.

I denne oppgaven skal jeg derfor ta for meg ordet *sikkert*, spesielt sammenhenger hvor *sikkert* blir brukt som setningsadverbial. Jeg ønsker hovedsakelig å undersøke om denne

varianten av *sikkert* kan sies å være kommet lenger i en grammatikaliseringsprosess enn *sikkert* som adjektiv. Det at betydningen ser ut til å ha endret seg til noe usikkert snarere enn noe helt sikkert, er interessant å legge merke til, og endret eller svekket innhold kan være et tegn på grammatikalisering. Men jeg vil også undersøke hvorvidt *sikkert* viser andre tegn på grammatikalisering, eller om det ikke er tilstrekkelig grunnlag for å snakke om dette for *sikkert*.

Et annet sentralt spørsmål blir for øvrig om *sikkert* som setningsadverbial og *sikkert* som nøytrum av adjektivet *sikker* kan regnes som ett eller to ord. Det kan være ulike grunner til å regne det både som ett og som to ord, og jeg skal ta for meg denne diskusjonen nærmere i kapittel 6. For oversiktlighetens skyld vil jeg i denne oppgaven likevel skille mellom de to variantene av *sikkert*, og omtale nøytrumsformen av adjektivet *sikker* som *sikkert 1*, og *sikkert* som setningsadverbial med mer usikker betydning som *sikkert 2*.

Det er en rekke grunner til at jeg har valgt meg ut akkurat ordet *sikkert*. Som nevnt synes jeg det er interessant hvordan betydningen ser ut til å kunne være noe nærmest usikkert i visse sammenhenger, og bruken av *sikkert 2* virker også svært vanlig, vanligere enn bruken av *sikkert 1*. Det kan være flere grunner til dette, som jeg skal komme inn på videre i oppgaven, blant annet det at vi sjelden har behov for å framheve at det vi sier er sant og troverdig, ettersom dette gjerne blir tatt for gitt (se avsnitt 3.2.2). Samtidig tar vi det ikke for gitt at det vi sier, er usikkert, og har dermed behov for å presisere dette når det er tilfellet. Likevel er det interessant at det nettopp er et ord for sikkerhet som endrer betydning til å romme usikkerhet, istedenfor et hvilket som helst annet ord.

En annen grunn til at jeg gjerne ville se nærmere på akkurat *sikkert*, er at jeg har funnet svært lite tidligere forskning på akkurat dette ordet. Jeg har ikke funnet noen norske kilder som tar for seg *sikkert*, kun en artikkel av Aijmer (2002) om svensk *säkert* i et oversettelsesperspektiv med engelsk. Dessuten har jeg sett på en artikkel av Downing (2001) om det engelske *surely*, som for så vidt kan sies å være beslektet med norsk *sikkert*, samt en artikkel av Borthen og Knudsen (2014) om norsk *visst*. Selv om alle disse på forskjellige måter kan sies å være beslektet med norsk *sikkert*, er det ingen overflod av litteratur på dette området, og jeg ønsker derfor å se nærmere på det her. På hvilke måter skiller for eksempel *sikkert* seg fra *säkert*, *surely* og *visst*, og på hvilke måter er de like? Og kan *säkert*, *surely* og *visst* uttrykke like stor grad av usikkerhet som *sikkert 2*?

Det jeg ønsker å undersøke i denne oppgaven, er da om utviklingen av *sikkert 2*, altså *sikkert* som setningsadverbial med usikker betydning, kan være et eksempel på grammatikalisering. I tillegg ønsker jeg å undersøke om det kan regnes som et annet ord en

sikkert 1, altså nøytrum av adjektivet *sikker*. Dette vil jeg gjøre ved å sammenligne korpusfunn av *sikkert 2* med Lehmanns kriterier for grammatikalisering (Lehmann, 2015; se avsnitt 2.1.3), og ved å sammenligne *sikkert 1* og *sikkert 2*. Forskningsspørsmålene kan dermed formuleres slik:

1. Kan utviklingen av *sikkert* som setningsadverbial være et eksempel på grammatikalisering?
2. Kan *sikkert* som setningsadverbial regnes som et annet ord enn *sikkert* som nøytrum av adjektivet *sikker*?

Det første vil jeg prøve å besvare ved å undersøke om Lehmanns kriterier for grammatikalisering kan gjelde for *sikkert 2*, og jeg vil regne med at vi har grammatikalisering i dette tilfellet dersom flere av kriteriene kan vises ved *sikkert 2*. Det andre vil jeg prøve å besvare ved å sammenligne *sikkert 1* og *sikkert 2* med tanke på egenskaper og bruk, og jeg vil regne med at de er samme ord dersom det er store likheter og mye overlapp mellom dem, men at de er forskjellige ord dersom det er store og tydelige forskjeller i bruk og egenskaper.

1.2 Teoretisk utgangspunkt og metode

For denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i grammatikaliseringsteori, og mer spesifikt Lehmanns kriterier for grammatikalisering. Grammatikalisering kan defineres som en prosess hvor leksikalske elementer og konstruksjoner kan utvikle grammatiske funksjoner, og hvor grammatiske elementer kan utvikle nye og mer grammatiske funksjoner (Hopper og Traugott, 2003, s. 1), slik som for eksempel at preposisjonen *hos* har utviklet seg fra substantivet *hus* (Bokmålsordboka, 2020), hvor da preposisjoner kan sies å være mer grammatiske enn hva substantiv er. Som vi ser her, trenger heller ikke grammatikaliseringprosessen innebære at det opprinnelige ordet forsvinner, og både det opprinnelige ordet og det grammatikaliserte ordet kan fortsette å eksistere parallelt.

Grammatikaliseringsteori er svært mangfoldig, og langt ifra alle er enige om hvilke kriterier som konkret må være oppfylt for at en skal kunne si at det er grammatikalisering en har med å gjøre. For enkelhets skyld vil jeg derfor hovedsakelig forholde meg til Lehmanns kriterier for å gjennomføre selve undersøkelsen. Disse kriteriene inkluderer integritet, paradigmatisk variasjon, strukturelt omfang, bundethet og syntagmatisk

variasjon, og om *sikkert 2* oppfyller et utvalg av disse kriteriene, vil en kunne si at det dreier seg om grammatikalisering.

I oppgaven vil jeg også komme inn på teorier om pragmatikalisering, altså utviklingen av pragmatiske partikler og diskursmarkører, og diskutere *sikkert* i sammenheng med disse. Pragmatiske partikler kan kommunisere mer enn det proposisjonelle innholdet i en ytring, og kan for eksempel si noe om hvordan deltakerne i en samtale forholder seg til det proposisjonelle innholdet i ytringen (Borthen, 2018, s. 226–227). *Sikkert 2* kan fungere som en pragmatisk partikkel ved å svekke sikkerhetsgraden til innholdet i en ytring, og av den grunn blir det også relevant å se det i sammenheng med pragmatikaliseringsteorier.

Som metode i oppgaven benytter jeg meg i hovedsak av korpusundersøkelser kombinert med introspeksjon. Til dette benytter jeg meg av tre korpus, NoWaC, Leksikografisk bokmålskorpus (LBK) og NoTa-Oslo, hvorav de to første er skriftspråkskorpus, og det siste er et talemålskorpus. Hoveddelen av undersøkelsen vil ta utgangspunkt i et tilfeldig utvalg på 1000 treff fra NoWaC, et stort webkorpus som inneholder tekst fra hele .no-domenet i en viss periode, og som dermed også inneholder svært variert språk, både formelt og uformelt, muntlig preget språk. Søk i LBK og NoTa supplerer hovedsøket, og korpuset NoTa er også brukt for å lytte til uttalen av *sikkert*.

1.3 Struktur på oppgaven

Denne oppgaven består av 7 kapitler, innledningen inkludert. I kapittel 2 vil jeg ta for meg bakgrunn og teori som ligger til grunn for oppgaven, både tidligere relevant forskning og litteratur, og aktuell teori. Blant annet vil jeg komme inn på adverbialer, pragmatiske partikler, grammatikalisering og pragmatikalisering, samt tidligere forskning om *visst*, *surely* og *sikkert*. Kapittel 3 vil dreie seg om metode og materiale. Her gjennomgår jeg metoden jeg bruker, korpusundersøkelser kombinert med introspeksjon, samt tar for meg innhenting og sorteringen av korpusmaterialet. Kapittel 4 om morfosyntaktiske egenskaper går ut på hva slags morfologiske og syntaktiske egenskaper som kan sies å gjelde for *sikkert*, med utgangspunkt i korpusfunnene, blant annet plassering i setninger, innad i nomenfraser, og bøyning. I kapittel 5 ser jeg nærmere på semantiske og pragmatiske egenskaper, og vil blant annet sammenligne *sikkert 2*, *visst*, *surely* og *sikkert*. Kapittel 6 dreier seg hovedsakelig om *sikkert* og grammatikalisering, hvor jeg vil se *sikkert 2* i sammenheng med Lehmanns kriterier for grammatikalisering, og diskutere hvorvidt *sikkert 1* og *sikkert 2* bør regnes som ett eller to

ord. Og i kapittel 7 oppsummerer jeg og konkluderer med hva jeg har funnet ut i løpet av oppgaven.

2 Bakgrunn og teori

I denne delen skal jeg for det første ta for meg det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for oppgaven. Her vil jeg se nærmere på adverbialer og pragmatiske partikler, gjennomgå Lehmanns kriterier for grammatikalisering, samt se på noen ulike teorier om pragmatikalisering. For det andre skal jeg sammenfatte det jeg har funnet av annen relevant tidligere forskning, som innebefatter artikler om norsk trykklett *visst*, engelsk *surely*, og svensk *säkert*.

2.1 Teoretisk rammeverk

2.1.1 Adverbialer

Et adverbial er en type setningsledd, men utover det varierer adverbialer svært. Felles har de likevel at de fungerer som en nærmere beskrivelse eller en modifikasjon enten av verbalet, av predikatet, eller av hele setningen. Det er vanlig å dele inn adverbialer i tre forskjellige typer, avhengig av hva slags relasjon de har til verbalet i setningen: bundne adverbialer, frie adverbialer, og setningsadverbialer (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997, s. 773).

Bundne adverbialer kan kjennetegnes av at de står som *utfylling* til verbet, altså at de er styrt av verbet. Sagt på en annen måte er de avhengige av verbets valens, hvilke krav verbet setter til de andre setningsleddene. Dette vil si at en ikke fritt kan bytte dem ut med andre adverbialer, og fremdeles få setningen til å gi mening (Faarlund et al., 1997, s. 774):

(1) De bor *i Sverige*

(2) *De bor *til Sverige*

De bundne adverbialene er oftest å finne i slutfeltet, vanligvis også etter et eventuelt objekt. Det vanligste er at de består av en preposisjonsfrase, men visse verb kan også ta bundne adverbialer som består av en adjektivfrase eller en substantivfrase (Faarlund et al., 1997, s. 776–788).

Når det gjelder frie adverbialer, er disse kjennetegnet av at de står som adledd til verbet, men *ikke* utfylling. De er altså ikke like bundet eller styrt av verbet som hva bundne adverbialer er, og kan av den grunn fritt kombineres med ulike typer predikater. En kan også ha flere frie adverbialer i samme setning (Faarlund et al., 1997, s. 774). De frie adverbialene

kan stå i alle de tre feltene i setningsskjemaet, både forfeltet, midtfeltet og slutfeltet, og kan bestå av både preposisjonsfraser, substantivfraser, leddsetninger, adjektivfraser og adverbfraser (Faarlund et al., 1997, s. 789–808). Et eksempel på et fritt adverbial ser vi her:

(3) Jeg gikk tur med hunden *i går*

(4) Jeg leste ut boka *i går*

(5) *I går* leste jeg ut boka

Setningsadverbialene, på sin side, er enda fjernere knyttet til verbet igjen, og står utenfor hele predikatet. Disse adverbialene fungerer som en beskrivelse eller modifikasjon til hele innholdet i setningen, eller til predikatet. For det meste står setningsadverbialer i midtfeltet, og de kan vanligvis ikke stå i slutfeltet. Formmessig kan de bestå av adverbfraser, adjektivfraser, preposisjonsfraser, eller ordkombinasjoner som danner faste uttrykk (Faarlund et al., 1997, s. 809). Noen eksempler på setningsadverbialer ser vi her:

(6) Du kan *ikke* se meg

(7) Han kommer *nesten aldri* på besøk

(8) Vi skulle *i grunnen* ha gjort det ferdig

Både *sikkert 1* og *sikkert 2* kan fungere som adverbialer, og jeg har allerede innledningsvis omtalt *sikkert 2* som et setningsadverbial. Vi ser her en forskjell på *sikkert 1* og *sikkert 2*:

(9) De skulle *sikkert* ha vært her nå (*sikkert 2*)

(10) Det gamle byggverket har stått trygt og *sikkert* i alle år (*sikkert 1*)

Her står *sikkert 2* i eksempel (9) som setningsadverbial, og *sikkert 1* i eksempel (10) som fritt adverbial. Videre i oppgaven skal jeg undersøke denne forskjellen nøyere, se kapittel 4.

2.1.2 Pragmatiske partikler

Det er flere som har skrevet om pragmatiske partikler, og de siste årene har de også fått mer oppmerksomhet, blant annet ved at *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* hadde et temanummer om nettopp pragmatiske partikler i 2018. I innledningsartikkelen til dette temanummeret definerer Kaja Borthen en pragmatisk partikkel i første omgang som en type pragmatisk markør, det vil si "et lingvistisk tegn [...] som brukes til å kommunisere noe som går utover ytringens

grunnleggende proposisjonelle innhold." (Borthen, 2018, s. 226). Videre definerer hun pragmatiske partikler mer spesifikt som *leksikalske* pragmatiske markører (Borthen, 2018, s. 227), hvis funksjon kan være å si noe om hvordan deltakerne i samtalen forholder seg til det proposisjonelle innholdet i ytringen, eller hvordan det proposisjonelle innholdet forholder seg til samtaledeltakernes antakelser om verden (Borthen, 2018, s. 227). Typisk er de pragmatiske partiklene små, selvstendige enheter, ofte ubøyelige, trykklette ord med en avbleket semantikk (Borthen, 2018, s. 228).

En kan diskutere hvorvidt *sikkert 2* faller innenfor denne definisjonen på pragmatiske partikler, blant annet siden det ikke er helt klart om det kan regnes som et typisk småord. Men ettersom Borthen i artikkelen også omtaler ord som *imidlertid* og *akkurat*, samt uttrykk som *skal vi ikke* og *er det vel* (Borthen, 2018, s. 229–230), som pragmatiske partikler, til tross for at heller ingen av disse i seg selv er typiske småord, vil jeg ta utgangspunkt i at også *sikkert 2* kan regnes som en pragmatisk partikkel.

I innledningsartikkelen kommer Borthen inn på ulike underkategorier av pragmatiske partikler, hvor hun blant annet nevner diskursmarkør/diskurspartikkel, for eksempel slik som *imidlertid* eller *vet du*, tilbakemeldingsmarkører, slik som *m-m* og *akkurat*, fokusmarkører, som *bare* og *til og med*, eksklamativer/utropspartikler, for eksempel *wow* og *shit*, talehandlingsmarkører (blant annet halespørsmål), som *tror du ikke* og *er det vel*, og modalpartikler, som for eksempel *da* og *visst* (Borthen, 2018, s. 229–230). Diskursmarkører brukes for å relatere informasjonsenheter til hverandre, tilbakemeldingsmarkører gir tilbakemelding til samtalepartneren, og fokusmarkører kan knyttes til den delen av ytringsinnholdet som er ny informasjon. Eksklamativer uttrykker talerens følelsesmessige holdning til saksforholdet, talehandlingsmarkører kan for eksempel indirekte be om et svar fra tilhører, og modalpartikler kan brukes for å styrke eller svekke den epistemiske statusen til det proposisjonelle innholdet (Borthen, 2018, s. 229–230).

Blant disse underkategoriene må *sikkert 2* kunne sies å tilhøre den siste, altså modalpartiklene. I innledningskapittelet nevner jeg hvordan *sikkert 2* ser ut til å føre med seg en viss usikkerhet, altså en svekking av den epistemiske statusen til innholdet i ytringen, og det ser vi også i disse eksemplene, med og uten *sikkert 2*:

- (11) Hun sover sikkert nå
- (12) Hun sover nå
- (13) De hadde sikkert planer om å gjøre det på sin egen måte
- (14) De hadde planer om å gjøre det på sin egen måte

I temanummeret er det skrevet blant annet om pragmatiske partikler som *sjø* og *da*, og tidligere er det skrevet om mange andre norske pragmatiske partikler, slik som *bare*, *nå*, *vel*, *ikke sant*, *nok* og *visst* (Borthen, 2018, s. 233). Likevel er det så vidt meg bekjent ikke tidligere skrevet noen større arbeider eller artikler om norsk *sikkert*. Senere i kapittelet, i avsnitt 2.2 om tidligere forskning, vil jeg derfor fokusere på parallellen *visst*, samt noen lignende forhold i andre språk.

2.1.3 Grammatikalisering

Det er mange som har skrevet om grammatikalisering, og det er mange som har forsøkt å definere hva det er, om det er noe, hva det innebærer, og hvordan en kan se det. Noen fokuserer mye på frekvens og repetisjon, som for eksempel hos Bybee (2003), og som vi ser i avsnitt 2.1.4 om pragmatikalisering, er det også uenighet om utviklingen av pragmatiske markører kan regnes som grammatikalisering eller ikke. På grunn av denne sterke variasjonen mellom ulike definisjoner på grammatikalisering skal jeg i denne oppgaven ta utgangspunkt i én definisjon, samt se den i sammenheng med et par andre i forbindelse med pragmatikalisering (se avsnitt 2.1.4). Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Lehmanns definisjon på grammatikalisering, blant annet fordi den er en nokså klassisk og "brukervennlig" definisjon, i alle fall i denne sammenhengen, med kriterier som er temmelig greie å avgjøre om en kan påvise eller ikke. Men som nevnt er Lehmanns definisjon og kriterier langt fra det eneste som finnes innenfor grammatikaliseringsfeltet.

2.1.3.1 Generelt om Lehmanns definisjon

Lehmanns definisjon på grammatikalisering tar utgangspunkt i et utvalg kriterier, som kan ses som varierende egenskaper ved et tegn, og grammatikaliseringsprosessen består i en øking eller minking av disse egenskapene samlet sett (Lehmann, 2015, s. 132). Det må ikke nødvendigvis være hundre prosent sammenheng mellom alle kriteriene samtidig, men ved en grammatikaliseringsprosess vil en regne med at de vil følge hverandre til en viss grad (Lehmann, 2015, s. 133). Disse kriteriene handler først og fremst om autonomien til et tegn, det vil si hvor fritt det brukes, og jo mer autonomi et tegn har, jo mindre grammatikalisert er det (Lehmann, 2015, s. 130). For eksempel kan substantivet *hus*, som vi så i innledningskapittelet (avsnitt 1.2), brukes med større frihet enn preposisjonen *hos*, som er mer begrenset med tanke på hvordan det kan brukes. Det forholdsvis abstrakte begrepet autonomi deler Lehmann videre opp i tre aspekter: vekt (weight), altså hva som skiller et tegn fra andre

tegn i samme klasse, sammenheng (cohesion), altså hvordan tegnet henger sammen med andre tegn, og variasjon (variability), altså hvor mye et tegn kan flyttes på og eventuelt byttes ut (Lehmann, 2015, s. 130).

Videre deler Lehmann disse tre aspektene opp mellom paradigmatiske og syntagmatiske, og får dermed til sammen seks kriterier for grammatikalisering. Innenfor det paradigmatiske kan vekt kalles integritet (integrity), sammenheng kan kalles paradigmatisitet (paradigmaticity), og variasjon kan kalles paradigmatiske variasjon (paradigmatic variability). Innenfor det syntagmatiske kan vekt derimot omtales som strukturelt omfang (structural scope), sammenheng kan kalles bundethet (bondedness), og variasjon kan kalles syntagmatiske variasjon (syntagmatic variability). Integritet innebærer tegnets størrelse, både fonologisk og semantisk, mens strukturelt omfang er utstrekningen på den konstruksjonen tegnet inngår i. Paradigmatisitet er i hvilken grad tegnet inngår i et paradigme og er avhengig av eller integrert i det, og bundethet er i hvilken grad tegnet er avhengig av andre tegn. Og paradigmatiske variasjon er muligheten for å bytte ut et tegn med andre tegn, eller utelate tegnet fullstendig, mens syntagmatiske variasjon er muligheten for å flytte et tegn rundt i konstruksjonen (Lehmann, 2015, s. 131).

For å bruke disse kriteriene til å avgjøre om et tegn kan sies å være mer grammatikalisert, skal en altså se etter større grad av sammenheng (altså av paradigmatisitet og bundethet), og mindre grad av vekt og variasjon (altså integritet, strukturelt omfang, og paradigmatiske og syntagmatiske variasjon). Lehmann presiserer dessuten at disse faktorene først og fremst viser autonomien til et tegn, eller motsatt altså i hvilken grad det er grammatikalisert (Lehmann, 2015, s. 132). Ettersom disse kriteriene vil være viktige for å avgjøre i hvilken grad ordet *sikkert* kan sies å være grammatikalisert, vil jeg nedenfor gå enda nærmere inn på hva Lehmann skriver at hver av faktorene innebærer.

2.1.3.2 Integritet

Lehmann definerer altså integritet, eller paradigmatiske vekt, som det som gjør at et tegn beholder sin identitet, eller hva som gjør det særegent til forskjell fra andre tegn. I en grammatikaliseringsprosess vil vi altså se en minking i graden av integritet hos et tegn (Lehmann, 2015, s. 134). Innenfor integritetskriteriet setter han opp et skille mellom det fonologiske og det semantiske, noe som kan ses ganske tydelig innenfor denne faktoren sammenlignet med i de andre grammatikaliseringsfaktorene. Når minking i integritetskriteriet skjer på det fonologiske planet, omtaler han det som fonologisk reduksjon (phonological attrition), og på det semantiske planet omtaler han minkingen som desemantisering

(desemanticization) (Lehmann, 2015, s. 134). Han spesifiserer for øvrig også at verken fonologisk reduksjon eller desemantisering alene er *nødt* til å innebære en grammatikalisering – begge fenomenene kan også forekomme utenom grammatikalisering. Ifølge Lehmann er det som nevnt bare gjennom et visst samspill mellom alle faktorene han nevner, at vi kan snakke om grammatikalisering (Lehmann, 2015, s. 135).

Fonologisk reduksjon innebærer da altså et gradvis tap av fonologisk substans, noe som over tid kan resultere i at tegnet det gjelder blir kortere (Lehmann, 2015, s. 134). Fonologisk reduksjon har dessuten den fordelen at det er forholdsvis lett å påvise. Over lang tid kan dette fenomenet riktignok sies å påvirke *alle* tegn, og er altså ikke noe som bare gjelder grammatikalisering, men som forekommer i *all* språkendring (Lehmann, 2015, s. 135). Og desemantisering, som også kan omtales som semantisk bleking, innebærer på sin side et tap av *semantiske* egenskaper ved tegnet. I motsetning til fonologisk reduksjon er ikke dette nødvendigvis enkelt å påvise, men ellers er prinsippet det samme (Lehmann, 2015, s. 136).

Fonologisk reduksjon kan for eksempel vises gjennom engelsk *gonna* istedenfor *going to*, hvor vi ser en tydelig reduksjon av den fonologiske substansen. Et annet eksempel kan være *sjø* eller *se* i norske dialekter istedenfor *ser du*, slik som en kanskje kunne tenke seg å si i Fredrikstad:

(15) Jeg rakk ikke ferja, se.

I eksempel (15) kan for eksempel ikke *se* få trykk eller lang vokal, slik som det er mulig for innholdsordet *se*, og det er sterkt forkortet sammenlignet med *ser du*.

Desemantisering kan vi for eksempel se i verbet *å ville* når det fungerer som hjelpeverb, og mister uttrykket for vilje:

(16) Jeg vil hjem.

(17) Pakken vil ankomme postkontoret i morgen.

Under punktet integritet nevner Lehmann for øvrig også tap av bøyningsegenskaper og tap av bøyningsskategorier, som kan kalles morfologisk degenerering (morphological degeneration). Dette er ikke utelukkende knyttet til desemantisering og fonologisk reduksjon, men henger også sammen med det neste kriteriet, paradigmatistitet (Lehmann, 2015, s. 140–141). Tap av bøyningsegenskaper ser vi for eksempel også i utviklingen fra *hus* til *hos* (se avsnitt 1.2), hvor

substantivet *hus* kan bøyes som andre intetkjønnssubstantiver (*hus, huset, hus, husene*), mens preposisjonen *hos* ikke kan bøyes i det hele tatt.

2.1.3.3 Paradigmatisitet

Når det gjelder paradigmatisitet, eller paradigmatisisk sammenheng, definerer Lehmann det som en formell og semantisk integrasjon enten av et paradigme som helhet, eller av en underkategori inn i paradigmet til en generell kategori (Lehmann, 2015, s. 141). Dette innebærer at medlemmene av paradigmet henger sammen med hverandre gjennom klare, paradigmatiske forhold, for eksempel opposisjon eller komplementaritet (Lehmann, 2015, s. 141), slik som entall/flertall, presens/preteritum, positiv/komparativ/superlativ, og så videre.

Det mest åpenbare aspektet på paradigmatisitet er selve størrelsen på paradigmet, men dette er ifølge Lehmann likevel ikke i seg selv en pålitelig måte å kjenne igjen paradigmatisitet (Lehmann, 2015, s. 141–142). Dette har særlig blitt knyttet til forskjellen mellom åpne og lukkede ordklasser, hvor små paradigmer knyttes til lukkede ordklasser (som pronomen), og store paradigmer knyttes til åpne ordklasser (som substantiv), men dette i seg selv reflekterer bare deler av grammatikaliseringsskalaen, og det er også flere viktige aspekter ved paradigmatisitet enn størrelsen på et paradigme (Lehmann, 2015, s. 142–143). Også homogeniteten til paradigmet, altså likheten og regelmessigheten til det som inngår i det, er et aspekt ved paradigmatisitet, og prosessen paradigmatisering (paradigmaticization) fører til at de opprinnelige forskjellene mellom medlemmene i paradigmet jevner seg ut over tid (Lehmann, 2015, s. 143–144). På andre måter kan likevel økende paradigmatisering føre til økende uregelmessighet ved at de grammatiske reglene blir mindre semantisk motiverte, og i større grad tilfeldige og formelle. Dessuten kan det føre med seg uregelmessighet gjennom utviklingen av allomorfer (Lehmann, 2015, s. 145–146).

Den høyeste graden av paradigmatisitet er ifølge Lehmann et paradigme med to medlemmer, for eksempel slik som entall og flertall, maskulin og feminin, og så videre. Om prosessen av økende paradigmatisitet går videre herifra, går det over i fossilisering, hvor det ikke lenger finnes noe paradigme. Riktignok krever ikke fossilisering at utgangspunktet er et paradigme med to medlemmer – dette er noe som kan skje på et hvilket som helst punkt, når noe faller ut av et paradigme (Lehmann, 2015, s. 145).

2.1.3.4 Paradigmatisk variasjon

Paradigmatisk variasjon definerer da Lehmann som språkbrukerens frihet til å velge tegn. Dette deler han videre opp mellom intrapadigmatisk variasjon, som altså er friheten til å

velge et annet tegn innenfor samme paradigme, og transparadigmatisk variasjon, det vil si det å *ikke* velge fra samme paradigme, men la kategorien være uspesifisert. For øvrig er den paradigmatisk variasjonen helt avhengig av konteksten (Lehmann, 2015, s. 146–147).

Videre skriver Lehmann om den intraparadigmatisk variasjonen at det først og fremst dreier seg om å se på utvalget av mulige alternativer som står i opposisjon til hverandre innenfor samme paradigme, snarere enn å se på fri variasjon, siden fri variasjon er tilfeldig, usystematisk og ikke i direkte sammenheng med grammatikaliteten. Å velge mellom medlemmer av samme paradigme er derimot styrt av grammatikk (Lehmann, 2015, s. 147). Et eksempel hvor en har intraparadigmatisk variasjon, er for eksempel i latin med bøyingsformene *lupus* og *lupa*, altså ulv og ulvinne (Lehmann, 2015, s. 147), hvor en fritt vil kunne velge mellom de to bøyingsformene. Denne typen variasjon vil minke i takt med økende grammatikalisering, det vil altså bli mindre frihet til å velge et annet tegn fra samme paradigme ettersom en kommer lenger i en grammatikaliseringsprosess (Lehmann, 2015, s. 148). På norsk kan vi for eksempel ikke velge fritt mellom bøyingsformene *fin* og *fine* – det er styrt av grammatikk. Men Lehmann nevner også at dette kriteriet i mange tilfeller kan være vanskelig å bruke nettopp fordi det er såpass avhengig av konteksten, og det kan være vanskelig å måle i hvilken grad noe kan byttes ut med noe annet (Lehmann, 2015, s. 148).

Når det gjelder den transparadigmatisk variasjonen, på sin side, går det altså ut på språkbrukerens frihet i sammenheng med paradigmet som helhet, hvor paradigmet representerer en grammatisk kategori som helhet og de tilhørende underkategoriene. Det innebærer da friheten til å velge en underkategori, eller la hele den generelle kategorien forbli uspesifisert (Lehmann, 2015, s. 148). Her trekker Lehmann videre inn begrepet obligatorifisering (obligatorification), hvor en minking i transparadigmatisk variasjon vil si en økning i obligatorifisering. Ettersom det blir vanskeligere og vanskeligere å la en kategori stå uspesifisert, øker altså obligatorifiseringen. Likevel kan det være litt vanskelig å skille mellom obligatorifisering og intraparadigmatisk variasjon, for eksempel når paradigmet inneholder medlemmer som er formelt umarkerte (Lehmann, 2015, s. 148).

Eksempler på obligatorifisering kan blant annet være utvikling av artikler (Lehmann, 2015, s. 149), for eksempel ubestemte artikler foran substantiv i norsk, som ofte er obligatoriske foran et substantiv i ubestemt form:

(18) Ei jente er snill.

(19) *Jente er snill.

Et annet eksempel på obligatorifisering kan vi se i forbindelse med personlige pronomener og subjekter, hvor det i flere europeiske språk ikke er nødvendig å fylle subjektsplassen i setningen i visse sammenhenger, mens det i andre europeiske språk er obligatorisk å fylle subjektsplassen med et pronomen om det ikke er noe annet der (Lehmann, 2015, s. 149).

Den paradigmatiske variasjonen kan regnes som en viktig faktor i grammatikalisering, men som med de andre kan heller ikke denne brukes eller ses isolert fra de andre faktorene (Lehmann, 2015, s. 152).

2.1.3.5 Strukturelt omfang

Lehmann definerer strukturelt omfang, altså syntagmatisk vekt, som den strukturelle størrelsen på konstruksjonen som et tegn hjelper til med å forme, noe som kan bestemmes gjennom nivået av grammatisk struktur (Lehmann, 2015, s. 152). Det strukturelle omfanget for et tegn er større hvis det befinner seg på et høyere nivå av grammatisk struktur (for eksempel setningsnivå), og mindre hvis det befinner seg på et lavere nivå av grammatisk struktur (for eksempel en preposisjonsfrase). Som eksempel på dette bruker han blant annet kasussuffiks i tyrkisk, hvor det strukturelle omfanget inkluderer NP-en som suffikset etterfølger, og kasussuffiks i latin, hvor det strukturelle omfanget er selve substantivet (Lehmann, 2015, s. 152). Det første har da et større strukturelt omfang, og det andre har et mindre strukturelt omfang. Et annet eksempel på minkende strukturelt omfang kan være utviklingen av hjelpeverb, hvor et hovedverb da har større strukturelt omfang enn hva et hjelpeverb har. Strukturelt omfang er altså noe som minker gjennom økende grammatikalisering, men det kan ikke minke lenger enn stammenivå (Lehmann, 2015, s. 155).

Kriteriet minkende strukturelt omfang er riktignok noe omdiskutert, og blir blant annet kritisert av Norde (2012). Jeg skal komme tilbake til dette i kapittel 6.

2.1.3.6 Bundethet

Videre definerer Lehmann bundethet, det vil si syntagmatisk sammenheng, som hvor nært et tegn er knyttet til et annet tegn som det har en syntagmatisk relasjon til. Dette kan strekke seg fra ytterpunktene sidestilling (juxtaposition) til sammenfall og fusjon, avhengig av hvor i prosessen et tegn befinner seg (Lehmann, 2015, s. 157). Innenfor bundethet kommer Lehmann inn på begrepene sammensmeltning (coalescence), klitisering, agglutinerings og fusjon, hvor de siste kan regnes som ulike faser av det første (Lehmann, 2015, s. 157–163).

Sammensmeltning, vil rett og slett si en økende grad av bundethet. Dette er noe en kan kjenne igjen nokså presist gjennom fonologien, og de ulike fasene i prosessen kan videre altså

kalles klitisering, agglutinerings og fusjon (Lehmann, 2015, s. 157). Vi ser noen eksempler på klitika her, uthevet i kursiv:

(20) Kommer'*u* snart?

(21) Den grå hundens snuteparti er fullt av gjørme.

Sammensmeltning kan videre defineres som en gradvis svekking og tap av grenser mellom ord. Lehmann nevner dessuten at det er en forutsetning for at økende bundethet skal finne sted at det finnes en viss grammatisk relasjon – det må finnes en grammatisk relasjon mellom det elementet som skal bindes, og det elementet det skal bindes til (Lehmann, 2015, s. 157–158). Dette er likevel ikke alltid nødvendig, da det blant annet finnes eksempler på klitisering hvor det ikke er noen grammatisk relasjon mellom elementene. Dette kan skyldes at økende bundethet kan skje av ulike grunner – enten fordi det allerede finnes en grammatisk relasjon mellom elementene, eller på grunn av rekkefølgen. I det siste tilfellet stopper gjerne prosessen ved klitisering, og trenger ikke nødvendigvis regnes som del av en grammatikaliseringsprosess (Lehmann, 2015, s. 158–159).

Videre er klitisering da altså det at et selvstendig ord går til å bli et klitikon, som vi så eksempler på ovenfor i (20) og (21). Agglutinerings er deretter en enda sterkere sammensveising, og Lehmann ser begrepet i sammenheng med begrepet "univerbation", som er en tradisjonell betegnelse på at et syntagma blir slått sammen til ett ord (Lehmann, 2015, s. 158–160). Ifølge Lehmann er "univerbation" likevel ikke alltid et pålitelig tegn på grammatikaliserings. Selv om det ligner på agglutinerings, så er "univerbation" en nokså selektiv prosess som bare påvirker visse aspekter, mens agglutinerings på sin side er noe systematisk som påvirker et paradigme som helhet. Dessuten er "univerbation" begrenset til ordnivå, mens agglutinerings er det ikke (Lehmann, 2015, s. 160–162). Og fusjon er da til slutt når et affiks blir enda sterkere integrert inn i ett ord enn ved agglutinerings (Lehmann, 2015, s. 163). Et eksempel på sterk fusjon er blant annet når bøyning har blitt integrert i stammen på ordet, for eksempel ved avlyd i engelsk *sing* og *sang* (Lehmann, 2015, s. 164).

2.1.3.7 Syntagmatisk variasjon

Til slutt definerer Lehmann syntagmatisk variasjon som hvor lett et tegn kan flyttes rundt i konteksten. Dette er noe som minker med økende grammatikaliserings – et tegn vil altså bli vanskeligere å flytte rundt i konteksten ettersom det kommer lenger i en grammatikaliseringsprosess (Lehmann, 2015, s. 167). Et eksempel på syntagmatisk variasjon

kan for eksempel være når et adverb blir grammatikalisert til en adposisjon, og videre til et kasusaffiks – på denne måten mister det gradvis mer og mer av muligheten til å flyttes rundt på. Et annet eksempel kan være når et verb blir et hjelpeverb, for eksempel i latin (Lehmann, 2015, s. 167–168).

Lehmann påpeker videre at rekkefølgen som et grammatikalisert tegn blir fiksert i innad i konstruksjonen, ofte skiller seg fra den rekkefølgen som var mest naturlig mens tegnet fremdeles var et leksem (Lehmann, 2015, s. 168). Dette fenomenet kaller Lehmann for posisjonsjustering (positional adjustment), og skriver at det inkluderer to prinsipper: For det første nevner han at mens den syntagmatiske variasjonen minker, vil båndet med de ordene som det grammatikaliserte tegnet påvirker, bli tettere. Dermed havner det grammatikaliserte tegnet tettere på leksemene det påvirker, og denne posisjonsjusteringen er i så måte også en konsekvens av økt bundethet. For det andre spiller også analogi en rolle i posisjonsjusteringen, og han summerer det dermed opp som at slik posisjonsjustering er en samlet konsekvens av økt bundethet og analogi (Lehmann, 2015, s. 169–170).

2.1.3.8 Oppsummering av Lehmanns kriterier

For å oppsummere har vi da gjennom Lehmanns definisjon på grammatikalisering vært innom de seks kriteriene eller faktorene integritet (paradigmatisk vekt), paradigmatistitet (paradigmatisk sammenheng), paradigmatisk variasjon, strukturelt omfang (syntagmatisk vekt), bundethet (syntagmatisk sammenheng) og syntagmatisk variasjon. Grammatikalisering vil innebære økende grad av paradigmatistitet og bundethet, og minkende grad av integritet, strukturelt omfang, og paradigmatisk og syntagmatisk variasjon. Innenfor hvert av kriteriene har han videre vært innom flere underordnede begreper, blant annet desemantisering, fonologisk reduksjon, sammensmeltning og obligatorifisering. For å kunne snakke om grammatikalisering må en altså se på flere av disse kriteriene i sammenheng med hverandre, og selv om en ikke alltid vil kunne se alle seks samtidig, kan en ikke påvise grammatikalisering ved å bare undersøke ett kriterium isolert fra de andre.

Grammatikalisering er heller ikke noe Lehmann mener eksisterer uavhengig av disse kriteriene – det er disse kriteriene som *er* grammatikalisering, det er altså en prosess hvor graden av disse faktorene øker eller minker. I denne oppgaven skal jeg bruke disse faktorene videre og se dem i sammenheng med det jeg kan finne om setningsadverbialet *sikkert* (*sikkert* 2), og på den måten forsøke å finne et svar på om *sikkert* 2 kan sies å være på et annet punkt i en grammatikaliseringsprosess enn *sikker* 1, nøytrumsformen av adjektivet *sikker*.

En utfordring med Lehmanns kriterier for grammatikalisering er riktignok at ikke alle kriteriene er like enkle eller vanskelige å finne eller undersøke, samt at det kan variere mye mellom hvordan de vises for ulike typer ord. Det er også noe uklart akkurat *hvor* Lehmann mener grensen går for om en kan snakke om grammatikalisering eller ikke – det er tydelig at han ikke mener at alle kriteriene trenger å være til stede i samme grad, men samtidig understreker han flere ganger at kriteriene alltid må ses i sammenheng med hverandre, og at grammatikalisering ikke er noe som eksisterer uavhengig av disse kriteriene samlet sett. I denne undersøkelsen vil jeg derfor forutsette at jeg må kunne vise til mer enn ett av Lehmanns kriterier for å kunne kalle endringen fra *sikkert 1* til *sikkert 2* for en del av en grammatikaliseringsprosess, men jeg ser det ikke som nødvendig å finne tegn på alle de seks kriteriene.

2.1.4 Pragmatikalisering

Selv om grammatikalisering er en prosess som kan påvirke store deler av språket, finnes det også grenseområder som mange forskere er uenige om burde regnes innenfor grammatikalisering eller ikke. For eksempel gjelder dette utviklingen av diskursmarkører. Diskursmarkører eller diskurspartikler er en type pragmatiske partikler som blir brukt for å relatere informasjonenheter i diskursen til hverandre, som vi så hos Borthen (2018) i avsnitt 2.1.2. Eksempler på diskursmarkører kan være *men*, *imidlertid*, *vel*, *vet du* og *så* (Borthen, 2018, s. 229). Som vi skal se i dette avsnittet, har flere foreslått at endringsprosessen for disse markørene burde kalles pragmatikalisering istedenfor grammatikalisering, ettersom det gjerne gjelder en utvikling av pragmatiske egenskaper i disse tilfellene, og at det bør regnes som en prosess separat fra grammatikaliseringsprosessen. Eventuelt kan en regne pragmatikalisering som en underordnet variant av grammatikalisering, eller ikke regne pragmatikalisering som en prosess i det hele tatt.

Degand og Evers-Vermeul (2015) summerer opp fem ulike standpunkter som alle spesifikt gjelder for utviklingen av diskursmarkører: For det første kan en se det som at alt er grammatikalisering, og at pragmatikalisering er et overflødig begrep. For det andre kan en argumentere for at pragmatikalisering er en bestemt type grammatikalisering, en underkategori av grammatikalisering som innebærer utviklingen av diskursmarkører. For det tredje kan en si at pragmatikalisering er en selvstendig lingvistisk prosess, separat fra grammatikalisering. For det fjerde kan det ses som at diskursmarkører noen ganger gjennomgår en grammatikaliseringsprosess og noen ganger en pragmatikaliseringsprosess. Og for det femte kan en se det som at endringen diskursmarkørene gjennomgår, verken er

grammatikalisering eller pragmatikalisering, men noe annet (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 62).

Nedenfor skal jeg først gjennomgå noen av de ulike synene på pragmatikalisering/grammatikalisering av diskursmarkører, før jeg deretter diskuterer i hvilken grad dette kan eller bør overføres til modalpartikkelen *sikkert*. Jeg baserer meg i hovedsak på artiklene til Diewald (2011), Heine (2013) og Degand og Evers-Vermeul (2015), som alle tar for seg problemstillingen med terminologi og definisjoner av endringsprosessen for diskursmarkører, og om en burde snakke om grammatikalisering eller pragmatikalisering i denne sammenhengen. Både Diewald og Degand og Evers-Vermeul argumenterer for en vid definisjon, altså at diskursmarkører på en eller annen måte bør inkluderes i grammatikalisering, mens Heine argumenterer for en snevrere definisjon hvor endringsprosessen for diskursmarkører heller regnes som kooptasjon (cooptation), altså verken grammatikalisering eller pragmatikalisering.

2.1.4.1 Definisjoner – hva er forskjellen på grammatikalisering, pragmatikalisering, kooptasjon og subjektivering?

Som nevnt finnes det da ganske ulike syn på hva som er definisjonen på pragmatikalisering, og på hvor grensene går – om det da finnes noen – mellom pragmatikalisering og for eksempel grammatikalisering, subjektivering og kooptasjon. I tillegg til å se på Lehmanns definisjon på grammatikalisering skal jeg også her ta for meg noen ulike definisjoner på pragmatikalisering, da jeg mener dette senere kan berike analysen av *sikkert*.

For det første definerer for eksempel Diewald (2011) pragmatikalisering spesifikt som grammatikalisering av diskursmarkører, men hun nevner det også i forbindelse med modalpartikler (slik som *sikkert 2*) (Diewald, 2011, s. 373). Hun argumenterer altså for det at pragmatikalisering kan beskrives som en underkategori av grammatikalisering (Diewald, 2011, s. 365). Når det gjelder grammatikalisering, tar hun utgangspunkt i en nokså vid definisjon hvor grammatikalisering blir sett som en sammensatt språkendringsprosess som leder mot grammatikk, hvor grammatikk videre blir definert som paradigmatisk, obligatoriske strukturer i relasjon til hverandre (Diewald, 2011, s. 366–367).

Grammatikalisering er altså her sett på som en kompleks type språkendring som er funksjonelt motivert (Diewald, 2011, s. 365), altså avhengig av grammatisk funksjoner. Subjektivering, et annet begrep som ofte forveksles med eller glir over i grammatikalisering og pragmatikalisering, er på sin side definert som en bestemt type *semantisk* endring, en undertype innenfor metonymiske endringer (Diewald, 2011, s. 371–373). Denne typen

endring går gjerne ut på at leksemer utvikler et uttrykk for talerens holdninger (Diewald, 2011, s. 372). Likevel kan det være lett å forveksle med grammatikalisering og pragmatikalisering fordi de semantiske endringene i subjektivering også kan innebære visse funksjonelle endringer. Subjektivering er noe som ofte kan forekomme parallelt med grammatikalisering, men det kan også knyttes nært til pragmatikalisering, da både subjektivering og pragmatikalisering legger vekt på talerens rolle (Diewald, 2011, s. 373).

Så når det gjelder Diewalds definisjon på pragmatikalisering, beskriver hun det som noe som særlig kommer opp i tilfeller hvor grensen mellom grammatikalisering og subjektivering er uklar (Diewald, 2011, s. 373). Der noen argumenterer for at det er et skarpt skille mellom grammatikalisering, i at pragmatikalisering dreier seg om talerens holdning til lytteren, mens grammatikalisering derimot handler om avledningen av grammatiske former fra leksikalske strukturer, argumenterer Diewald på sin side for at det ikke er noe såpass klart skille (Diewald, 2011, s. 374). Isteden argumenterer hun for at utviklingen av diskursmarkører har såpass mange likhetstrekk med "egentlig" grammatikalisering at det ikke er til å skille fullstendig fra dette, og at det derfor bør behandles som en underkategori av grammatikalisering (Diewald, 2011, s. 376).

Videre argumenterer Diewald for at nyere tilfeller av grammatikalisering ikke alltid viser spor av syntaktiske og morfologiske endringer, men at dette heller oftere er noe en vil finne i eldre tilfeller av grammatikalisering, altså for noe som har kommet lenger i grammatikaliseringsprosessen (Diewald, 2011, s. 375–376). På den måten kan for eksempel utviklingen av diskursmarkører i så måte sies å være et tidlig steg i en grammatikaliseringsprosess, hvor de syntaktiske og morfologiske endringene ennå ikke har forekommet eller kommet til syne i like stor grad.

Diewald argumenterer altså for en vid definisjon av grammatikk generelt, og gjennom det også for at diskursmarkører, og modalpartikler, er å regne for å høre til innenfor grammatikken (Diewald, 2011, s. 376–377).

Heine (2013), på sin side, argumenterer for at utviklingen av diskursmarkører verken kan beskrives som grammatikalisering eller pragmatikalisering, men som en egen prosess som kan kalles kooptasjon (cooptation) (Heine, 2013, s. 1205–1206). I sin artikkel tar han utgangspunkt i diskursgrammatikk (discourse grammar), som skiller mellom setningsgrammatikk (sentence grammar) og tetisk grammatikk (thetical grammar) (Heine, 2013, s. 1213–1214). Setningsgrammatikk gjelder syntaktiske og morfologiske konstruksjoner slik som setninger, fraser, ord og morfemer (Heine, 2013, s. 1214). Tetisk grammatikk gjelder såkalte tetiske elementer (theticals), som skiller seg fra

setningsgrammatikken blant annet ved at de er syntaktisk uavhengige, kan skille seg prosodisk fra resten av ytringen, og at betydningen ikke nødvendigvis er forankret i setningsstrukturen, men heller i selve diskurssituasjonen (Heine, 2013, s. 1215). Slike tetiske elementer kan for eksempel være interjeksjoner, imperativer eller formler for sosial utveksling, som i disse tre eksemplene fra Heine (2013, s. 1214):

(22) **Good morning!**

(23) **Hold on**, are we late?

(24) **Damn**, we've missed the bus.

Kooptasjon er da en prosess hvor elementer fra setningsgrammatikken blir brukt som tetiske elementer (Heine, 2013, s. 1221), og denne prosessen spiller en viktig rolle i utviklingen av diskursmarkører (Heine, 2013, s. 1205). Kooptasjon har flere funksjoner, blant annet å pakke sammen større segmenter av diskursen, sette teksten i et bredere perspektiv, beskrive talerens indre situasjon, involvere lytteren i diskursen, eller overkomme begrensninger ved den lineære strukturen i tekster (Heine, 2013, s. 1221). Dette ser vi også i eksemplene ovenfor – for eksempel i (23) og (24) ser vi både uttrykk for talerens indre situasjon, og involvering av lytteren. Elementet som gjennomgår kooptasjonen, får dessuten en endring i semantisk-pragmatisk omfang, fra syntaksen til diskurssituasjonen, og dette igjen kan medføre flere endringer, både syntaktisk og semantisk. Blant annet kan obligatoriske elementer falle bort dersom funksjonen kan komme fram gjennom diskurssituasjonen, og betydningen kan bli mer kompleks som et resultat av ulike komponenter i diskurssituasjonen, slik som informasjonskilde, talerens holdninger og interaksjon mellom taleren og lytteren (Heine, 2013, s. 1215–1216 og s. 1221–1222). Dette ser vi blant annet et eksempel på i avsnitt 2.2.2 om *visst*, som både kan brukes for å uttrykke informasjonskilde, og talerens holdninger.

Kooptasjon skiller seg etter Heines syn for øvrig fra grammatikalisering på flere områder, og Heine nevner syv tydelige forskjeller: For det første nevner han spontanitet, i det at grammatikalisering er en gradvis prosess, mens kooptasjon på sin side er noe som skjer brått eller spontant, noe som kan forekomme nærmest hvor og når som helst. Når elementer flyttes fra setningsgrammatikken og til diskursnivå, skjer det ikke over tid, men i én handling. For det andre nevner han en forskjell i omfanget, hvor kooptasjon, som vi så, fører med seg en økning i semantisk-pragmatisk omfang, fra syntaksen til diskurssituasjonen, mens grammatikalisering oftere fører til en begrensning av slikt omfang. For det tredje nevner han syntaks, hvor grammatikalisering kan føre til indre og ytre de kategorisering, altså at

morfosyntaktiske distinksjoner forsvinner. Kooptasjon fører derimot ikke til noen ytre dekatégorisering. For det fjerde nevner han semantikk, hvor betydningen til grammatikaliserte elementer er avhengig av hva slags funksjon de har i setningen, mens enheter som har gjennomgått kooptasjon, har en metakommunikativ betydning som er mindre avhengig av setningens betydning. For det femte nevner han morfofonologi, hvor grammatikaliserte elementer ofte har en tendens til å smelte sammen med andre deler av setningen, og kan bli klitika eller affikser. Et eksempel på et klitikon så vi i eksempel (21) i avsnitt 2.1.3.6 (*den grå hundens snuteparti*). Elementer som har gjennomgått kooptasjon, på sin side, har en tendens til å heller bli separert fra resten av ytringen. For det sjette nevner han prosodi, der grammatikalisering ofte assosieres med tap av distinkt intonasjon eller prosodiske særegenheter. Imidlertid skaper kooptasjon autonome enheter som ofte er karakterisert av pauser og distinkt intonasjon, slik som vi for eksempel vil legge merke til i eksempel (23) og (24) ovenfor. Og for det syvende nevner Heine til slutt ordstilling, hvor informasjonsenheter som gjennomgår grammatikalisering ofte får en mer restriktiv plassering, mens elementer som gjennomgår kooptasjon på den annen side oftere får en friere plassering (Heine, 2013, s. 1222–1223).

Likevel utelukker ikke Heine at også grammatikalisering kan spille en rolle i utviklingen av diskursmarkører, men påpeker at dette både kan forekomme før og etter kooptasjonen (Heine, 2013, s. 1238). Grammatikalisering og kooptasjon er uavhengige prosesser, og kan forekomme uavhengig av hverandre (Heine, 2013, s. 1223–1224). Men for øvrig nevner han at i tilfellene hvor kooptasjon og grammatikalisering forekommer i sammenheng med hverandre, ser det ut til at desemantisering er den grammatikaliseringsfaktoren som oftest dukker opp, ved at elementene som har gjennomgått kooptasjon mister sin leksikalske betydning (Heine, 2013, s. 1238).

2.1.4.2 Flere syn på grammatikalisering og pragmatikalisering

Utenom Diewalds og Heines syn finnes det også flere mulige synspunkter på forholdet mellom grammatikalisering, pragmatikalisering og kooptasjon. For det første kan en regne alle prosessene som grammatikalisering, også utviklingen av diskursmarkører, og regne begrepet pragmatikalisering som overflødig. Videre kan vi ifølge Degand og Evers-Vermeul (2015) også finne syn som at grammatikalisering og pragmatikalisering er to separate og selvstendige prosesser, eller at utviklingen av diskursmarkører noen ganger er grammatikalisering, og noen ganger pragmatikalisering (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 62).

Når det gjelder det første, altså at pragmatikaliseringsbegrepet er overflødig fordi alt kan regnes som grammatikalisering, går dette altså ut på at en ikke regner med noe skille mellom prosessen diskursmarkører gjennomgår, og grammatikalisering. Dette innebærer en vid definisjon både av grammatikk og av grammatikalisering, hvor diskursfenomener regnes innenfor grammatikken. Tilhengere av dette synspunktet mener da at det ikke går an å rettferdiggjøre noe selvstendig begrep for pragmatikalisering, blant annet siden også tydelige grammatiske elementer også kan ha pragmatiske funksjoner, og siden det ville overskygge fellespunktene mellom utviklingen av diskursmarkører og mer typisk grammatikalisering (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 63). En legger altså mest vekt på fellespunktene mellom grammatikalisering og utvikling av diskursmarkører, og regner forskjellene for å være minimale. Det samme kan også sies å gjelde andre pragmatiske markører – også utviklingen av disse blir sagt å høre innunder grammatikalisering (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 63).

Og når det gjelder det andre, altså det at grammatikalisering og pragmatikalisering er to separate prosesser, går dette da ut på at en legger mer vekt på hva som er resultatet av de lingvistiske prosessene (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 67). En regner da med at grammatikalisering resulterer i grammatiske markører, som fungerer internt i setningen, mens pragmatikalisering resulterer i diskursmarkører, som på sin side fungerer ved å strukturere teksten på forskjellige diskursnivåer (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 67). Her kan både diskursmarkører og modalpartikler, for eksempel, regnes som pragmatiske av natur og som resultatet av en pragmatikaliseringsprosess, mens for eksempel preposisjoner og hjelpeverb er grammatiske av natur og er resultatet av en grammatikaliseringsprosess. Dette innebærer riktignok også at en må være i stand til å sette et skarpt skille mellom grammatikk og pragmatikk, noe som ikke alltid er like enkelt gjort (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 67). Andre argumenter for at disse to er selvstendige og separate prosesser, kan for eksempel være det at en rekke av prosessene som er svært viktige i grammatikalisering, har lite å si for pragmatikalisering, slik som for eksempel obligatorifisering, paradigmatisering, redusert omfang og syntaktisk bundethet. Samtidig er noen av prosessene som er viktige innen pragmatikalisering, slik som pragmatisk styrkning og subjektivering, mindre viktige i grammatikalisering (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 69). Dermed er det flere som konkluderer med at selv om grammatikalisering og pragmatikalisering kan ligne på hverandre, så er de altså separate prosesser.

Det siste synet, det vil si at diskursmarkører noen ganger er et resultat av grammatikalisering og noen ganger et resultat av pragmatikalisering, går da ut på det at noen

diskursmarkører blir utviklet gjennom grammatikalisering, ved å gjennomgå en prosess fra leksikalsk element, via grammatikalisering til en grammatisk markør, og videre gjennom pragmatikalisering til en diskursmarkør. Andre diskursmarkører, derimot, går ikke veien om grammatisk markør, men går direkte fra leksikalsk element til diskursmarkør gjennom pragmatikalisering (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 70). Også for dette synet så regnes grammatikalisering og pragmatikalisering som to separate prosesser, og diskursmarkører blir ikke regnet for å høre til innenfor grammatikk. Den eneste måten grammatikalisering kan være involvert i utviklingen av diskursmarkører, er hvis de først blir utviklet til et grammatisk element gjennom grammatikalisering, og deretter pragmatikaliseres til diskursmarkør (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 70). Innenfor dette synet ser vi også da en smal definisjon av grammatikk og grammatikalisering. Ifølge Degand og Evers-Vermeul er det riktignok ikke fullt så mange tilhengere av dette synet på grammatikalisering og pragmatikalisering som det er av de andre stillingene (Degand og Evers-Vermeul, 2015, s. 71).

2.1.4.3 Hva gjelder pragmatikalisering?

Som vi skjønner, er det altså mye uenighet om akkurat hva pragmatikalisering gjelder, og om det i det hele tatt er noe som burde kalles pragmatikalisering. Hovedspørsmålet for de fleste ser ut til å gjelde diskursmarkører, noen ganger også med andre pragmatiske markører inkludert i samme kategori, men utover dette er det også uenighet.

Hovedsynet, uavhengig av hva slags forhold en mener det er mellom grammatikalisering og pragmatikalisering, ser riktignok ut til å være det at pragmatikalisering potensielt gjelder utviklingen av *pragmatiske* partikler, slik som for eksempel diskursmarkører, mens grammatikalisering på sin side er noe som gjelder utviklingen av *grammatiske* elementer. Utover dette er skillepunktet mellom dem avhengig av hvordan en definerer grammatikk og grammatikalisering – regner en med en vid definisjon, eller en smal? Er diskursen en del av grammatikken, eller noe annet? Og legger en mest vekt på hva diskursmarkører har til felles med pragmatikk, eller hva de har til felles med grammatikk? I sammenhenger som dette, altså for ting som befinner seg i grenseområdet mellom forskjellige definisjoner, kan det være vanskelig å sette opp skarpe skiller, og hvor det havner, er avhengig av hvor en setter skillet mellom de ulike definisjonene.

Oppsummert kan vi altså si at pragmatikalisering er et nokså omstridt begrep, og det er også omstridt hva pragmatikalisering kan sies å gjelde. Men om en *skal* snakke om pragmatikalisering, ser det altså ut til å hovedsakelig dreie seg om diverse pragmatiske

partikler, og da særlig diskursmarkører. Alternativene er derimot å ikke regne med pragmatikalisering i det hele tatt, eller å snakke om noe som verken er grammatikalisering eller pragmatikalisering.

2.1.4.4 Kan vi snakke om pragmatikalisering i forbindelse med *sikkert*?

Når det gjelder *sikkert*, og forskjellen mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*, kan en på samme måte diskutere om dette er noe som burde regnes innenfor grammatikalisering, eller som noe separat. Som vi så hos Borthen (2018) i avsnitt 2.1.2 kan *sikkert 2* altså regnes som en pragmatisk partikkel av typen modalpartikkel, men det er derimot ikke en diskursmarkør, som er det som virker som om er blitt mest diskutert i forbindelse med pragmatikalisering.

Diskursmarkører brukes altså for å relatere informasjonsenheter til hverandre, mens modalpartikler kan styrke eller svekke den epistemiske statusen til innholdet i en ytring. Like fullt kan det samme spørsmålet stilles her: Bør utviklingen av *sikkert 2* (og andre modalpartikler) regnes innenfor grammatikalisering? Kan en snakke om pragmatikalisering i denne sammenhengen? Eller bør endringene her heller regnes som noe annet?

I denne oppgaven skal jeg i utgangspunktet behandle det som om det *kan* regnes innenfor grammatikaliseringsfeltet, og se det i sammenheng med Lehmanns definisjon på grammatikalisering, men jeg vil også presentere noen alternativer. Det er blant annet mulig å argumentere for at *sikkert* burde regnes som pragmatikalisering, og ikke grammatikalisering. Tross alt er det en *pragmatisk* partikkel. Med en snevrere definisjon av grammatikk og grammatikalisering kan det finnes flere grunner til at det burde holdes utenfor grammatikaliseringsbegrepet, spesielt dersom det viser seg at *sikkert 2* bare viser tegn på noen få av Lehmanns kriterier, men til gjengjeld viser tegn på andre egenskaper som ofte kan assosieres med pragmatikalisering, slik som subjektivering. En annen mulighet er å trekke inn kooptasjon, dersom det viser seg at *sikkert 2* har flyttet fra setningsnivå til diskursnivå. Dette vil jeg diskutere nærmere i kapittel 6.

2.2 Tidligere forskning

2.2.1 Ordbøker om *sikkert*

Siden *sikkert 1* og *sikkert 2* henger nært sammen, er *sikkert 2* nevnt med varierende grad i forskjellige ordbøker. I Bokmålsordboka og Nynorskordboka på nett er *sikkert 2* kort nevnt som adverb, med betydningen *trolig, sannsynligvis*. *Sikkert 1*, som nøytrumsformen til

adjektivet *sikker*, defineres med betydninger som *trygg, pålitelig, fast, overbevist, stø* og *nøyaktig* (Bokmålsordboka. Nynorskordboka, 2020).

Også i Det Norske Akademis Ordbok nevnes *sikkert 2* i forbindelse med adjektivet *sikker*, under punkt 5 som setningsadverb. Men i denne ordboka får *sikkert 2* dessuten eget oppslagsord (*sikkert*), og defineres med betydninger som *etter alt å dømme* og *sannsynligvis*. I tillegg er uttrykket *helt sikkert* ført opp her, med betydninger som *garantert* og *med (nesten) 100 prosents sannsynlighet* (Det Norske Akademis Ordbok, 2020).

At det er en forskjell mellom *sikkert 1*, nøytrumsformen til *sikker*, og *sikkert 2*, setningsadverbialet, er det liten tvil om, og det ser vi også i ordbøkene. Det er en klar forskjell mellom betydninger som *trygg* og *pålitelig* på den ene siden, og *trolig* og *sannsynligvis* på den andre, hvor det siste kommuniserer en grad av usikkerhet som er fraværende i det første. Dessuten viser ordbøkene til en viss syntaktisk forskjell mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*, hvor *sikkert 2* både i Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Det Norske Akademis Ordbok omtales som adverb/setningsadverb, mens *sikkert 1* inngår i adjektivet *sikker*. På bakgrunn av dette kan en diskutere hvorvidt *sikkert 1* og *sikkert 2* burde regnes som ett eller to ord, mer om dette i kapittel 6.

2.2.2 Borthen og Knudsen: norsk trykklett *visst*

Borthen og Knudsen (2014) bruker korpus og intuisjon for å undersøke semantiske og pragmatiske egenskaper ved norsk trykklett *visst*, et ord som på mange måter kan minne om *sikkert*. Også *visst* kan både bety noe sikkert og utvilsomt, i likhet med *sikkert 1*, men det kan i tillegg ha andre betydninger og innebære en viss usikkerhet, i likhet med *sikkert 2*:

(25) Det er både sikkert og visst at dette har vært en fin dag.

(26) Vi vet ikke visst om sluttresultatet vil bli det samme.

(27) Det var visst ikke bare jeg som slet med å forstå den argumentasjonen.

I eksempel (25) og (26) ser vi en betydning tilsvarende *sikkert 1*, mens eksempel (27) viser en betydning tilsvarende *sikkert 2*. Som vi også ser i eksemplene her er det dessuten en forskjell på om *visst* brukes trykklett eller trykk tungt, og på hvor det plasseres i setningen (Borthen og Knudsen, 2014, s. 360–361). Artikkelforfatterne nevner hvordan *visst* har blitt omtalt tidligere, hvor det for det første har blitt knyttet til epistemisk usikkerhet, altså at taleren er usikker på saksforholdet i ytringen. Dette ser vi for eksempel i (27) over. For det andre har svensk trykklett *visst* blitt omtalt i sammenheng med indirekte evidens, annenhåndskunnskap

og slutninger, ved at *visst* kan signalisere at taleren har sluttet seg til innholdet i ytringen, eller hørt det fra andre. Også dette kan gjelde for eksempel (27) over. Og for det tredje har *visst* blitt omtalt i forbindelse med uklar perseptuell evidens, altså når taleren direkte (men uklart) kan oppfatte grunnlaget for innholdet i ytringen (Borthen og Knudsen, 2014, s. 362–366). Likevel er ikke disse beskrivelsene ifølge Borthen og Knudsen helt dekkende for norsk trykklett *visst*, da *visst* for eksempel ikke alltid trenger å innebære epistemisk usikkerhet, og heller ikke alltid kan knyttes til en bestemt type evidens. Selv nevner de fire ulike betydningsaspekter som kan knyttes til *visst* i ulike kontekster, henholdsvis evidensialitet, mirativitet, epistemisk usikkerhet, og negativ holdning (Borthen og Knudsen, 2014, s. 372–387).

Når det gjelder evidensialitet, altså muligheten for å vise til evidens for innholdet i ytringen, skriver Borthen og Knudsen at *visst* vanligvis ser ut til å vise at taleren har en eller annen form for evidens for påstanden, enten sikker eller usikker. For eksempel kan dette være annenhåndskunnskap, perseptuell evidens, eller slutninger (Borthen og Knudsen, 2014, s. 372–377), som i eksemplene nedenfor:

(28) Ja, er født i januar nei i februar sjuogførti. Ja. Det første jeg har sagt det var visst "Kamerater, vi sulter" [NoTa] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 373)

(29) Guri meg, nå holdt jeg visst på å rive den ned. (Om en mikrofon som taler har kommet borti) [NoTa] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 374)

(30) Hun har beholdt sitt sveitsiske pass og stemte ja til EØS ved folkeavstemningen for noen måneder siden. Men det hjalp visst lite, det ble nei-flertall. [AV/AF94/01] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 374)

Betydningen til trykklett *visst* er riktignok generell nok til at den kan brukes med ulike typer evidensskilder, uten at en trenger å spesifisere hva slags (Borthen og Knudsen, 2014, s. 376). *Visst* kan altså vise at vi har en type evidens for innholdet i ytringen, uten å spesifisere hva slags type evidens. Samtidig trekker de inn at det tverrspråklig er nokså uvanlig å ha et slikt uspesifisert uttrykk for evidensialitet, da det gjerne er obligatorisk å spesifisere informasjonskilden når evidensialitet først er grammatisk uttrykt i språket (Borthen og Knudsen, 2014, s. 279–381). En vanlig inndeling i mange språk som har uttrykk for evidensialitet, er et skille mellom førstehåndsinformasjon og ikke-førstehåndsinformasjon, altså mellom direkte persepsjon og for eksempel slutninger og annenhåndskunnskap (Borthen og Knudsen, 2014, s. 380). Det at norsk trykklett *visst* kan brukes i forbindelse med begge

disse kategoriene, og at det ikke trenger å spesifiseres *hvilken* av kategoriene en viser til, er altså noe uvanlig. Artikkelforfatterne foreslår en forklaring på dette ved at evidensialitet ikke er en grammatisk kategori i norsk, og at det derfor ikke trenger å være obligatorisk å spesifisere informasjonskilden (Borthen og Knudsen, 2014, s. 381).

I forbindelse med mirativitet, som innebærer at taler er overrasket eller uforberedt på saksforholdet i ytringen, kommer de fram til at dette opptrer temmelig systematisk ved bruk av trykklett *visst* (Borthen og Knudsen, 2014, s. 377):

(31) Jeg har visst gjort en tabbe.

Her kommer Borthen og Knudsen fram til at en mirativ tolkning av *visst* ofte forekommer sammen med direkte persepsjon som evidenskilde, sjeldnere sammen med slutning som evidenskilde, og aldri sammen med annenhåndskunnskap som evidenskilde (Borthen og Knudsen, 2014, s. 379). Altså ser vi mirativitet i forbindelse med *visst* først og fremst i tilfeller hvor evidensen er forholdsvis "nær" taleren og tidspunktet ytringen finner sted, men sjelden i tilfeller hvor evidenskilden er via andre mennesker (Borthen og Knudsen, 2014, s. 379).

Når det kommer til epistemisk usikkerhet, er altså dette noe som svært ofte kommuniseres med *visst*, men likevel ikke alltid (Borthen og Knudsen, 2014, s. 382–385):

(32) Jaja, det er i hvert fall riktig. Men den Sion-ordenen er visst også en ekte sekt. [NoTa] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 382)

(33) Jeg har alltid hatt lyst til å prøve meg på Sandefjord-smøret, men det er visst ikke så lett, konstaterer Ludvig Steff-Pedersen (82) mens han rører av all kraft for å få fløten til å tykne. [AV/Af96/01] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 383)

Her kan det første eksempelet, (32), kommunisere epistemisk usikkerhet ifølge Borthen og Knudsen, mens det andre eksempelet, (33), ikke gjør det. Selv om *visst* svært ofte kommuniserer epistemisk usikkerhet i en ytring, kommer artikkelforfatterne fram til en viss sammenheng mellom informasjonskilde og epistemisk usikkerhet. Særlig er det mange av tilfellene hvor direkte persepsjon er informasjonskilden hvor det heller ikke kan tolkes noen epistemisk usikkerhet ved bruken av *visst*, slik som i eksempel (33) ovenfor. Av den grunn konkluderer Borthen og Knudsen med at epistemisk usikkerhet for *visst* er et

betydningsaspekt som blir påvirket av informasjonskilden som ligger til grunn for ytringen, men at det ikke er noe som er kodet i *visst* (Borthen og Knudsen, 2014, s. 384–385).

Til slutt nevner de også betydningsaspektet negativ holdning og skifte av ansvar, som ikke har vært omtalt noe særlig i annen litteratur om *visst*. Her nevner de at *visst* kan vise en evaluerende holdning fra talerens side til det som blir sagt, for eksempel som sarkasme, og kan vise at taleren ikke presenterer sine egne meninger (Borthen og Knudsen, 2014, s. 385–386):

(34) I Amerika ha en doktor funnet ut at alle damer har noe som heter nevrasteni. Mange leger sier også at de har hysteri. Det henger visst sammen med det å få barn og alt annet med oss kvinner. [AV/KK97/01] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 386)

Som vi ser her, kan det dermed lett brukes i sammenhenger hvor taleren ønsker å uttrykke en negativ holdning til det som blir sagt. Også i dette tilfellet er det sammenheng med informasjonskilden for ytringen, da negativ holdning ikke kommuniseres ved direkte persepsjon (Borthen og Knudsen, 2014, s. 387).

Blant disse betydningsaspektene som assosieres med *visst*, skiller artikkelforfatterne mellom prominente diskursmønstre som er avhengige av konteksten til ytringen og pragmatisk tolkning, og semantisk innhold. Her regner de både mirativitet, epistemisk usikkerhet og negativ holdning som prominente diskursmønstre, ettersom disse betydningsaspektene langt fra alltid er til stede, til tross for at de ofte opptrer i sammenheng med *visst*. Over tid kan disse diskursmønstrene potensielt bli en del av semantikken til ordet, og særlig epistemisk usikkerhet ser allerede ut til å være godt på vei i den retningen, selv om det varierer med konteksten hvor tydelig denne usikkerheten er (Borthen og Knudsen, 2014, s. 400–402). Evidensialitet regner de likevel som en del av semantikken til *visst*, ved at *visst* uttrykker at taleren har blitt gjort oppmerksom på innholdet i ytringen gjennom sannsynlig evidens. Men det blir dermed ikke spesifisert hva slags type evidens det gjelder (Borthen og Knudsen, 2014, s. 388).

Oppsummert regner altså Borthen og Knudsen mirativitet, epistemisk usikkerhet og negativ holdning som prominente diskursmønstre for *visst*, som ofte går igjen men er avhengige av konteksten, blant annet hva slags type informasjonskilde en har for ytringen. Evidensialitet, på sin side, regnes som en del av semantikken til *visst*. I sammenheng med *sikkert* kan det videre være interessant å se på hvor like eller ulike *sikkert 2* og *visst* er på disse

områdene. En kan lett forbinde *sikkert 2* med epistemisk usikkerhet, men er dette betydningsaspektet sterkere knyttet til *sikkert 2* enn til *visst*? Og kan *sikkert 2* også kommunisere for eksempel mirativitet og negativ holdning? Dette skal jeg komme tilbake til i kapittel 5.

2.2.3 Downing: engelsk *surely*

Downing (2001) skriver om den engelske parallellen *surely*, og om hvordan den kan markere evidens og ståsted (*evidence* og *stance*), altså hvordan *surely* både kan markere talerens kunnskapskilde og påliteligheten av denne kunnskapskilden, samt si noe om mottakerens kunnskap (Downing, 2001, s. 251). Hun undersøker *surely* ved å bruke korpus, og sammenligner hvordan det er brukt avhengig av hvor det står i setningen, og hvilke pronomen og verb det forekommer sammen med. I løpet av artikkelen er hun blant annet innom hvordan *surely* kan brukes for å uttrykke både evidens eller forklaring, men også ståsted og holdning slik som overraskelse, utfordring og overtalelse (Downing, 2001, s. 277). Betydningen til *surely* viser seg å være avhengig av konteksten, hvor noe av det som kan påvirke betydningen, blant annet kan være hva slags posisjon det får i ytringen, hvor formell eller uformell talesituasjonen er, eller valg av verb.

Når det gjelder *surely* som evidensiell markør, skriver Downing blant annet at bruken av *surely* sier noe om talerens holdninger til kunnskap og kunnskapskilde, både ens egen, mottakerens, og indirekte også en tredjepersons (Downing, 2001, s. 258). Når det gjelder talerens kunnskap, kan *surely* blant annet uttrykke tvil og usikkerhet rundt evidensen de baserer seg på, samt ønsketenkning og overraskelse (Downing, 2001, s. 261–262). Ved å bruke *surely* kan en for eksempel stille spørsmål ved og uttrykke usikkerhet rundt resten av innholdet i en ytring:

(35) Surely I can't be wrong three times in a row.

Men *surely* kan også brukes for å hevde egne rettigheter, og uttrykke talerens overlegenhet ved å stille spørsmål ved mottakerens bevissthet om noe (Downing, 2001, s. 262). For holdninger til adressatens kunnskap og intensjon kan det uttrykke en slags utfordring, for eksempel gjennom å antyde overraskelse eller mistro, eller stille spørsmål ved mottakerens mangel på kunnskap, særlig når det innleder ytringen (Downing, 2001, s. 265–266). Midt i ytringen er *surely* mindre utfordrende og konfronterende, og til slutt i ytringen kan det uttrykke både utfordring, spøk, intimitet, med mer (Downing, 2001, s. 266). I kombinasjon

med pronomenet *we* kan *surely* dessuten uttrykke et ønske om enighet, og kan fungere overbevisende eller forhandlende ved å framheve fellesskap mellom taleren og mottakeren (Downing, 2001, s. 266–267). Også i kombinasjon med pronomenet *one* kan *surely* brukes på denne måten, for å skape empati eller overbevise (Downing, 2001, s. 269).

I tillegg til dette kommer Downing inn på flere sammenhenger hvor *surely* kan brukes i forbindelse med argumentasjon, blant annet i kombinasjon med *it*-subjekter. Dessuten nevner hun at *surely* internt i ytringen kan ha status som forsterker ved å framheve adjektivet eller substantivet som følger (Downing, 2001, s. 272). Også på denne måten kan *surely* brukes i argumentasjon, blant annet ved å antyde hva slags moralsk ståsted taleren har, antyde at mottakeren tar feil, eller antyde at talerens ytring er den mest troverdige (Downing, 2001, s. 272):

(36) It would surely be a better idea to go with the first option.

Oppsummert viser altså Downing her hvordan *surely* kan indikere mye forskjellig avhengig av plassering i setningen og kombinasjon med ulike subjekter, både tvil, overraskelse, konfrontasjon, forhandling og argumentasjon. Allerede kan vi se noen likhetstrekk med *sikkert 2*, og særlig muligheten for å trekke innholdet i ytringen i tvil kan virke som et fellespunkt mellom *sikkert 2* og *surely*. Dette skal jeg komme tilbake til senere i oppgaven, i kapittel 5.

2.2.4 Aijmer: svensk *säkert*

Aijmer (2002) skriver om modale adverb som kan uttrykke sikkerhet og usikkerhet, fra et kontrastivt perspektiv mellom engelsk og svensk. I denne sammenhengen kommer hun også inn på det svenske *säkert*, som kan ses som en parallell til det norske *sikkert*. Aijmers utgangspunkt er et oversettelsesperspektiv, hvor hun ser på hvilke ord som blir brukt for å oversette adverb som uttrykker sikkerhet eller usikkerhet mellom svensk og engelsk. Om svensk *säkert* nevner hun blant annet at det kan ha en rekke betydninger som strekker seg fra fullstendig sikkerhet på den ene siden, og over i usikkerhet. Dette ser vi blant de engelske uttrykkene det blir oversatt med, hvor vi finner både for eksempel *certainly* og *no doubt*, som uttrykker en sterk grad av sikkerhet, men også *probably*, *surely* og *sure*, som uttrykker en svakere grad av sikkerhet (Aijmer, 2002, s. 106). Motsatt brukes også *säkert* for å oversette blant annet både *certainly*, *surely* og *no doubt*, altså både sterkere og svakere grader av sikkerhet (Aijmer, 2002, s. 99–105).

Et par steder blir for øvrig også norsk *sikkert* kort nevnt, blant annet i sammenheng med at det i bestemte kontekster nærmest kan uttrykke det motsatte av engelsk *certainly* (Aijmer, 2002, s. 106) – der *certainly* uttrykker sikkerhet, uttrykker *sikkert* derimot usikkerhet:

(37) They have certainly been here.

(38) De har sikkert vært her.

Her uttrykker eksempel (37) med *certainly* en sterkere grad av sikkerhet enn hva vi ser i eksempel (38) med *sikkert*. *Sikkert* kan altså se ut til å gi større rom for tvil enn hva *certainly* gjør.

Norsk *sikkert* nevnes også i forbindelse med en parallell utvikling fra sikkerhet til usikkerhet, som i tillegg til engelsk og svensk også er å finne i norsk og tysk (Aijmer, 2002, s. 109–110). Denne parallellen er interessant å legge merke til – norsk *sikkert 1* og *sikkert 2* er altså ikke det eneste eksempelet på ord som går fra å uttrykke en sterkere grad av sikkerhet til å uttrykke en svakere grad av sikkerhet, eller en grad av usikkerhet. Hos Aijmer ser vi at *säkert* både kan oversettes med *no doubt* (sterk grad av sikkerhet) og *probably* (svakere grad av sikkerhet), og i avsnitt 2.2.3 så vi at *surely* kan uttrykke tvil. Og i Kunnskapsforlagets tyske ordbok er ordet *sicher*, som adjektiv og adverb, oversatt både med *sikker* og *trygg* (sterk grad av sikkerhet), men også i sammenhengen *du har sikkert rett* (svakere grad av sikkerhet) (Paulsen, 2011, s. 522 tysk-norsk, s. 484 norsk-tysk).

3 Metode og materiale

I dette kapittelet skal jeg først definere forskningsspørsmålet for oppgaven. Deretter skal jeg se på korpusbruk som metode, fordeler og ulemper ved å kombinere flere ulike metoder, og se nærmere på korpusene jeg bruker i denne oppgaven, NoWaC, LBK og NoTa. Siste del av kapittelet handler om innhenting og sortering av materiale, hvor jeg skal redegjøre for søkestrenger og hypoteser, samt ta for meg gjennomgangen og sorteringen av dataene jeg har hentet inn.

3.1 Korpus og metode

3.1.1 Generelt om korpus og metode

Det finnes en rekke forskjellige metoder for datainnsamling en kan benytte seg av i språkforskning, avhengig av hva det er en ønsker å undersøke – deriblant spørreundersøkelser, intervjuer, eksperimenter og introspeksjon. Ulike metoder er mer utbredte innenfor forskjellige felt innenfor språkvitenskapen – for eksempel er (kanskje åpenbart) intervju mer utbredt innen sosiolingvistikken, mens eksperimenter for eksempel er vanligere å finne som datainnsamlingsmetode innen psykolingvistik. Korpussøk, som er det denne oppgaven først og fremst vil basere seg på, er en fleksibel innsamlingsmetode som blir mye brukt innenfor flere ulike felt, blant annet både sosiolingvistiske, pragmatiske og grammatiske undersøkelser. Det er mulig å velge mellom mange forskjellige typer korpus, avhengig av hva slags type tekst som er blitt samlet sammen og gjort søkbart, og på den måten kan en bruke disse samlingene til å undersøke svært mye forskjellig.

Et korpus vil si en samling tekst som er samlet sammen etter et visst system, og som også gjerne er knyttet til et slags søkesystem (Johannessen, 2003, s. 141). Det finnes både digitale og ikke-digitale korpus, selv om de digitale begynner å bli mer og mer vanlige (Gries og Newman, 2013, s. 257–258), og det finnes korpus som både er tagget og annotert på forskjellige måter, og korpus som ikke er det (Johannessen, 2003, s. 141). Mange korpus er tilgjengelige på Internett, mens andre er det ikke, og størrelsen på dem kan variere sterkt. Hos Tekstlaboratoriet ved UiO er en rekke forskjellige korpus tilgjengelige, fra lege-pasient-journaler til opptak av BigBrother til elevtekster til intervjuer med talere av amerikanorsk og amerikavensk (Tekstlab, 2020d). På grunn av denne variasjonen mellom ulike korpus kan korpussøk egne seg til en rekke forskjellige typer undersøkelser.

Korpussøk som innsamlingsmetode trenger heller ikke brukes alene, men kan også være med på å supplere andre metoder. Blant annet er det mulig, og nokså vanlig, å kombinere korpussøk med introspeksjon, enten andres (via informanter og spørreundersøkelser) eller egen, som jeg skal komme tilbake til videre i kapittelet. Det er dessuten mulig å kombinere søk i korpus med undersøkelser i andre, mindre organiserte tekstsamlinger, for eksempel annet trykket materiale, eller internettsøk. En skal riktignok være oppmerksom på hvordan en går fram for å hente ut relevante eksempler på denne måten, særlig når det gjelder internettsøk, for å være sikker på at en kommer fram til den type treff en er ute etter å undersøke.

3.1.2 Fordeler og ulemper ved å bruke korpussøk i språkforskning

Det finnes både fordeler og ulemper ved å benytte seg av korpus til datainnsamling i språkforskning, som ved alle metoder for datainnsamling. Jeg vil nedenfor trekke fram både noen positive og noen negative sider som kan være på sin plass å ha i bakhodet når en skal bruke denne innsamlingsmetoden.

Når det gjelder fordelene, er det blant annet verdt å nevne hvor mye det forenkler innsamlingsprosessen, i alle fall når det kommer til digitale korpus. I motsetning til for eksempel datainnsamling gjennom spørreskjemaer eller egne intervjuer, kan en i digitale korpus på kort tid søke gjennom store mengder tekst etter det språkfenomenet en er ute etter å undersøke. Det finnes selvfølgelig forskjellige grensesnitt og søkesystemer i mange av de forskjellige korpusene, og det kan være nødvendig å lære seg å bruke minst ett, og gjerne flere, av disse for å effektivt kunne søke på det en er ute etter. Men flere korpus benytter seg også av samme oppsett, for eksempel flere av Tekstlaboratoriets korpus som bruker oppsettet Glossa (Tekstlab, 2020d), så det er ikke nødvendigvis så mye en må sette seg inn i. På denne måten kan det være nesten like enkelt som å søke på Google å søke etter språkfenomener i et korpus, selv om noen søk kanskje trenger å være noe mer sammensatte for å finne fram til riktig resultat. For eksempel kan det være behov for å spesifisere grammatisk kategori, rekkefølge på ord, begynnelse eller slutt av setningen, begynnelse eller slutt av ordet, begrensninger i metadataene, og så videre. Dette er noe en har mulighet til å gjøre i Glossa, men Google mangler flere av disse mulighetene for mer sammensatte søk, og er selvfølgelig heller ikke like kvalitetssikret som et skikkelig korpus.

En annen fordel ved korpussøk er det at en enkelt kan sortere på *hva* slags type tekst en ønsker å søke i. Om en for eksempel ønsker å undersøke noe i norske og islandske tekster fra norrøn tid, kan en søke i et korpus med slike tekster. Eller om en ønsker å finne ut om et

språkfenomen finnes i bestemte norske dialekter, kan en søke i Nordisk dialektkorpus. Mange korpus har dessuten en del metadata knyttet til tekstene, som det også er mulig å sortere på – om en for eksempel bare vil ha resultater fra en bestemt periode, en bestemt type tekst, eller en bestemt gruppe informanter. På denne måten blir det mulig å tilpasse hele søket i stor grad, og det blir enklere å undersøke akkurat det en er ute etter.

Det samme er også en fordel ved annoterte korpus – dette gjør det mulig å søke langt mer spesifikt, og en får undersøkt nøyaktig det en er ute etter. Istedenfor å manuelt måtte gå igjennom store mengder tekst, hvorav mye vil være fullstendig irrelevant for det en skulle undersøke, kan en enkelt hente fram akkurat det en ønsker å se på, for eksempel ved å kunne spesifisere på ordklasse, bøyingsform, plassering i setningen, og så videre.

En fjerde fordel ved korpus er dessuten det at undersøkelsene blir etterprøvbare, og kan gjøres igjen, også av andre, på et senere tidspunkt. Dette forutsetter riktignok at en er nøye med å beskrive framgangsmåter og søkestrenger, samt at korpuset ikke endres noe før en skal søke igjen dersom en skal være garantert å kunne finne fram til samme resultat, men det er likevel en betydelig fordel for forskningens del. Dette vil dessuten gjøre det lettere for andre som skal undersøke noe lignende senere, ved at det er tydelig akkurat hvordan tidligere undersøkelser har blitt gjennomført, og hva slags treff de har rettet seg mot.

Korpus kan likevel ikke brukes til alt – noe som for så vidt kan sies om alle metoder. Når det gjelder ulempene ved korpus som innsamlingsmetode, kan en blant annet nevne det at et korpus alltid vil være en *begrenset* samling tekst – det går aldri an å fastslå sikkert at et språkfenomen *ikke* eksisterer i et språk, bare fordi en ikke kan finne det i et korpus. For eksempel kunne det tenkes at det en søker etter, forekommer sjelden eller aldri i den type tekster som korpuset består av, men er vanligere i andre sammenhenger. For eksempel kan det være store forskjeller mellom formelt, skriftlig språk på den ene siden, og uformelt, muntlig språk på den annen side, og blant annet banneord er noe en kan tenke seg kan forekomme hyppigere i det siste enn i det første. Eller det kan hende at korpuset en bruker, rett og slett ikke er stort og omfattende nok, noe som kan være tilfellet med mange talespråkskorpus. Og selv om mange korpus er utarbeidet for å inkludere en representativ og balansert samling tekst, enten det gjelder teksttype eller informanter, er det likevel alltid begrenset. Det er av den grunn altså ikke mulig å bruke korpus til å finne negative data.

Videre kan det være en ulempe ved korpussøk, kanskje særlig ved talespråkskorpus, at en ikke kan stille oppfølgingsspørsmål direkte til informantene om det skulle dukke opp noe en kunne ønske en utdyping på. Selv om en riktignok kan endre søket og se om det dukker opp noe mer relevant, er det likevel ingen mulighet for å ta dette direkte med informanten, slik

som en for eksempel har mulighet til i et intervju. Ved undersøkelser hvor oppfølgings spørsmål til funnene kan spille en stor rolle, kan det derfor være mer aktuelt med egne intervjuer framfor korpussøk.

Dessuten er heller ikke alle korpus like store, og dette er også viktig å være oppmerksom på når en skal samle inn data gjennom korpussøk. Om en ønsker å undersøke et begrenset eller lite utbredt språkfenomen, er det sannsynligvis ingen god idé å bruke et lite korpus, da det kan hende slike fenomener ikke er dokumentert i små korpus. I små korpus kan mange fenomener som nevnt være utelatt, rett og slett fordi de tilfeldigvis ikke kom opp i noen av tekstene eller opptakene som korpuset består av. Er det derimot et utbredt og vanlig fenomen en skal se på, kan et lite korpus også fungere, da det er mer sannsynlig at noe vanlig vil være dekket der. En må altså være veldig oppmerksom på å velge et korpus som passer til det som skal undersøkes. I den forbindelse bør en også tenke over om fenomenet en skal undersøke er sannsynlig å finne i den typen tekst som finnes i korpuset – som nevnt er formelt og høytidelig språk for eksempel ikke noe en kan forvente mye av i et talespråkskorpus, og banneord er kanskje ikke noe det finnes mengder av i lege-pasient-journaler.

I tillegg er det viktig å være oppmerksom på at korpus heller ikke er feilfrie, og at også annoterte og taggete korpus kan ha en del feil i annoteringen. En må altså regne med at ikke alle treffene vil være relevante for søket, og det kan være fornuftig å på en eller annen måte prøve å sortere bort disse. Altså er en heller ikke ved korpusbruk fri fra å måtte tolke, og det kan alltid hende at resultatene og konklusjonen blir farget av ens egne forventninger og tanker.

3.1.3 Kombinasjon av flere metoder

Som det kommer fram av dette, kan det dermed ofte være en fordel eller et behov for å kombinere korpussøk med andre metoder, avhengig av hva en er ute etter. Om en leter etter negative data, for eksempel, er en avhengig av introspeksjon, og om en undersøker et språk en ikke snakker selv, kan det være en fordel å ha tilgang til andres introspeksjon om dette språket, for eksempel via spørreundersøkelser eller intervjuer. Og ved undersøkelser av det språket en snakker selv, er egen introspeksjon en lett tilgjengelig kilde til språklig intuisjon og vurderinger (Johannessen, 2003, s. 159–162).

Riktignok er det både fordeler og ulemper også ved disse metodene, som en bør være oppmerksom på. Når det gjelder andres introspeksjon, for eksempel, kan svarene lett påvirkes av ideer om hva som er godt og dårlig språk, og en er ikke garantert at informanten kommer på alle mulige kontekster et språkfenomen potensielt kan forekomme i, selv om det på den

annen side er lettere å stille oppfølgingsspørsmål, og svarene sannsynligvis ikke er like påvirket av forskerens egne forventninger som for eksempel ved egen introspeksjon (Johannessen, 2003, s. 136). Og ved egen introspeksjon er det da svært lett å bli farget av egne forventninger, samt at undersøkelsen ikke vil være etterprøvbart av andre på et senere tidspunkt (Johannessen, 2003, s. 162). Dessuten kan det nevnes at intervjuer og spørreundersøkelser er langt mer tid- og ressurskrevende enn både egen introspeksjon og bruk av korpus.

Men ved å supplere metoder kan en likevel avdekke og tette noen av manglene ved hver enkelt metode, og på den måten komme lenger enn hva en kan med én metode alene.

3.1.4 Korpus og metoder for denne oppgaven

I denne oppgaven vil jeg altså hovedsakelig benytte meg av korpussøk som datainnsamlingsmetode, da dette i all hovedsak ser ut til å egne seg best for de forskningsspørsmålene jeg ønsker å belyse. Gjennom korpus kan jeg raskt og enkelt undersøke store mengder tekst, og på den måten få et godt overblikk over hvordan *sikkert 1* og *sikkert 2* blir brukt i ulike setninger og situasjoner. Oppfølgingsspørsmål er heller ikke spesielt relevante i min undersøkelse, da jeg regner med å kunne finne ut det jeg trenger om forskjellene mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* ved å undersøke korpustreff alene, og av den grunn vil det ikke være hensiktsmessig med intervjuer eller spørreundersøkelser. Men introspeksjon og tolkning vil også ha en viktig plass, for det første fordi alle resultater på en eller annen måte må tolkes og settes i sammenheng for å gi mening. For det andre kreves det også tolkning for å avgjøre i hvilken grad Lehmanns kriterier for grammatikalisering kan sies å vises hos *sikkert 2*, for å avgjøre hvilke av kriteriene som er relevante å se på i denne sammenheng, og for å avgjøre hvor mange av kriteriene en må finne tegn på for å kunne snakke om grammatikalisering.

Videre kan det være aktuelt å benytte seg både av skriftspråskorpus og av talespråskorpus, av flere ulike årsaker. For det første kan skriftspråskorpus være nyttige fordi de ofte er ganske mye større enn talespråskorpus, så en kan være sikrere på at større deler av språket er representert. For det andre er det en stor fordel med talespråskorpus at en kan ha muligheten til å lytte til resultatene, og kan høre etter slikt som uttale og trykkplassering. Ettersom fonologisk reduksjon i mange tilfeller kan være et tegn på grammatikalisering, vil det være relevant å undersøke om dette også kan gjelde for *sikkert 2*, men med skriftspråskorpus alene vil dette være vanskelig å undersøke.

Korpusene jeg da har tenkt til å basere meg på, er skriftspråskorpusene Leksikografisk bokmålskorpus (LBK) og NoWaC, og talespråskorpuset NoTa-Oslo, som alle bruker søkesystemet Glossa. På den måten vil søkene i alle tre korpusene få en nokså lik utforming, selv om de er i forskjellige korpus.

Korpuset NoWaC (Norwegian Web as Corpus) er et norsk webkorpus på 700 millioner ord, og er hentet inn fra webdokumenter som fantes på .no-domenet mellom november 2009 og januar 2010 (Tekstlab, 2020c). En fordel med dette korpuset, utenom størrelsen, er at en kan regne med å finne nokså talemålsnært språk i mange av tekstene, slik som for eksempel i blogger, til tross for at det er et skriftspråskorpus, og av den grunn regner jeg med å finne mange eksempler både på bruk av *sikkert 1* og *sikkert 2*. En ulempe er riktignok at NoWaC ikke har noe metadata knyttet til seg, av personvern hensyn, og av den grunn vil jeg ikke kunne se treffene i dette korpuset i sammenheng med for eksempel type tekst eller nettside. Noe vil selvsagt komme fram av sammenhengen rundt treffene, men det vil bli vanskelig å systematisere det. Likevel er ikke akkurat dette det viktigste aspektet ved denne undersøkelsen. Forskningsspørsmålet jeg tar utgangspunkt i, gjelder hvorvidt *sikkert 2* kan sies å være grammatikalisert i noen grad, og selv om det alltid er interessant å se om bruken av *sikkert 1* og *sikkert 2* også varierer avhengig av forskjellige metadata, er ikke dette i seg selv avgjørende for å svare på spørsmålet.

Leksikografisk bokmålskorpus består av bokmålstekster fra 1985 til i dag, og er et vektet korpus på rundt 100 millioner ord, altså forholdsvis stort, men en god del mindre enn NoWaC. Korpuset inneholder tekster både fra sakprosa, skjønnlitteratur, aviser og periodika, TV-teksting og upublisert materiale og småtrykk, balansert på mengde etter hva og hvor mye av hver type tekst som en "gjennomsnittsleser" vil møte (Tekstlab, 2020b). I motsetning til NoWaC har dette korpuset en rekke opplysninger om metadata, blant annet når det gjelder hva slags type tekst treffene er hentet fra, og utgivelsesår. For denne undersøkelsen kan LBK blant annet gi et perspektiv på utbredelsen av *sikkert 1* og *sikkert 2* i mer skriftlig og formelt preget språk.

NoTa-Oslo (Norsk talespråskorpus, Oslodelen) består av opptak av intervjuer og samtaler fra 2004 til 2006, og er på rundt 957 000 ord. Det er dermed et langt mindre korpus enn de to skriftspråskorpusene, men det har til gjengjeld den store fordel at det er mulig å lytte til treffene. Informantene er alle født og oppvokst i Oslo-området, og de fleste er representative med tanke på kjønn, alder, bosted og utdanning (Tekstlab, 2020a).

3.2 Innhenting og sortering av materiale

Det kan finnes mange måter å gå fram på for å finne ut av mer om ordet *sikkert*, avhengig av hva en ønsker å legge vekt på. Å skulle bruke korpus er én ting, men *hva* skal en søke etter? Hva vil gi et mest riktig bilde av hvordan *sikkert* blir brukt, med tanke på hva en skal undersøke? I avsnitt 3.1 har jeg vært innom noe av det en bør tenke på i forbindelse med valg av korpus, men også utformingen av selve søkene vil ha mye å si for hva slags treff en får opp. Et snevert søk kan være veldig presist og utelukke mye irrelevant, avhengig av hva det er en skal se på, men samtidig kan en risikere å utelukke noe som kunne ført til relevante og viktige innsikter. Samtidig kan et bredt søk kanskje gi et mer dekkende bilde, men en risikerer også å få så mange irrelevante treff at en ikke får undersøkt godt nok det en egentlig var ute etter.

For denne oppgaven har jeg kommet fram til at et nokså bredt søk er mest passende, blant annet fordi det har vært såpass lite tidligere forskning å finne om norsk *sikkert*. Gjennom et bredt søk håper jeg å få undersøkt en rekke ulike sammenhenger hvor *sikkert 1* og *sikkert 2* forekommer, men samtidig har jeg snevret det noe inn for å gjøre det overkommelig å undersøke nærmere. I tillegg har jeg gjort noen supplerende, snevrere søk for å danne meg et mer dekkende bilde av bruken av *sikkert 1* og *sikkert 2*. På denne måten regner jeg med å både skaffe meg et godt bilde av hvordan *sikkert 2* blir brukt, og samtidig få et godt inntrykk av hva som skiller det fra *sikkert 1*. Hadde derimot *sikkert 2* vært et mindre utbredt fenomen enn hva det er, samt om det hadde vært mer forskning å finne om dette fra før, kunne det vært en bedre idé å ta utgangspunkt i et nokså snevert søk.

3.2.1 Søkstrenger

Hovedsøket gjennomførte jeg i NoWaC, hvor jeg søkte etter *sikkert*. Det i seg selv ga totalt 136026 treff i dette korpuset. For å få en overkommelig mengde treff å gjennomgå nærmere, men likevel sørge for at det kunne utgjøre et tilfeldig og representativt utvalg for å faktisk kunne si noe om hvordan *sikkert* blir brukt, hentet jeg videre fram 1000 tilfeldige treff under Extended search-funksjonen, med seed 1. Jeg lastet også treffene jeg fikk ned i et Excel-ark, for å lettere kunne gå gjennom dem flere ganger. På denne måten håpet jeg å få en mengde treff jeg kunne undersøke nærmere, men som likevel vil kunne gi et nokså riktig bilde over hvilke sammenhenger ordet *sikkert* blir brukt i. Ved å bruke webkorpuset NoWaC til dette regnet jeg med å få eksempler både på nokså muntlig preget og uformelt språk, samt mer

formelt og skriftlig preget språk, og på den måten få dekket et større spektrum av språket enn ved for eksempel å bare bruke Leksikografisk bokmålskorpus eller NoTa-Oslo.

I NoTa-Oslo søkte jeg også etter *sikkert*, for å finne treff jeg kunne lytte til. Dette ga totalt 721 treff, og ettersom antallet var såpass overkommelig, avgrenset jeg ikke dette søket ytterligere. For dette søket lastet jeg ikke ned noe Excel-ark, i og med at det først og fremst var uttalen jeg var ute etter å undersøke her.

I de supplerende, snevrere søkene på den annen side, søkte jeg i alle tre korpusene. Her gjorde jeg blant annet noen innledende søk først, for å få et inntrykk av hva jeg kunne vente å finne i hovedsøket. Da søkte jeg på *et sikkert* og *vil sikkert* i hvert av de tre korpusene, det første for å finne treff med *sikkert 1*, og det andre for å finne treff med *sikkert 2*. Dette håpet jeg ville gi meg et visst inntrykk av forholdet mellom de to variantene av *sikkert*, og gjennom dette si noe om hva jeg kunne forvente å finne i hovedsøket.

Videre søkte jeg etter andre modalverb i kombinasjon med *sikkert*: *skal/skulle sikkert*, *kan/kunne sikkert*, *vil/ville sikkert*, *må/måtte sikkert* og *bør/burde sikkert*. For å søke etter dette i korpusene brukte jeg Extended search-funksjonen, huket av for lemma, og avgrenset søket til finitte verb (presens og preteritum). Dette håpet jeg kunne si meg noe om hvilke modalverb *sikkert* oftere og sjeldnere forekommer sammen med. Alle disse regnet jeg med ville gjelde *sikkert 2*.

3.2.2 Hypoteser og forbehold

I forkant av hovedsøket dannet jeg meg en rekke hypoteser over hva jeg kunne komme til å finne i søkene. For det første regnet jeg med å finne flere treff med *sikkert 2* enn jeg regnet med å finne av *sikkert 1*. Dette fikk jeg både inntrykk av gjennom egne intuisjoner og gjennom de innledende søkene, hvor det gjennomgående dukket opp mer av *vil sikkert* enn *et sikkert*. Jeg antok dessuten at det i språkbruken oftere ville være behov for å uttrykke sannsynlighet eller mild usikkerhet, enn det ville være for å uttrykke sikkerhet. Slik som det for eksempel blir påpekt gjennom Paul Grices maksimer for kommunikativ samhandling, vil en i utgangspunktet ikke si noe en tror er feil (blant annet gjengitt i Svennevig, 2009, s.70). Av den grunn regnet jeg med at det derfor sjeldnere vil være behov for å spesifikt påpeke at det en sier er sikkert, enn hva det vil være for å påpeke at det er usikkert.

For det andre regnet jeg med å finne lite av *sikkert 2* internt i nomenfraser, da jeg ikke kunne tenke meg denne varianten av *sikkert* brukt i en slik posisjon. På den annen side regnet jeg med at det ville gå an å finne *sikkert 1* internt i nomenfraser. Jeg kunne tenke meg flere

mulige konstruksjoner av typen *et sikkert tiltak*, men kunne ikke forestille meg en sammenheng hvor *sikkert 2* kunne brukes på samme måte.

For det tredje regnet jeg med at dersom noen av treffene hadde *sikkert* i ekstraposisjon i setningen, ville dette utelukkende være *sikkert 2*. Ekstraposisjon har vi når ledd havner utenom det vanlige setningsskjemaet og står i et løsere forhold til setningen enn andre ledd (Faarlund et al., 1997, s. 904). Ledd i ekstraposisjon kan i skrift ofte være skilt ut med komma, og kan forekomme både først i setningen (løst forfelt), sist i setningen, og inne i setningen (Faarlund et al., 1997, s. 904). For eksempel kunne jeg tenke meg setninger av typen *de drar nå, sikkert. Sikkert 1* regnet jeg ikke med å finne i ekstraposisjon.

For det fjerde regnet jeg med at det ville være mulig å finne begge typene *sikkert* i én og samme setning. For eksempel kan en tenke seg setninger som *det er sikkert et sikkert valg*, eller *huset er sikkert sikkert*, i en eller annen variant. Riktignok regnet jeg ikke med å finne spesielt mange slike treff, men jeg antok det ville være mulig.

For det femte regnet jeg med at de fleste tilfellene med *sikkert 2* ville ha *sikkert* i midtfeltet, samt at denne typen *sikkert* ikke ville være å finne i forfeltet i setningen, og heller ikke i slutfeltet. Som vi så i avsnitt 2.1.1, står setningsadverbialer for det meste i midtfeltet. Selv kunne jeg ikke tenke meg noen tilfeller hvor *sikkert 2* kunne forekomme i forfeltet på norsk, og heller ikke i slutfeltet, men jeg kunne tenke meg en rekke eksempler hvor det ville havne mellom finitt og infinitt verb. Om dette stemmer, kan vi også se det i sammenheng med syntagmatisk variasjon (se avsnitt 2.1.3.7), da mindre mulighet for å flyttes rundt i konteksten også kan være et tegn på grammatikalisering.

Og for det sjette antok jeg at selv om noen av Lehmanns kriterier kan være relevante og brukbare for å avgjøre om ordet *sikkert* gjennomgår en grammatikaliseringsprosess, så vil det også være noen av kriteriene som er irrelevante og dårlig egnet i denne sammenhengen. Som vi så i avsnitt 2.1.3, vil vi ikke nødvendigvis finne alle seks kriteriene for grammatikalisering samtidig, og jeg regnet med at dette også ville gjelde for *sikkert*.

Når det gjelder søket i NoTa-Oslo, regnet jeg for det første også her med å finne flere treff med *sikkert 2* enn med *sikkert 1*. Og for det andre regnet jeg med at det kunne være mulig å finne en antydning til fonologisk reduksjon for *sikkert 2*, ved at det kunne uttales utydelig eller sammentrukket.

Og når det gjelder de andre supplerende søkene, regnet jeg med at *sikkert 2* ville forekomme oftere sammen med noen modalverb enn med andre. Mer spesifikt regnet jeg med at det oftere ville forekomme sammen med modalverb som *ville* og *kunne*, og sjeldnere sammen med modalverb som *skulle*, *burde* og *måtte*. Dette antok jeg fordi jeg regnet med at

de første ville gi rom for en større grad av usikkerhet, mens de siste derimot ville innebære en større grad av forpliktelse. Likevel regnet jeg ikke med at det ville være umulig å finne treff med *skal/skulle sikkert*, *bør/burde sikkert* og *må/måtte sikkert*, men jeg antok at det ville være færre enn med de andre modalverbene.

Oppsummert ser dermed hypotesene slik ut:

1. Mer *sikkert 2* enn *sikkert 1* totalt, både i NoWaC og NoTa
2. Lite *sikkert 2* i NP
3. Bare *sikkert 2* i ekstraposisjon i setningen
4. Mulig å finne begge typene *sikkert* i samme setning
5. Flest treff med *sikkert 2* i midtfeltet, og lite *sikkert 2* i forfeltet og slutfeltet
6. En del av Lehmanns kriterier vil være relevante, noen vil være irrelevante
7. Mulig å finne tegn på fonologisk reduksjon for *sikkert 2*
8. Oftere *sikkert 2* i kombinasjon med modalverbene *ville* og *kunne*, og sjeldnere sammen med *skulle*, *burde* og *måtte*

Videre er det også annet en bør være oppmerksom på ved undersøkelser som dette. For det første bør det nevnes at det er en del svakheter særlig ved de supplerende søkene. Verken søkene etter *vil sikkert* og *et sikkert*, eller søkene etter modalverb + *sikkert*, vil vise *alle* treff med disse kombinasjonene, og på den måten kan resultatene gi et skjevt bilde. Blant annet kan det for eksempel komme flere ord imellom, slik som *et fullstendig sikkert*, *vil nok sikkert*, eller tilsvarende med modalverb + ord + *sikkert*, og slike treff vil ikke vises i de nevnte supplerende søkene. På samme måte vil ikke søket på *vil sikkert* og *et sikkert* på langt nær dekke alle forekomster av de to variantene av *sikkert*, og resultatene som vises kan dermed ende opp med å gi et skjevt bilde, istedenfor å vise et slags forhold mellom hver av typene. Det kan for eksempel tenkes at *sikkert 2* forekommer oftere i andre sammenhenger enn sammen med *vil*, eller tilsvarende for *sikkert 1*. Jeg ser likevel ingen grunn til å anta at dette vil være tilfellet.

Alternativt kunne en for eksempel modifisert søkene etter modalverb + *sikkert* så de ga rom for treff med flere ord i mellom, i Glossa for eksempel ved å legge inn en eller flere tomme ordbokser mellom modalverbet og *sikkert*, og på den måten få dekket en del av de treffene en utelukker ved å bare søke på modalverb + *sikkert*. Noen ulemper med dette er imidlertid at det trolig da også vil dukke opp en mengde irrelevante treff som en blir nødt til å sortere ut manuelt, og det vil dermed bli unødvendig tidkrevende for å få med noen ekstra

treff. For enkelhets skyld har jeg av den grunn valgt å begrense meg til søk på modalverb + *sikkert* uten mulighet for ord imellom, ettersom dette heller ikke vil utgjøre hoveddelen av undersøkelsen, men er ment som en supplerende del. Jeg regner også med at de eventuelle tilfellene med modalverb + ord + *sikkert* ikke vil være mange nok til at det gjør stor skade å utelate dem. Når det gjelder søket på *et sikkert* og *vil sikkert*, regner jeg også med å få fram et riktigere forhold gjennom hovedsøket, og har derfor brukt det første mer som et utgangspunkt for å danne hypoteser.

For det andre er det selvfølgelig en mulighet for unøyaktigheter og feil i gjennomgangen av hovedsøket, og som menneske kan det alltså hende at en regner feil, gjør feil vurderinger, eller lignende. Spesielt talespråklignende treff kan av og til være vanskelige å tolke, da en ikke alltid kan avgjøre like lett hva som hører innenfor samme setning. Selv om NoWaC er et skriftspråskorpus, kan slike vanskelige eller tvetydige treff forekomme ettersom noe av språket i et webkorpus kan bære sterkt preg av muntlig og uformelt språk. Dessuten kan det forekomme setningsfragmenter eller andre treff hvor mye av setningene mangler, og på den måten kan det også bli vanskelig å avgjøre hva slags type *sikkert* en har med å gjøre. Det samme gjelder selvsagt også talespråskorpuset NoTa. Likevel håper jeg på å minimere slike feil ved å gjennomgå resultatene flere ganger, samt ved å ha en kategori for uklare eller tvetydige treff hvor det ikke er mulig å avgjøre med sikkerhet hva slags type *sikkert* en står overfor.

Og for det tredje gjelder selvsagt det samme her som når det gjaldt valg av korpus. Selv om NoWaC er et webkorpus og dermed kan inkludere store og varierte deler av språket, vil det likevel ha noe å si for hva slags treff en får opp. Det vil for eksempel alltid begrenses av hva slags type tekster som blir publisert på Internett. Leksikografisk bokmålskorpus, på sin side, er et vektet korpus, og vil dermed inneholde et utvalg tekst som representerer hva slags type tekster en gjennomsnittlig leser vil komme over. Men likevel er også dette et skriftspråskorpus, og vil for eksempel ikke representere talemål. NoTa-Oslo er da et talespråskorpus, men i motsetning til skriftspråskorpusene er det ganske lite, og også dette vil være begrenset av hva informantene kunne tenkes å snakke om i en intervju situasjon. På den måten kan en diskutere i hvilken grad noen av disse, i alle fall hver for seg, kan representere språket som helhet. Av den grunn har jeg altså valgt å bruke en kombinasjon av de tre, for på den måten å kunne gi et bedre og forhåpentligvis mer helhetlig bilde av hvordan ordet *sikkert* faktisk blir brukt.

3.2.3 Sortering og gjennomgang av data

For å sortere dataene fra hovedsøket har jeg gjennomgått de 1000 treffene fra NoWaC manuelt flere ganger. Ved første gjennomgang forsøkte jeg først og fremst å skaffe en oversikt over hvor mange av treffene som gjaldt hva slags type *sikkert*. Dette avgjorde jeg blant annet gjennom substitusjon, ved å tenke over hva slags ord *sikkert* eventuelt kunne bli byttet ut med for å gi en setning med samme betydning, for eksempel *trygt, pålitelig, solid, stødig, fast, nøyaktig, urokkelig* og lignende som uttrykker sikkerhet for *sikkert 1*, eller *trolig, sannsynligvis, nok, vel, antakeligvis, visst* og lignende ord som uttrykker en viss grad av usikkerhet for *sikkert 2*. Deretter regnet jeg sammen det jeg fant i tre ulike kategorier: *sikkert 1*, *sikkert 2*, og tvetydig/uklart *sikkert*. På denne måten fant jeg fram til hvor mange av treffene som hørte til hvilken type *sikkert*, og dermed også tall i prosent for hvor mange av treffene som var av hvilken type.

Ved andre gjennomgang så jeg nærmere på hvor i setningen *sikkert* befant seg. Jeg så blant annet etter om det sto i forfeltet, midtfeltet eller slutfeltet, om det var internt i NP eller ikke, og om det var i ekstraposisjon. For å avgjøre sikrere hvor i setningen det sto, vurderte jeg videre hvor det ville havnet om setningen ble gjort om til å ha finitt + infinitiv verb, samt om det ville flyttes på sammen med forskjellige setningsledd. Også i dette tilfellet sorterte jeg etter hva slags type *sikkert* de forskjellige resultatene var, for å få med hva slags type som finnes hvor i setningene. Også dette samlet jeg i en tabell, for bedre oversikt.

For de treffene hvor *sikkert* var en del av en leddsetning, relativsetning eller infinitivkonstruksjon, så jeg hovedsakelig på plasseringen av *sikkert* innad i disse konstruksjonene, selv om leddsetningene, relativsetningene og infinitivkonstruksjonene i seg selv kunne befinne seg i ulike posisjoner i hovedsetningen. Hvis for eksempel *sikkert* befant seg i en relativsetning som var adledd i en nomenfrase, slik som i eksempel (39) her, noterte jeg heller hva slags posisjon *sikkert* hadde innad i relativsetningen:

(39) Halvdan er rett og slett en stor kunstner som sikkert ikke liker å bli kalt nettopp det. (NoWaC)

Ved ufullstendige setninger hvor for eksempel underforståtte eller innholdstomme subjekter eller verb var utelatt, fylte jeg ut dette for å avgjøre hva slags posisjon *sikkert* hadde, i den grad det lot seg gjøre. Ved setninger som (40) fylte jeg for eksempel inn *det kan være* i setningen for å avgjøre setningsposisjonen til *sikkert*.

(40) Jo da, sikkert greit nok. (NoWaC)

Ved tredje gjennomgang så jeg spesifikt etter tilfeller hvor de forskjellige typene *sikkert* forekom i samme setning, om det fantes slike eksempler i utvalget på 1000 treff.

Ved søket i NoTa-Oslo lyttet jeg til hvert av de 721 treffene. Her sorterte jeg *sikkert 1* fra *sikkert 2* på samme måte som i NoWaC, og noterte videre for hvert treff om *sikkert* ble uttalt tydelig eller utydelig/sammentrukket. Jeg hadde også en kategori for usikre treff hvor jeg ikke kunne avgjøre.

Når det gjelder de supplerende søkene, har jeg for det meste sett på statistikken. Jeg har da notert meg antall treff fra hvert av søkene, i hvert av korpusene, og samlet det i en tabell.

3.2.4 Resultater og foreløpig diskusjon

I de innledende søkene etter *et sikkert* og *vil sikkert* fikk jeg resultatene vist i tabell 1 nedenfor. Som vi ser, er det gjennomgående litt flere treff på *vil sikkert* enn *et sikkert* i alle korpusene. Jeg regnet med at det nøyaktige forholdet mellom *et sikkert* og *vil sikkert* ikke ville samsvare fullstendig med forholdet mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*, men tok det likevel som en indikasjon på hva jeg kunne forvente meg i de andre søkene. Vi ser også at det er svært få treff i NoTa, men dette er ikke nødvendigvis overraskende ettersom korpuset er såpass lite.

Søk	NoWaC	LBK	NoTa
<i>et sikkert</i>	1420	227	0
<i>vil sikkert</i>	2628	244	1

Tabell 1. Treff på *et sikkert* og *vil sikkert* i korpusene

For fordelingen av type *sikkert* over de 1000 treffene i hovedsøket i NoWaC kom jeg fram til at 234 av dem var *sikkert 1*, 753 av dem var *sikkert 2*, og 13 av dem var uklare eller tvetydige (se tabell 2). Dette samsvarer med hypotesen om at det ville være flest treff på *sikkert 2*, men jeg ble likevel noe overrasket over at det var såpass mange flere treff med denne typen *sikkert* – over tre ganger så mange som *sikkert 1*. Etter de innledende søkene etter *et sikkert* og *vil sikkert* så vi at det var gjennomgående flere treff på det siste i alle tre korpusene, men forskjellen var likevel ikke riktig fullt så stor. Dette antar jeg blant annet kan skyldes at mange forekomster med *sikkert 2* ble utelukket i disse søkene, slik at forskjellen ble mindre. Men

siden det likevel gjennomgående var flere treff med *vil sikkert*, antar jeg også at en kan si at *sikkert 2* nokså ofte forekommer sammen med dette modal verbet.

Kategori	Antall	Prosent
<i>Sikkert 1</i>	234	23,4
<i>Sikkert 2</i>	753	75,3
Uklart/tvetydig <i>sikkert</i>	13	1,3

Tabell 2. *Sikkert 1* og *sikkert 2* i NoWaC

Når det gjelder hvor i setningen de ulike typene *sikkert* forekom, fant jeg først for *sikkert 1* at det forekom 17 ganger i forfeltet, 24 ganger i midtfeltet, 167 ganger i slutfeltet, 2 ganger i ekstraposisjon, og 21 ganger internt i NP. Det var også 3 forekomster hvor det ikke var mulig å avgjøre. (Se tabell 3.) Her ser vi blant annet at det faktisk gikk an å finne *sikkert 1* i ekstraposisjon, til tross for at jeg ikke hadde regnet med dette på forhånd. Det skal riktignok sies at dette utelukkende var i uttrykket *sakte men sikkert* eller *sakte, men sikkert*, og selv det var bare to ganger. Utenom i dette uttrykket var det ingen forekomster av *sikkert 1* i ekstraposisjon. Eksempler på de ulike plasseringene ser vi her:

(41) Helt sikkert er det i hvertfall [sic] at den ... (NoWaC, *sikkert 1* i forfeltet)

(42) for der kommer det sakte, men sikkert tøffende en til og i det den passerer ser jeg to store L-skilt bakpå hver (NoWaC, *sikkert 1* i midtfeltet)

(43) Det er heller ikke sikkert at jeg blir på Voss hele livet, så vi trenger noen andre støttespillere her (NoWaC, *sikkert 1* i slutfeltet)

(44) har gradvis blitt værre [sic] og værre [sic] for hvert år som har gått, sakte men sikkert. (NoWaC, *sikkert 1* i ekstraposisjon)

(45) Et sikkert vårtegn er at sola varmer og snøen smelter. (NoWaC, *sikkert 1* internt i NP)

Videre ser vi at det uten tvil var flest forekomster av *sikkert 1* i slutfeltet, mens det var relativt jevn (og lav) fordeling av forekomster i forfeltet, midtfeltet og internt i NP. En betydelig del av forekomstene i forfeltet og midtfeltet gjaldt også uttrykket *sakte men sikkert/sakte, men sikkert*, men ikke alle. Blant forekomstene i slutfeltet gjaldt en stor del av dem konstruksjoner som *det er ikke sikkert*. Siden såpass mange av forekomstene av *sikkert 1* spesifikt gjaldt at noe *ikke* var sikkert, kan det være rimelig å tolke dette til at det er et langt

større behov i språkbruken for å uttrykke at noe er usikkert enn at noe er sikkert (se avsnitt 3.2.2). I slutfeltet var det også en god del forekomster av typen *en ting er sikkert*, som i likhet med *sakte men sikkert* også bærer preg av å være en nokså fast konstruksjon. Av forekomstene internt i NP var det for det meste *et sikkert* + mer.

For *sikkert 2* fant jeg 0 forekomster i forfeltet, 723 forekomster i midtfeltet, 0 forekomster i slutfeltet, 9 forekomster som sto i ekstraposisjon, 6 forekomster som så ut til å være internt i NP, og 15 forekomster som enten var andre steder i setningen eller var vanskelig å avgjøre (se tabell 3). Det kommer ikke som noen overraskelse at denne typen *sikkert* forekom flest ganger i midtfeltet, ettersom setningsadverbialer først og fremst forekommer her (se avsnitt 2.1.1). Likevel er det interessant å notere seg at disse forekomstene utgjorde en såpass stor del av den totale mengden. Sammenlignet med *sikkert 1* er det en langt mindre andel treff her som er fordelt på andre posisjoner i setningen. En kan dermed si ganske trygt at det absolutt vanligste for *sikkert 2*, er å stå i midtfeltet. Eksempler på *sikkert 2* i de ulike setningsposisjonene ser vi her:

- (46) hvis det var et skjema som skulle sendes i posten ville jeg sikkert klart å kludre til arkene, skrive feil, og ikke minst glemme å sende (NoWaC, *sikkert 2* i midtfeltet)
- (47) Ikke fordi hun liker å bli sett sikkert. (NoWaC, *sikkert 2* i ekstraposisjon)
- (48) Jeg har tilbrakt sikkert 10 dager i elva (NoWaC, *sikkert 2* internt i NP)

To av treffene på *sikkert 2* så ved første øyekast ut til å stå i slutfeltet, og vi kan se nærmere på dem:

- (49) Herlig sikkert å herje litt uten verken rytter eller noe utstyr (NoWaC)
- (50) Tenkte at det kunne bli sikkert litt bedre lyd hvis jeg brukte den (NoWaC)

I den første, (49), ser vi at innholdstomt subjekt og verbal er utelatt (*Det kan være*), noe som ikke var uvanlig blant treffene. Rekkefølgen på *sikkert* og *herlig* virker derimot ikke som den vanligste. Her kan det riktignok være mulig å tolke det som at *sikkert* står i ekstraposisjon innskutt i setningen, noe som hadde vært enda tydeligere om det hadde vært skilt ut med komma:

- (51) Herlig, sikkert, å herje litt uten verken rytter eller noe utstyr.

Ettersom mye av språket i NoWaC kan bære muntlig eller uformelt preg, er det heller ikke overraskende om tegnsetting mangler. En annen mulig tolkning for setning (49) kan potensielt også være at det her er snakk om *sikkert 1*, men dette virker tvilsomt ettersom det å herje sjelden er noe en vil betrakte som noe trygt eller sikkert. Sannsynligvis er det altså her snakk om ekstraposisjon framfor slutfelt, og jeg har plassert den i kategorien ekstraposisjon.

Setning (50) stiller jeg meg noe mer tvilende til. Etter min egen intuisjon virker det nokså unaturlig å ha *sikkert* i slutfeltet her – det kunne heller stått i midtfeltet eller i ekstraposisjon. Av den grunn konkluderer jeg med at dette eksempelet er ugrammatisk, og ikke en mulig posisjon for *sikkert 2*. Treffet har jeg plassert i kategorien annet. Også her ser vi for øvrig at subjektet *jeg* er utelatt på begynnelsen av setningen.

Når det gjelder de andre forekomstene i ekstraposisjon, kan det kanskje være overraskende at det ikke var flere enn 9 totalt. Men til forskjell fra for *sikkert 1* sto *sikkert 2* altså her nesten utelukkende alene i ekstraposisjon, og ikke som en del av noe fast uttrykk slik som *sakte men sikkert* (med eller uten komma). Ingen av disse treffene slo meg heller som direkte ugrammatiske, og jeg vil derfor konkludere med at ekstraposisjon er en mulig posisjon for *sikkert 2*, om det kanskje ikke er den vanligste.

Videre var det noen forekomster som så ut til å være internt i en nomenfrase, noe som avviker fra hypotesen jeg satte opp i forkant (hypotese 2). De aller fleste av disse så ut til å gjelde kvantitetsuttrykk, og for noen av dem sto også nomenfrasen som utfylling i en preposisjonsfrase. Vi ser noen eksempler her, hvorav ingen slår meg som ugrammatiske eller uvanlige:

(52) mens han lå på magen og spente seg og hylgrein i sikkert ti minutter (NoWaC)

(53) Jeg har tilbrakt sikkert 10 dager i elva (NoWaC)

(54) Nok for sikkert 50 – 100 år framover (NoWaC)

(55) Nå har jeg ligget her i senga og prøvd å få sove i sikkert en time snart (NoWaC)

Jeg konkluderte av den grunn med at det også er mulig å plassere *sikkert 2* internt i nomenfraser i visse sammenhenger, mer spesifikt i sammenheng med kvantitetsuttrykk.

Blant treffene som var vanskelige å avgjøre, var en del av dem ufullstendige setninger og setningsfragmenter, i likhet med for *sikkert 1*. Andre var vanskelige å avgjøre av andre grunner, slik som eksempel (50) ovenfor.

Hvor i setningen	<i>Sikkert 1</i>	<i>Sikkert 2</i>
Forfeltet	17	0
Midtfeltet	24	723
Slutfeltet	167	0
Ekstraposisjon	2	9
Internt i NP	21	6
Annet	3	15

Tabell 3. Setningsplassering for *sikkert 1* og *sikkert 2*

Blant de 1000 treffene fant jeg ett eksempel hvor de to typene *sikkert* forekom i samme setning:

(56) Dermed er det sikkert ikke lenge til vi får et sikkert vårtegn (NoWaC)

Dette må sies å være omtrent som forventet – at slike setninger *kan* forekomme. Det ser altså ut til at det ikke er utelukket å bruke begge typene *sikkert* i samme setning. Jeg vil komme tilbake til dette i kapittel 6.

I søket i NoTa-Oslo fikk jeg totalt 721 treff, og av disse var 62 *sikkert 1*, og 659 var *sikkert 2* (se tabell 4). Her var ingen av treffene usikre med tanke på om de var *sikkert 1* eller *sikkert 2*. Vi ser her at *sikkert 1* utgjør en ganske mye mindre andel av treffene her enn ved søket i NoWaC, 8,6 % av treffene i NoTa sammenlignet med 23,4 % av treffene i NoWaC. NoTa er som nevnt både et mye mindre korpus enn NoWaC, og består dessuten utelukkende av talespråk. Det kan tenkes at denne forskjellen mellom fordeling av *sikkert 1* og *sikkert 2* i de to korpusene kan skyldes at *sikkert 2* er enda mer utbredt i talespråk enn hva det er i skriftspråk, for selv om mye av språket i NoWaC er muntlig preget, har noe av det også mer skriftlig preg. Felles for søkene i begge korpusene er det likevel at det absolutt er flest treff med *sikkert 2*.

Kategori	Antall	Prosent
<i>Sikkert 1</i>	62	8,6
<i>Sikkert 2</i>	659	91,4

Tabell 4. *Sikkert 1* og *sikkert 2* i NoTa-Oslo

Blant treffene på *sikkert 1* var 55 uttalt tydelig, og 6 var uttalt utydelig eller sammentrukket, for eksempel uten tydelig *k*-lyd, eller uttalt med bare én stavelse (omtrent som *sirt*). 1 treff var usikkert, da det ikke mulig å få lyttet til det og hørt uttalen. (Se tabell 5.) Vi ser her altså at også *sikkert 1* kan uttales utydelig, selv om det gjelder en liten andel av treffene. Det vanligste er likevel en tydelig uttale.

Blant treffene på *sikkert 2* var 433 uttalt tydelig, mens 214 var uttalt utydelig eller sammentrukket. 12 av treffene var usikre, da også de var uten lyd. (Se tabell 5). Også når det gjelder *sikkert 2*, er det altså en god del flere treff med tydelig uttale enn hva det er med utydelig eller sammentrukket uttale, men sammenlignet med *sikkert 1* er det ikke på langt nær en like stor andel av treffene. Der cirka ti prosent av treffene med *sikkert 1* uttales utydelig eller sammentrukket, er det nesten en tredjedel av treffene med *sikkert 2* som uttales utydelig, altså en betydelig andel flere.

Uttale	<i>Sikkert 1</i>	<i>Sikkert 2</i>
Tydelig	55 (88,7 %)	433 (65,7 %)
Utydelig/sammentrukket	6 (9,7 %)	214 (32,5 %)
Usikkert	1 (1,6 %)	12 (1,8 %)

Tabell 5. Uttale av *sikkert 1* og *sikkert 2*

I søkene etter modalverb + *sikkert* fikk jeg resultatene som vist i tabell 6 nedenfor. I skriftspråkskorpuserne ser vi generelt at det er flest treff med *ville* og *kunne*, som forventet (hypotese 8), samt at det er flere treff med *skulle* enn hva det er med *burde* og *måtte*. NoTa skiller seg noe ut med at det er såpass få treff på *ville*, men ellers følger også dette korpuset samme mønster. Avviket kan muligens enten skyldes at setninger med *vil/ville sikkert* kan være uvanlige å bruke i intervju- og samtalesituasjonene korpuset er bygd på, eller rett og slett at det er et lite korpus som dermed kan vise et litt annet bilde enn hva en ville fått av et større korpus. Alt i alt ser hypotese 8 i alle fall ut til å stemme, altså at *sikkert* forekommer oftere med *kunne* og *ville* enn det gjør med *skulle*, *burde* og *måtte*.

Søk	Antall i NoWaC	Antall i LBK	Antall i NoTa
<i>vil/ville sikkert</i>	3147	518	1
<i>skal/skulle sikkert</i>	307	58	9
<i>kan/kunne sikkert</i>	5032	492	14

<i>bør/burde sikkert</i>	129	22	0
<i>må/måtte sikkert</i>	275	35	3

Tabell 6. Modalverb + *sikkert* i korpusene

3.2.5 Foreløpig konklusjon

Så langt kan det se ut til at en del av hypotesene jeg satte opp, for det meste stemmer. Vi ser at hypotesene 1, 4, 5, 7 og 8 stemmer overens med korpustreffene. For eksempel er det gjennomgående flere treff på *sikkert 2* enn *sikkert 1*, det er flest tilfeller av *sikkert 2* i midtfeltet, og det er mulig å bruke både *sikkert 1* og *sikkert 2* i samme setning. Visse punkter skiller seg fra det jeg hadde trodd på forhånd, blant annet med tanke på hvor i setningene det er mulig å finne *sikkert 1* og *sikkert 2*, slik vi ser med hypotese 2 og 3. I korpustreffene har vi blant annet sett at *sikkert 2* har mulighet til å stå internt i nomenfraser, i alle fall i visse kvantitetsuttrykk, og at *sikkert 1* kan forekomme i ekstraposisjon, men bare i visse faste uttrykk slik som *sakte men sikkert*. I de videre kapitlene skal jeg se nærmere på *sikkert* både morfosyntaktisk og semantisk, samt diskutere i hvilken grad Lehmanns kriterier for grammatikalisering kan egne seg i denne sammenhengen. I disse kapitlene vil jeg også komme tilbake til hypotese 6 om at noen av Lehmanns kriterier vil være relevante, men ikke andre, og hypotese 7 om at det vil være mulig å finne tegn på fonologisk reduksjon for *sikkert 2*.

4 Morfosyntaktiske egenskaper

I dette kapittelet skal jeg se nærmere på de morfosyntaktiske egenskapene ved *sikkert 2*, samt hvordan dette skiller seg fra *sikkert 1*. Blant annet skal jeg se på plassering i setningen for *sikkert 1* og *sikkert 2*, plassering internt i nomenfraser, hvordan *sikkert 1* og *sikkert 2* forholder seg med adledd, og muligheter for bøyning. Sammenhengen mellom Lehmanns kriterier for grammatikalisering, og de morfosyntaktiske egenskapene til *sikkert 1* og *sikkert 2*, vil jeg diskutere dette nærmere i kapittel 6 om grammatikalisering av *sikkert*.

I kapittel 3, i avsnitt 3.2.4, så vi at *sikkert 1* og *sikkert 2* fordelte seg ganske ulikt over setningene, hvor *sikkert 2* stort sett var plassert i midtfeltet, mens *sikkert 1* kunne dukke opp både i forfeltet, midtfeltet og slutfeltet. Vi så også at *sikkert 1* og *sikkert 2* kunne forekomme i samme setning, og at begge to kunne forekomme både innad i nomenfraser og i ekstraposisjon, men riktignok i ganske forskjellige sammenhenger. Nedenfor skal jeg se nærmere på forskjellene og likhetene mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* i alle disse sammenhengene, samt forskjeller og likheter når det gjelder bøyingsmuligheter

4.1 Generelt om *sikkert 1*

Etter korpussøket i NoWaC så vi at *sikkert 1* fordelte seg over mange posisjoner i setningen, både i forfeltet, midtfeltet og slutfeltet, samt internt i nomenfraser. Når det inngikk i faste uttrykk slik som *sakte men sikkert*, kunne det dessuten stå i ekstraposisjon – men også bare i denne sammenhengen. Men det var altså også en langt større forekomst av *sikkert 1* i slutfeltet enn i de andre posisjonene, med 167 treff av 234, og ellers en relativt jevn fordeling av treff mellom de andre mulige posisjonene, med rundt 20 treff på hver av dem. *Sikkert 1* i ekstraposisjon var imidlertid sjeldnere, med 2 treff av 234.

Når det gjelder hva slags funksjon *sikkert 1* brukes med i setningen, ser det samme ut til å gjelde her som for adjektivfraser generelt, ved at det kan stå enten som predikativ, adverbial, eller som adledd i nomenfraser (Faarlund et al., 1997, s. 392). Vi kan se hver av disse funksjonene i eksemplene nedenfor:

(57) Kjærlighets ekteskap er aldri 100 % sikkert, (NoWaC) (*sikkert* som predikativ)

(58) Guastavino drar av et par Viking-spillere like utenfor hjemmelagets 16 - meter og setter ballen sikkert ned i hjørnet til høyre for Myhre. (NoWaC) (*sikkert* som adverbial)

(59) Dette er et meget sikkert sted for enhver familie, (NoWaC) (*sikkert* som adledd i nomenfrase)

Hva angår *sikkert 1* brukt adverbialt, ser det mer spesifikt ut til at det da brukes som et fritt adverbial, altså et adverbial som er adledd til verbet, men ikke utfylling, slik som bundne adverbialer (Faarlund et al., 1997, s. 773–775). (Se også avsnitt 2.1.1.) Dette ser vi blant annet tydelig ved at vi kan ha utbrytningssetninger med *at* etter *sikkert 1*, noe som er mulig med frie adverbialer, men vanligvis ikke bundne (se eksempel (60), (61) og (62)). Og setningsadverbialer kan heller ikke brytes ut på denne måten (Faarlund et al., 1997, s. 775–776).

(60) Det er sikkert at de kommer hjem i morgen

Også blant treffene i NoWaC ser vi en rekke tilfeller på utbrytningssetninger hvor *sikkert 1* er brutt ut og er etterfulgt av *at*:

(61) Vanligvis må dette ha vært slik i to uker før det er sikkert at det er depresjon og ikke forbigående plager. (NoWaC)

(62) Det er ganske så sikkert at han savner å fiske. (NoWaC)

Dermed kan vi også fastslå at *sikkert 1* her ikke brukes som setningsadverbial, ettersom setningsadverbialer ikke kan brytes ut (Faarlund et al., 1997, s. 776):

(63) *Det er sannsynligvis at Norge vinner.

Adjektivfraser brukt som frie måteadverbialer, slik som i disse tilfellene, står vanligvis i slutfeltet (Faarlund et al., 1997, s. 803), men kan også forekomme både i forfeltet og midtfeltet (Faarlund et al., 1997, s. 803 og 887). Dette ser vi gjenspeilet i korpustreffene fra NoWaC.

Når det gjelder *sikkert 1* som predikativ, er det nærmere bestemt et karakteriserende predikativ, altså at det viser til en egenskap (Faarlund et al., 1997, s. 733) – i dette tilfellet altså egenskapen sikkerhet. Videre kan det stå både som fast og fritt predikativ, og både som subjekts- og objektpredikativ (se eksempel (64), (65) og (66)). Faste predikativ er enten nødvendige for at setningen skal være fullstendig, eller de henger nært sammen med verbalet

semantisk, og er utfyllinger til verbet, mens frie predikativ er ikke utfyllinger og har et friere forhold både til verbalet og resten av setningen (Faarlund et al., 1997, s. 733).

Subjektspredikativ viser til subjektet, mens objektspredikativ viser til objektet (Faarlund et al., 1997, s. 732).

(64) Det nye systemet er sikkert. (Fast subjektspredikativ)

(65) Disse tiltakene gjør stedet sikkert. (Fast objektspredikativ)

(66) Dyret sto sikkert og urokkelig i huleåpningen. (Fritt predikativ)

Sikkert 1 internt i nomenfraser skal jeg komme nærmere inn på nedenfor i avsnitt 4.5.

Når det gjelder bøyning, er *sikkert 1* nøytrumsformen av adjektivet *sikker*, og altså en del av bøyingsparadigmet til *sikker*. Det må dermed også bøyes som et adjektiv. Som fritt adverbial vil dette altså si at det alltid står i nøytrumsform (Faarlund et al., 1997, s. 802), mens som predikativ må det samsvare i kjønn og tall med predikasjonsbasen, altså det som predikativet viser tilbake til (Faarlund et al., 1997, s. 764). I tilfeller hvor predikasjonsbasen ikke har kjønn, bøyes predikativet i nøytrum (Faarlund et al., 1997, s. 764). I substantivfraser samsvarsbøyes adjektivet med kjernen (Faarlund et al., 1997, s. 387). Vi ser her hvordan *sikkert 1* må bøyes annerledes for å samsvare med predikasjonsbasen eller kjernen i substantivfrasen i kjønn og tall:

(67) Dette er et sikkert sted

(68) Dette er en sikker plass

(69) Huset er sikkert

(70) Husene er sikre

4.2 Generelt om *sikkert 2*

I korpussøket i NoWaC så vi for *sikkert 2* at en overveldende mengde av treffene sto i midtfeltet, med 723 av 753 treff. På den annen side var det ingen i forfeltet, heller ingen i slutfeltet, men både i ekstraposisjon og internt i nomenfrase var det noen få treff å finne. Det er dermed neppe grammatisk mulig å plassere *sikkert 2* i forfeltet eller slutfeltet, men både i ekstraposisjon og internt i nomenfrase ser det da ut til å være grammatisk mulig å plassere *sikkert 2*:

- (71) *Sikkert må de ha landet i Italia nå. (*Sikkert 2* i forfeltet)
- (72) *Det kan bli sikkert en varm sommer. (*Sikkert 2* i slutfeltet)
- (73) Jeg kan lage middag i helgen, sikkert. (*Sikkert 2* i ekstraposisjon)
- (74) Han har pakket ut sikkert femti flytteesker de siste dagene. (*Sikkert 2* i NP)

Og når det gjelder funksjon i setningen, sto også de aller fleste av treffene med *sikkert 2* som setningsadverbial. Ettersom setningsadverbialer stort sett står i midtfeltet (Faarlund et al., 1997, s. 808), og *sikkert 2* etter alt å dømme er et setningsadverbial, er det heller ikke så overraskende at de fleste av treffene også da sto i midtfeltet.

Setningsadverbialer står utenfor predikatet i setningen, og er altså verken utfylling eller adledd til verbet (Faarlund et al., 1997, s. 773–774), men isteden en beskrivelse eller modifikasjon til hele innholdet i setningen (Faarlund et al., 1997, s. 808). Setningsadverbialer kan ikke brytes ut, og i motsetning til setningene med *sikkert 1* kan vi se at *sikkert 2* ikke kan brytes ut i den typen vi så ovenfor. I eksempel (76) nedenfor må *sikkert* tolkes som *sikkert 1* for at setningen skal gi mening.

- (75) Vi kommer sikkert hjem i kveld.
- (76) Det er sikkert at vi kommer hjem i kveld.

Dessuten har vi tidligere i oppgaven sett at setningsadverbialer er enda fjernere relatert til verbet i setningen enn både bundne og frie adverbialer, og de kan dermed heller aldri flyttes sammen med verbet til forfeltet (Faarlund et al., 1997, s. 809):

- (77) Nå kan jeg kjøre sikkert. (*Sikkert 1* som fritt adverbial)
- (78) Kjøre sikkert kan jeg nå.
- (79) Jeg kan sikkert komme senere. (*Sikkert 2* som setningsadverbial)
- (80) *Sikkert komme kan jeg senere.
- (81) *Komme sikkert kan jeg senere.

Eksempel (81) kan riktignok være grammatisk om en tolker *sikkert* som *sikkert 1*, men ikke med en tolkning som *sikkert 2*, altså som setningsadverbial.

Også *sikkert 2* internt i nomenfraser skal jeg komme nærmere inn på i avsnitt 4.5.

Når det gjelder bøyning av *sikkert 2*, står dette altså som setningsadverbial og har dermed ikke tilsvarende flertalls- og felleskjønnsformer som *sikkert 1*. Det samme gjelder når *sikkert*

2 står internt i nomenfraser, som vi skal se i avsnitt 4.5. Her ser vi altså en tydelig forskjell fra *sikkert 1*.

4.3 *Sikkert 1* og *sikkert 2* med adledd

Både *sikkert 1* og *sikkert 2* forekommer med en rekke forskjellige modifierende adledd blant korpustreffene i NoWaC, som vi ser i eksempel (82)–(93) nedenfor. Som nevnt i avsnitt 3.2.3 har jeg hovedsakelig skilt mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* ved å avgjøre hva slags ord de eventuelt kan substitueres med for å gi en setning med omtrent samme betydning (slik som *trygt*, *pålitelig* og *fast* for *sikkert 1*, eller *trolig*, *sannsynligvis* og *nok* for *sikkert 2*). Jeg har også sett dette i sammenheng med setningsposisjon.

(82) Dette her blir det helt sikkert bråk av men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft (NoWaC) (*sikkert 2*)

(83) Helt sikkert er det i hvert fall at rivaliserende supportere av engelsk fotball aldri blir enige om dette. (NoWaC) (*sikkert 1*)

(84) De kan likvidere sine posisjoner, og de finner ganske sikkert interessante objekter i andre land hvor de kan sette pengene i stedet. (NoWaC) (*sikkert 2*)

(85) Jeg tror jeg nå vet ganske sikkert hvem som skal hvor. (NoWaC) (*sikkert 1*)

(86) Det er langt fra sikkert at nyhetsmedie-konseptet ville funket bedre med høyere teknisk og formal-estetisk bildekvalitet. (NoWaC) (*sikkert 1*)

(87) men at det styrker sentrum, er temmelig sikkert. (NoWaC) (*sikkert 1*)

(88) Dette er et meget sikkert sted for enhver familie, (NoWaC) (*sikkert 1*)

(89) Kjærlighets ekteskap er aldri 100% sikkert, (NoWaC) (*sikkert 1*)

(90) Har du ordinære hyller i hjørneskapet, er det nesten sikkert at det som havner innerst er noe som sjelden blir brukt. (NoWaC) (*sikkert 1*)

(91) Sorry for at jeg ikke har kildene her altså, men dette er rimelig sikkert. (NoWaC) (*sikkert 1*)

(92) Forresten, hvor kommer dette med at Airbus er så fordømt sikkert fra? (NoWaC) (*sikkert 1*)

(93) Dette vil nokså sikkert føra til mangedobling av aksjen. (NoWaC) (*sikkert 2*)

Særlig *helt sikkert* ser ut til å være spesielt vanlig, både for *sikkert 1* og *sikkert 2*, og som vi så i avsnitt 2.2.1 er jo også uttrykket *helt sikkert* nevnt spesielt i Det Norske Akademis Ordbok

under *sikkert* som setningsadverb. Spesielt for *sikkert 2* dukker også *ganske sikkert* opp en del ganger, men vi ser det også med *sikkert 1*, for eksempel i (85). Ellers ser vi eksempler på *100 % sikkert*, *langt fra sikkert*, *temmelig sikkert*, *meget sikkert*, *nesten sikkert*, *rimelig sikkert*, *fordømt sikkert*, og *nokså sikkert*. Mange av disse dukker opp i kombinasjon med *sikkert 1*, men noen, slik som *nokså sikkert* i (93), er også i kombinasjon med *sikkert 2*. Alle ser ut til å uttrykke forskjellige grader av sikkerhet, både lav (*langt fra sikkert*), høy (*100 % sikkert*) og alt imellom.

På bakgrunn av dette kan vi altså fastslå at både *sikkert 1* og *sikkert 2* kan ha modifierende adledd, men kan de også ha de samme adleddene? Som vi ser, kan i alle fall både *helt*, *ganske* og *nokså* brukes både med *sikkert 1* og *sikkert 2*. Videre kan vi prøve om *sikkert 2* også kan brukes med andre adledd, her med setningen fra (82):

(94) Dette her blir det 100 % sikkert bråk av, men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft

(95) ?Dette her blir det langt fra sikkert bråk av, men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft

(96) Dette her blir det temmelig sikkert bråk av, men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft

(97) Dette her blir det meget sikkert bråk av, men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft

(98) Dette her blir det nesten sikkert bråk av, men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft

(99) Dette her blir det rimelig sikkert bråk av, men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft

(100) ?Dette her blir det fordømt sikkert bråk av, men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft

I denne konteksten fungerer både *temmelig*, *meget*, *nesten*, *rimelig* og *100 %* uten problemer. *Langt fra* er litt mer tvilsom, men kan gå i andre sammenhenger, for eksempel setningen fra (93), som vi ser i eksempel (101). *Fordømt* fungerer imidlertid dårlig også i andre sammenhenger.

(101) Det vil langt fra sikkert føre til mangedobling av aksjen

(102) ?Det vil fordømt sikkert føre til mangedobling av aksjen

Det går også an å finne flere modifierende adledd som kan fungere med *sikkert 1*, men som fungerer dårligere med *sikkert 2*:

(103) Dette er et fullstendig sikkert sted for enhver familie

(104) ?Det vil fullstendig sikkert føre til mangedobling av aksjen

Det kan dermed virke som om *sikkert 1* og *sikkert 2* kan kombineres med mange av de samme adleddene, men ikke alle, og ikke i alle sammenhenger. Det er for øvrig også interessant å legge merke til at *sikkert 2* kan kombineres med adledd som i utgangspunktet uttrykker sterk sikkerhet, slik som *helt* og *100 %*, og atpåtill at kombinasjonen *helt sikkert* ser ut til å være såpass vanlig. Likevel kan det virke som om graden av sikkerhet også her er svakere ved *helt sikkert 2* enn ved *helt sikkert 1*:

(105) Huset ble helt sikkert bygget på 1800-tallet (*sikkert 2*)

(106) Det er helt sikkert at huset ble bygget på 1800-tallet (*sikkert 1*)

4.4 Sikkert ikke og ikke sikkert

I korpustreffene fra NoWaC dukker det opp mange eksempler både på *sikkert ikke* og *ikke sikkert*, slik som her:

(107) Dette gjelder sikkert ikke bare i Telemark, (NoWaC)

(108) Det er nå likevel ikke sikkert at avdelingsbefalet får ta del i dette. (NoWaC)

Kombinasjonene *sikkert ikke* og *ikke sikkert* kan minne om hverandre, men gjelder henholdsvis *sikkert 2* og *sikkert 1*. I denne sammenhengen ser vi også tydelig hvordan *sikkert 1* og *sikkert 2* plasseres forskjellig i setningskjemaet, ved at de havner på hver sin side av *ikke* (og på hver sin side av eventuelle infinitte verb). I kapittel 3 har vi sett at *sikkert 2* oftest plasseres i midtfeltet, mens *sikkert 1* oftest plasseres i slutfeltet, noe som også gjenspeiles her ved at de havner på hver sin side av setningsadverbet *ikke*.

Innad i midtfeltet ser vi videre her også at *sikkert 2* konsekvent havner før *ikke*, og også med andre setningsadverbialer kan det virke som om rekkefølgen er temmelig fast. Det kan vi for eksempel legge merke til her:

(109) Det er jo sikkert ikke sånn lenger.

(110) *Det er sikkert jo ikke sånn lenger.

(111) *Det er ikke jo sikkert sånn lenger.

Ifølge *Norsk referansegrammatikk* er ofte rekkefølgen på setningsadverbialer omtrent slik: modal – kontekst – empati – epistemisk – fokus – negasjon (Faarlund et al., 1997, s. 888). Modale setningsadverbialer kan for eksempel være *jo, da, nok, vel* og *visst*, og kan for eksempel svekke eller styrke innholdet i setningen (Faarlund et al., 1997, s. 824). Setningsadverbialer som sier noe om konteksten, kan for eksempel være *derfor, nemlig, for øvrig, altså* og *likevel*, og brukes for å knytte en setning til konteksten (Faarlund et al., 1997, s. 816). Epistemiske setningsadverbialer inkluderer *sikkert 2*, men kan også for eksempel være *kanskje, visstnok* eller *trolig*, og sier noe om sannhetsverdien av utsagnet (Faarlund et al., 1997, s. 888). Fokuserende setningsadverbialer kan for eksempel inkludere *bare, til og med* og *også*, og framhever deler av setningen (Faarlund et al., 1997, s. 821–822). Og negasjon vil si nektingsadverbet *ikke* (Faarlund et al., 1997, s. 888). Dermed får vi rekkefølgen som i (109) ovenfor, med det modale setningsadverbialet *jo*, det epistemiske setningsadverbialet *sikkert 2*, og det nektende setningsadverbialet *ikke* – og vi får dermed også stort sett *sikkert 2* foran *ikke* i midtfeltet.

4.5 Internt i nomenfraser

Som vi så i korpussøkene, dukket det opp eksempler med både *sikkert 1* og *sikkert 2* internt i nomenfraser. Det virket imidlertid som om de ble brukt på ulike måter også fraseinternt, og vi kan utforske denne forskjellen dypere.

Internt i nomenfraser så vi *sikkert 1* for det meste brukt på denne måten:

(112) Dagfinn er jo et sikkert kort, (NoWaC)

(113) Et sikkert vårtegn er at sola varmer og snøen smelter. (NoWaC)

(114) Katolisismen har et sikkert grep om befolkningen på Korsika. (NoWaC)

Sikkert 1 står altså her som et beskriverledd i en substantivfrase, og er bøyd i samsvar med kjernen i frasen, slik som er vanlig for adjektivfraser i denne posisjonen. Hvis kjernen i

substantivfrasen har et annet kjønn, eller har flertallsbøying, må vi også bøye *sikkert 1* i samsvar med dette:

(115) Dagfinn er jo en sikker kandidat

(116) Sikre vårtegn er at sola varmer og snøen smelter

Når det gjelder *sikkert 2*, var de fleste tilfellene internt i nomenfraser situasjoner hvor det gjaldt kvantiteter, slik vi ser her:

(117) Det kan bli sikkert 2 cm langt (NoWaC)

(118) Nok for sikkert 50 - 100 år framover. (NoWaC)

(119) mens han lå på magen og spente seg og hylgrein i sikkert ti minutter (NoWaC)

Til forskjell fra *sikkert 1* ser vi her at *sikkert 2* ikke samsvarsbøyes med kjønn og tall på kjernen i frasen (*cm*, hankjønn; *år*, flertall; *minutter*, flertall). Vi ser også at vi her kan bytte ut *sikkert 2* med andre adverb, som heller ikke kan bøyes:

(120) Det kan bli kanskje 2 cm langt

(121) Nok for omtrent 50 - 100 år framover

Her kan en for øvrig også legge merke til at vi i denne sammenhengen er nødt til å parafasere *sikkert 2* med litt andre ord enn når det står i sin mest typiske funksjon i midtfeltet i setningen. I midtfeltet kan vi for eksempel ofte erstatte *sikkert 2* med *sannsynligvis*, *trolig*, *nok*, *visst* eller *vel* uten at betydningen til setningen endrer seg altfor mye, men internt i nomenfraser passer imidlertid ikke alle disse like godt. Og heller ikke motsatt kan en like enkelt erstatte *sikkert 2* i midtfeltet med de samme ordene som en kan erstatte *sikkert 2* internt i nomenfrase med:

(122) De kommer sikkert innom etterpå

(123) De kommer sannsynligvis/trolig/nok/visst/vel innom etterpå

(124) De kommer kanskje innom etterpå

(125) *De kommer omtrent innom etterpå

(126) Han hylgrein i sikkert ti minutter

(127) Han hylgrein i kanskje/omtrent ti minutter

(128) ?Han hylgrein i sannsynligvis/trolig ti minutter

(129) *Han hylgrein i nok/visst/vel ti minutter

Er *sikkert 2* i nomenfraser dermed såpass forskjellig fra *sikkert 2* i midtfeltet at det eventuelt burde være snakk om et tredje *sikkert*, *sikkert 3*? Selv om det her ser ut til å være visse forskjeller på *sikkert* i midtfeltet og internt i nomenfrase, vil jeg likevel omtale begge disse som *sikkert 2*. Til tross for at de ikke alltid like lett kan erstattes av akkurat samme ord, kan også *sikkert* internt i disse nomenfrasene erstattes av uttrykk for en viss usikkerhet, slik som *omtrent* og *kanskje*. Vi ser også et visst overlapp mellom dem, da *sikkert 2* for eksempel i begge sammenhengene uten problemer kan erstattes av *kanskje*. Dessuten har vi sett at det ikke samsvarsbøyes med kjernen i frasen, til forskjell fra *sikkert 1*.

Ikke ved noen av treffene fra NoWaC forekom *sikkert 1* og *sikkert 2* i en nomenfrase sammen, men kan dette være mulig? Og vil de i så fall også ha forskjellig plassering internt i nomenfrasen? En kan for eksempel tenke seg fraser som dette, som inneholder både *sikkert 1* og *sikkert 2*:

(130) et sikkert ti meter høyt, sikkert byggverk

(131) et sikkert, sikkert ti meter høyt byggverk

(132) et sikkert helt sikkert tips

Om kanskje litt uvanlige, virker ingen av disse ugrammatiske. I eksempel (130) og (131) står *sikkert 1* og *sikkert 2* riktignok teknisk sett i hver sin frase, der både *sikkert 1* og frasen *sikkert ti meter høyt* står som adledd til kjernen *byggverk*. I eksempel (132) er *sikkert 2* adledd i adjektivfrasen med *sikkert 1* som kjerne. Her ser vi også at *sikkert 1* vil samsvarsbøyes med kjernen i nomenfrasen:

(133) sikkert helt sikre tips

(134) en sikkert helt sikker avgjørelse

Imidlertid kan jeg ikke tenke meg noen tilfeller hvor både *sikkert 1* og *sikkert 2* samtidig kan stå som adledd til samme kjerne.

5 Semantiske og pragmatiske egenskaper

Det at *sikkert 2* brukes for å uttrykke noe annet enn fullstendig sikkerhet, er ikke noe enkeltstående fenomen. I kapittel 2, avsnitt 2.2, har vi vært innom annen forskning på flere paralleller til *sikkert*, både i norsk og i andre språk, slik som Downing (2001) med *surely*, Aijmer (2002) med *säkert*, og Borthen og Knudsen (2014) med *visst*, som alle kan fungere som pragmatiske markører som kan andre egenskaper enn fullstendig sikkerhet. Men akkurat hva det er de uttrykker, varierer likevel noe, og det inkluderer langt ifra bare epistemisk usikkerhet.

Dette kapitlet tar for seg semantiske og pragmatiske egenskaper ved *sikkert 2*. Her skal jeg da først ta utgangspunkt i et kontrastivt perspektiv og se *sikkert 2* i sammenheng med svensk *säkert*, engelsk *surely* og norsk *visst*, samt komme kort inn på *nok*, *vel* og *visstnok*. Deretter, med utgangspunkt i dette og i korpustreffene fra NoWaC, skal jeg se nærmere på de semantiske og pragmatiske egenskapene ved *sikkert 2*.

5.1 Kontrastivt perspektiv

5.1.1 Säkert

Når det gjelder *säkert*, så vi først og fremst hos Aijmer (2002), i avsnitt 2.2.4, hvordan det ble sammenlignet med engelsk i et oversettelsesperspektiv, både med tanke på hva slags engelske ord og uttrykk som ble brukt for å oversette *säkert*, og motsatt hva slags engelske ord og uttrykk som ble oversatt med *säkert*. Her så vi blant annet at svensk *säkert* kunne bli oversatt med *certainly* og *no doubt*, men også *probably* og *surely*. *Säkert* ble også brukt for å oversette blant annet *certainly* og *surely*.

I denne sammenhengen ser vi at svensk *säkert* også kan brukes både for å uttrykke fullstendig sikkerhet, men også romme usikkerhet, i likhet med *sikkert 1* og *sikkert 2*. Særlig ved at det oversettes med engelsk *probably*, ser vi klart hvordan det kan uttrykke sannsynlighet framfor sikkerhet, noe vi også har sett er en svært framtredd bruk for norsk *sikkert*, altså gjennom *sikkert 2*. Når det gjelder ulikheter mellom bruken og betydningen av norsk *sikkert* og svensk *säkert*, er dette vanskeligere å fastslå uten en grundigere analyse av *säkert*. Et kjapt søk på *säkert* i Nordisk dialektkorpus ga riktignok 61 treff, hvorav de aller fleste så ut til å gjelde en betydning tilsvarende *sikkert 2*, mens et fåtall hadde betydning tilsvarende *sikkert 1*. I likhet med norsk så det dessuten ut til at *säkert* tilsvarende *sikkert 1*

ofte forekom i kombinasjonen *inte säkert*. Det skal riktignok nevnes at dette søket ikke kan regnes som noen representativ undersøkelse, og en mer omfattende undersøkelse kunne trolig avdekket mer om hvorvidt *sikkert* og *säkert* er fullstendig parallelle, eller om de skiller seg fra hverandre på en eller flere måter.

Oppsummert kan vi likevel si at det ser ut til å være klare likheter mellom norsk *sikkert* og svensk *säkert* i hvordan de brukes, og begge kan brukes både for å uttrykke sikkerhet og sannsynlighet/usikkerhet. Det kan også virke som om begge har en lignende fordeling mellom de ulike betydningene, men dette kan med fordel undersøkes nærmere. En sammenligning av *sikkert* og *säkert* ser vi nedenfor i tabell 7:

	<i>Säkert</i>	<i>Sikkert</i>
Kan uttrykke sikkerhet	Ja	Ja (<i>sikkert 1</i>)
Kan uttrykke sannsynlighet/ usikkerhet	Ja	Ja (<i>sikkert 2</i>)
Vanligere å uttrykke sannsynlighet enn sikkerhet	Trolig	Ja

Tabell 7. Sammenligning av *sikkert* og *säkert*.

5.1.2 *Surely*

Hos Downing (2001), i avsnitt 2.2.3, så vi hvordan engelsk *surely* kunne uttrykke blant annet evidensialitet (informasjonskilde) og ulike holdninger. Innenfor dette så vi mer spesifikt at det kunne brukes for å stille spørsmål ved egen kunnskap, indikere ønsketenkning, uttrykke overraskelse (mirativitet) og vantro, utfordre og konfrontere, virke spøkende, overbevisende, vise intimitet, forsterke andre elementer, og så videre (Downing, 2001, s. 258–277). Akkurat hva det uttrykker, varierer dessuten noe med plasseringen i setningen, og Downing skiller mellom "initial", "medial" og "final" *surely*. For eksempel indikerer *surely* oftere noe utfordrende eller konfronterende når det kommer i begynnelsen av setningen eller ytringen (initial *surely*), ifølge Downing, mens en plassering inne i setningen (medial *surely*) sjelden er like konfronterende. Dette ser vi for eksempel her:

(135) "...*Surely* I've made that point clear enough." HHB 3142 (sitert etter Downing, 2001, s. 262)

(136) "You are *surely* forgetting, sir, they are acting as your officers..." ANL 2309 (sitert etter Downing, 2001, s. 266)

Hva *surely* uttrykker, varierer også avhengig av hva slags pronomen det kombineres med. *Surely* med pronomenet *we* kan for eksempel også virke overbevisende og inkluderende, mens *surely* med *you* oftere kan brukes utfordrende:

(137) *Surely* you knew. How could you not have known? (sitert etter Downing, 2001, s. 263)

(138) *Surely* we must keep out of that arms process, if we are to maintain our nation's influence... HHV 23736 (sitert etter Downing, 2001, s. 267)

I sammenligning med *sikkert 2* kan vi her se både likheter og forskjeller. Selv om begge to brukes som pragmatiske markører, ser det altså ikke ut til at de brukes på nøyaktig samme måte. For det første ser vi en forskjell i at *sikkert 2* virker langt fra like konfronterende som engelsk *surely*:

(139) *Surely* you knew

(140) Det visste du *sikkert*

Her virker *sikkert* på sin side mer dempende enn konfronterende, ved at det svekker den epistemiske statusen til innholdet i ytringen (se avsnitt 2.1.2). *Sikkert 2* kan riktignok ikke stå i forfeltet, selv om det til dels kan innlede en ytring ved at andre ord blir utelatt (slik som *det kan være*), så noen direkte sammenligning blir det ikke. Men som vi så hos Downing, blir også *surely* innad i setningen noe mindre konfronterende, så det kan jo tenkes at betydningen i en viss grad henger sammen med de syntaktiske mulighetene. *Sikkert 2* ser i så måte ut til å være mer begrenset med tanke på hvor i setningen det kan plasseres enn hva *surely* er, ettersom *surely* har rom for å stå både først og inne i setningen, samt i ekstraposisjon, mens *sikkert 2* er begrenset til midtfeltet og ekstraposisjon (jeg ser her bort ifra forekomster internt i nomenfraser). Som en konsekvens av dette kan de også knyttes til ulik informasjonsstruktur. *Surely* kan være, og er ofte, tema for setningen, men *sikkert 2* havner i setningens rema.

For det andre ser det heller ikke ut til at *sikkert 2* kan uttrykke mirativitet (overraskelse) på samme måte som *surely*:

(141) Harry followed Deuce into a bathroom. He was overwhelmed. Thick pink towels were stacked on a rack, other pink towels were on a rail. The washbasin was *surely* made of marble... ECU 2433 (sitert etter Downing, 2001, s. 262)

(142) Vaskevannsfatet var *sikkert* laget av marmor

I eksemplene (141) og (142) ser vi at den oversatte setningen med *sikkert 2* uttrykker noen andre nyanser enn setningen med *surely*. En bedre oversettelse med rom for det mirative uttrykket kunne vi fått ved å bruke *faktisk, tydeligvis* eller *visst*, men *sikkert 2* gir ikke rom for dette. Der den engelske setningen uttrykker overraskelse og slutning, basert på direkte observasjon, ser vi at *sikkert 2* ikke trenger å innebære noe av dette. Eksempel (142) kan tolkes som at en ser vaskevannsfatet og antar at det er av marmor, men det trenger ikke innebære direkte persepsjon. Gjennom dette kan det også se ut til at *sikkert 2* ikke er like sterkt forbundet med evidensialitet som *surely*, altså at det ikke sier like mye om informasjonskilden.

For det tredje skriver Downing at *surely* innad i setninger kan fungere som en forsterker, ved å framheve det følgende substantivet eller adjektivet (Downing, 2001, s. 272). Dette ser ikke ut til å være tilfellet for *sikkert 2*, som på sin side ofte ser ut til å kunne fungere dempende, slik som vi så i eksempel (140).

Når det gjelder retorisk og overbevisende bruk, ser det også ut til å være noen forskjeller på *sikkert 2* og *surely*. Ifølge Downing kan *surely* brukes overbevisende blant annet med *we* som pronomen, ved å invitere til samstemthet og enighet om talerens synspunkt, eller ved å implisere at talerens holdninger eller kunnskap er mer pålitelig (Downing, 2001, s. 266–267):

(143) It's the big things which matter, not the details, and those we *surely* have in common. GV8 2113 (sitert etter Downing, 2001, s. 266)

Til forskjell fra dette ser det ikke ut til å medføre noen sterk indikasjon på pålitelighet når en legger til *sikkert 2* i en setning – snarere ser det ut til å tilføre et forbehold om at innholdet i ytringen kanskje ikke stemmer:

(144) Vi har noe til felles

(145) Vi har *sikkert* noe til felles

En bedre oversettelse av *surely* her, som også inviterer til samstemthet, kunne for eksempel isteden vært *da* eller *jo*:

(146) Vi har *da/jo* noe til felles

Men vi kan også se likheter mellom *surely* og *sikkert 2*, for det første i at også *sikkert 2* ser ut til å kunne brukes for å stille spørsmål ved egen kunnskap, slik som *surely*. Her brukes både *surely* og *sikkert 2* til å stille spørsmål ved om innholdet i ytringene faktisk stemmer:

(147) "*Surely* I have read somewhere..." HR2 0031 (sitert etter Downing, 2001, s. 261)

(148) Jeg har *sikkert* lest et sted...

For det andre kan det også se ut til at *sikkert 2* kan brukes for å uttrykke ønsketenkning, selv om det kanskje ikke gjelder i fullt samme grad som for *surely*:

(149) My spot or boil has reached its peak. *Surely* it can't get any bigger! ALH 0563 (sitert etter Downing, 2001, s. 261)

(150) Den kan *sikkert* ikke bli noe større!

En forskjell her er at *surely* ser ut til å uttrykke en større grad av trygghet på at ønsket vil gå i oppfyllelse enn hva *sikkert* gjør. Dette kan muligens ha sammenheng med det tidligere nevnte punktet at *sikkert 2* til forskjell fra *surely* kan se ut til å fungere mer som demper enn forsterker, altså at det svekker innholdet i ytringen framfor å forsterke det, slik som vi så i eksempel (140). Likevel ser det ut til at *sikkert* i alle fall er med på å uttrykke en grad av ønsketenkning, i form av et håp om at noe er sannsynlig.

For det tredje kan det være et fellespunkt mellom *surely* og *sikkert 2* at begge også kan vise en viss grad av intimitet og nærhet, slik vi ser her med *surely* på slutten:

(151) You remember her, *surely*. I know I do. HOM 0984-0985 (sitert etter Downing, 2001, s. 266)

(152) Du husker henne *sikkert*. Jeg vet jeg gjør det.

Sikkert 2 kan se ut til å kunne knyttes til uformell tale, noe vi blant annet kan få inntrykk av ved å se hvor mye større andel av treffene i NoTa enn i NoWaC som gjaldt *sikkert 2*, altså 91,4 % av treffene i NoTa, mot 75,3 % av treffene i NoWaC (se avsnitt 3.2.4). På denne måten kan *sikkert 2* også være med på å skape en nær og lett tone. Det samme kan også gjelde *surely*. Som vi ser i eksempel (151) ovenfor, ser det i alle fall ut til at de deler egenskapen å kunne uttrykke en grad av nærhet og intimitet. For *surely* kan dette i visse sammenhenger være med på å skape en overbevisende eller retorisk tone (Downing, 2001, s. 268). Denne egenskapen er ikke like tydelig hos *sikkert 2*, som ikke ser ut til å kunne fungere spesielt overbevisende på denne måten, slik vi så i eksempel (144) og (145).

Oppsummert kan vi si at det er en del forskjeller i de pragmatiske egenskapene til *sikkert 2* og *surely*, selv om de begge er pragmatiske markører med utgangspunkt i ord som uttrykker fullstendig sikkerhet eller trygghet. Men de har også visse fellespunkter, som vi ser i tabell 8:

	<i>Surely</i>	<i>Sikkert 2</i>
Stille spørsmål ved egen kunnskap	Ja	Ja
Ønsketenkning	Ja	I noen grad
Uttrykke mirativitet (overraskelse)	Ja	I liten grad
Uttrykke slutning og evidensialitet	Ja	Nei
Utfordre og konfrontere	Ja	Nei
Overbevise	Ja	I liten grad
Vise intimitet	Ja	Ja
Forsterke andre elementer	Ja	Nei

Tabell 8. Sammenligning av *sikkert 2* og *surely*.

5.1.3 Visst

I Borthen og Knudsens (2014) undersøkelse av trykklett *visst* (se avsnitt 2.2.2) så vi at det ordet både kunne uttrykke evidensialitet (informasjonskilde), mirativitet (overraskelse), epistemisk usikkerhet, og negativ holdning (Borthen og Knudsen, 2014, s. 372). Flere av disse var riktignok en konsekvens av hvordan det fungerer som evidensmarkør, avhengig av

konteksten, og er ikke noe som blir kommunisert hver gang, mens egenskapen som evidensmarkør så ut til å være konstant.

Det er ingen tvil om at det finnes mange fellestrekk mellom *sikkert* og *visst*. Likevel ser vi også mange forskjeller mellom hvordan de brukes som pragmatisk markør. For det første, slik vi også så med *surely*, ser ikke *sikkert 2* ut til å være så sterkt knyttet til evidensialitet. Der Borthen og Knudsen kommer fram til at evidensialitet inngår i semantikken til trykklett *visst*, ser det på den annen side ikke ut til at *sikkert 2* uttrykker noe særlig evidensialitet i det hele tatt:

(153) To av damene på kontoret har fibromyalgi. De har vondt over alt, er svimle, har hodepine og sover dårlig. De ønsker egentlig å slutte å jobbe, men det er **visst** ikke så lett å få trygd. Jeg håper jeg slipper å få fibromyalgi. [AV/KK97/01] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 375)

(154) De ønsker egentlig å slutte å jobbe, men det er *sikkert* ikke så lett å få trygd.

Her uttrykker *visst* at en har hørt at det ikke er lett å få trygd, mens *sikkert 2* derimot uttrykker en egen antakelse om at det ikke er lett å få trygd, og ser ikke ut til å si noe om hvor ellers informasjonen kommer fra. *Visst* kan også parafraseres som *angivelig* eller *etter sigende*, men det kan ikke *sikkert 2*.

For det andre så vi også i sammenheng med *surely* at *sikkert 2* ikke uttrykker særlig til mirativitet:

(155) Jeg snakket med dr. Gjerde, jeg skjelte ham **visst** ut. [SK/VeBe/01] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 377)

(156) Jeg snakket med dr. Gjerde, jeg skjelte ham *sikkert* ut.

Også her ser vi hvordan trykklett *visst* og *sikkert 2* uttrykker litt forskjellige nyanser. Der *visst* kan uttrykke at taleren var overrasket over og ikke hadde planlagt utskjellingen, kan det i ytringen med *sikkert 2* heller virke som om taleren ikke husker klart om hen skjelte ut dr. Gjerde, men antar å ha gjort det. Det ligger ingen overraskelse i ytringen, når *sikkert 2* blir brukt, og det høres snarere ut som om det var noe taleren på forhånd regnet med at kunne skje. En annen mulig tolkning for ytringen med *sikkert 2* kan for øvrig også være at samtalen med dr. Gjerde kunne oppfattes som en utskjelling av andre, men at taleren selv i utgangspunktet ikke tenkte på det som en utskjelling, og dermed bruker *sikkert 2*. Denne

tolkningen er riktignok også mulig for eksempel (155) med *visst*, og kan i så måte være en likhet mellom *sikkert 2* og *visst*.

En likhet mellom trykklett *visst* og *sikkert 2* er videre hvordan begge kan brukes for å uttrykke epistemisk usikkerhet:

(157) Da sprang han opp. Men så kom han **visst** til å tenke på noe, for han kom ikke av flekken. [SK/DeHS/01] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 382)

(158) Da sprang han opp. Men så kom han *sikkert* til å tenke på noe, for han kom ikke av flekken.

Her uttrykker *visst* og *sikkert 2* omtrent det samme, ved at begge viser til epistemisk usikkerhet. Likevel er det også en viss forskjell på dem her, i at *visst* virker mer som en slutning, mens *sikkert 2* virker mer som en antakelse. Det er ikke store forskjellen, men det kan likevel leses som at *visst* er noe en har kommet fram til at må være konklusjonen, mens *sikkert 2* er noe en tror kan være en mulig konklusjon blant flere. Dette kan henge sammen med forskjellen i evidensialitet, som *visst* uttrykker, men ikke *sikkert 2*. Samtidig er den epistemiske usikkerheten tydelig for begge.

En annen likhet er at både *visst* og *sikkert 2* kan uttrykke en evaluerende holdning fra talerens side til det som blir uttrykt, mer spesifikt en negativ eller sarkastisk holdning:

(159) Cirkus Arnardo og Cirkus Merano samler flere tusen mennesker hver dag. I løpet av 14 dager får 50 000 mennesker med seg sirkusspillopper i hovedstaden. Men det er **visst** ikke så interessant. For mediene. [AV/Af96/01] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 386)

(160) Cirkus Arnardo og Cirkus Merano samler flere tusen mennesker hver dag. I løpet av 14 dager får 50 000 mennesker med seg sirkusspillopper i hovedstaden. Men det er *sikkert* ikke så interessant. For mediene.

Selv om uttrykket ikke er nøyaktig det samme, får også ytringen med *sikkert 2* en sarkastisk tone. Det er riktignok en viss forskjell i hvordan denne tonen blir kommunisert. Blant annet er *visst* med på å vise at påstanden ikke er talerens egen, men i ytringen med *sikkert 2* ser dette ut til å bli kommunisert mer gjennom konteksten. Siden *sikkert 2* ikke uttrykker noen evidensialitet i seg selv, kan det se ut til at en er mer avhengig av å bruke andre metoder for å vise en tydelig sarkasme overfor innholdet. For eksempel her ser vi at den sarkastiske tonen

kan bli noe dempet om en bytter ut *visst* med *sikkert 2*, selv om den fremdeles er der i en viss grad:

(161) Tsjetsjenske familier, som er blitt bombet ut av sine hjem og kommet til russiske byer, utsettes for en ytterst brutalt behandling der. Det er **visst** ikke meningen at tsjetsjenere som flykter fra russiske bomber skal overleve andre steder heller. [AV/BT96/03] (sitert etter Borthen og Knudsen, 2014, s. 386)

(162) Tsjetsjenske familier, som er blitt bombet ut av sine hjem og kommet til russiske byer, utsettes for en ytterst brutalt behandling der. Det er *sikkert* ikke meningen at tsjetsjenere som flykter fra russiske bomber skal overleve andre steder heller.

En tredje likhet mellom *sikkert 2* og trykklett *visst* er for øvrig mulighetene for plassering i setningen, der trykklett *visst* også fungerer som et midt feltsadverbial og kan stå enten i midt feltet eller i ekstraposisjon.

Oppsummert har også trykklett *visst* og *sikkert 2* betydelige forskjeller i hvordan de brukes som pragmatiske markører, og på noen måter kan det nesten se ut til at trykklett *visst* og engelsk *surely* har mer til felles som pragmatiske markører enn hva noen av dem har med *sikkert 2* – i alle fall uttrykker de begge både evidensialitet og mirativitet, noe som ikke har sett ut til å være tilfellet for *sikkert 2*. Riktignok er det også visse likheter mellom *sikkert 2* og trykklett *visst*, slik som at begge kan brukes for å uttrykke epistemisk usikkerhet og negativ holdning, selv om det også her er noen mindre forskjeller i selve uttrykket. I tabell 9 ser vi likhetene og forskjellene mellom *sikkert 2* og *visst* oppsummert:

	Trykklett <i>visst</i>	<i>Sikkert 2</i>
Uttrykke evidensialitet	Ja	Nei
Uttrykke mirativitet	Ja	I liten grad
Uttrykke epistemisk usikkerhet	Ja	Ja
Uttrykke negativ holdning	Ja	I noen grad

Tabell 9. Sammenligning av *sikkert 2* og trykklett *visst*.

5.1.4 Kort kommentar om *nok*, *vel* og *visstnok*

Også *nok*, *vel* og *visstnok* er pragmatiske markører som minner om *sikkert 2* i betydning og bruk, og kan i visse sammenhenger byttes ut med hverandre uten at ytringen endrer betydning i stor grad:

(163) De kommer sikkert i morgen.

(164) De kommer nok i morgen.

(165) De kommer vel i morgen.

(166) De kommer vistnok i morgen.

I likhet med *sikkert 2* kan både *nok*, *vel* og *visstnok* fungere som modalpartikler (se avsnitt 2.1.2), og kan svekke det epistemiske innholdet i ytringen. I eksempel (163)–(166) ovenfor ser vi at alle kan uttrykke epistemisk usikkerhet, på samme måte som *sikkert 2*. I tillegg kan alle fungere som setningsadverbial, slik som *sikkert 2*.

Samtidig ser vi også noen forskjeller i hva *sikkert 2*, *nok*, *vel* og *visstnok* kan uttrykke. I likhet med *visst* ser for eksempel *visstnok* også ut til å uttrykke en slags evidensialitet, altså at det gir uttrykk for informasjonskilde. Eksempel (166) ovenfor kan en for eksempel tolke som at taleren har hørt av noen andre at de skal komme i morgen. Når det gjelder *nok* og *vel*, kan en forskjell blant annet være graden av sikkerhet/usikkerhet som uttrykkes. For eksempel kan *nok* i eksempel (164) ovenfor uttrykke en noe sterkere grad av sikkerhet enn *sikkert 2* og *vel*. En annen forskjell kan være at *vel*, i likhet med *surely*, i større grad enn *sikkert 2* ser ut til å kunne brukes for å søke samstemthet om talerens argument:

(167) Du er vel enig, er du ikke?

(168) Du er sikkert enig, er du ikke?

Her blir mottakeren i større grad oppfordret til å samtykke med taleren ved bruk av *vel* enn ved *sikkert 2*. Det er også flere sammenhenger hvor *nok* og *vel* kan brukes, men ikke *sikkert 2*:

(169) Hva er vel bedre enn å dra ut med båten en varm sommerdag?

(170) *Hva er sikkert bedre enn å dra ut med båten en varm sommerdag?

(171) Nå må jeg nok nesten reise hjem.

(172) ?Nå må jeg sikkert nesten reise hjem.

Her ser vi også at *nok* og *vel* uttrykker andre betydninger enn *sikkert 2*. Blant annet ser ikke epistemisk usikkerhet ut til å være det primære som kommuniseres ved *nok* og *vel* i eksempel (169) og (170). Her kan for eksempel *vel* heller uttrykke noe taleren mener er opplagt, mens *nok* kan uttrykke at taleren synes det er synd, men nødvendig, å måtte reise hjem.

Oppsummert har da altså både *nok*, *vel* og *visstnok* fellestrekk med *sikkert 2* i at alle kan brukes som setningsadverbial og for å uttrykke epistemisk usikkerhet. Men det er også forskjeller mellom dem, blant annet hvorvidt de kan uttrykke evidensialitet, graden av sikkerhet/usikkerhet som uttrykkes, i hvilken grad de kan brukes overbevisende

5.2 Pragmatiske og semantiske egenskaper ved *sikkert 2*

På bakgrunn av det vi har sett her, kan vi undersøke nærmere hva slags betydninger *sikkert 2* kan ha. Det kan så langt blant annet se ut til at evidensialitet ikke har så mye med *sikkert 2* å gjøre, og det samme gjelder mirativitet. Likevel er det ingen tvil om at *sikkert 2* kan brukes som et uttrykk for epistemisk usikkerhet. I tillegg kan det fungere som en demper, og i visse sammenhenger kan det se ut til at det kan uttrykke holdninger, slik som sarkasme. Ved å se på korpustreffene kan vi undersøke dette enda nærmere.

Vi kan tydelig se i korpustreffene at *sikkert 2* uttrykker epistemisk usikkerhet:

(173) Det er *sikkert* ein god grunn til det (NoWaC)

(174) Holder *sikkert* ikke vann, men noe moro må en jo finne på når bredbådenet [sic] er nede (NoWaC)

(175) Men *sikkert* noen som kødda med mobilen hans kanskje? (NoWaC)

(176) Det finnes helt *sikkert* en rekke gode trinn for trinn-instruksjoner på nett for deg som ønsker litt veiledning (NoWaC)

(177) Det var *sikkert* 4 – 5 fisk bak det skjæret (NoWaC)

(178) De trodde *sikkert* at pappa var veldig streng (NoWaC)

Som vi ser, uttrykker alle eksemplene en viss grad av usikkerhet. Hvor stor grad av usikkerhet som blir uttrykt, varierer riktignok noe, fra sterk sannsynlighet til mulige anslag, og for noen av eksemplene med *sikkert 2* ovenfor, kan en nok heller snakke om epistemisk nødvendighet, altså sterk sannsynlighet. Utover dette er det også mer som blir uttrykt, og vi kan gå nærmere inn på akkurat hvordan *sikkert 2* blir brukt i korpustreffene.

For det første virker det faktisk som om *sikkert 2*, i likhet med *surely*, kan brukes retorisk, blant annet ved å generalisere og vise til et antatt flertall:

(179) Alle har *sikkert* opplevd mye rart i myntverden (NoWaC)

På denne måten kan en støtte opp under egne påstander, uten å egentlig vise til noe belegg annet enn egne antakelser. Det er slett ikke sikkert "alle" har opplevd mye rart i myntverden, men ved å legge til *sikkert* får en uttrykt en antakelse om at det må være mange som har hatt samme opplevelse. Vi ser også andre eksempler fra korpustreffene hvor *sikkert 2* på ulike måter brukes retorisk:

(180) Det er *sikkert* bra på idrettslinja i Porsgrunn også, men for meg som går på skøyter... (NoWaC)

(181) Titler som bygger på vold selger *sikkert* bra, men her er det veldig feil markedsføring (NoWaC)

(182) Dette blir det helt *sikkert* bråk av men jeg er så lei og irritert at jeg kan ikke holde kjeft (NoWaC)

(183) Holder *sikkert* ikke vann, men noe moro må en jo finne på når bredbådenet [sic] er nede (NoWaC)

(184) Ja, jeg er *sikkert* litt slem... Men det må være såpass hvis det skal hjelpe (NoWaC)

(185) Nå kommer det jo en ekspensjon pack også (helt *sikkert* skrevet feil men regner med at folk skjønner hva jeg mener) (NoWaC)

Eksemplene (180)–(185) minner om innrømmelsessetninger, hvor en har en negativ årsakssammenheng, altså at det som uttrykkes i den første setningen, fører til motsatt resultat av det en kanskje skulle ventet (Faarlund et al., 1997, s 1042). For eksempel i (180) skulle en kanskje ventet av den første setningen at taleren ønsket å gå på idrettslinja i Porsgrunn, spesielt dersom *sikkert 2* ikke hadde vært med, mens setningen som følger etter *men*, uttrykker imidlertid at dette ikke er tilfellet. I eksemplene ovenfor blir *sikkert 2* brukt i utsagn hvor taleren ser ut til å først akseptere mulige innvendinger mot sine egne argumenter, påstander og handlinger, for deretter å følge opp med et forsvar for sitt eget standpunkt. Vi ser i alle eksemplene formatet "utsagn med *sikkert 2* + *men* + forsvar". Hovedsakelig ser *sikkert 2* her ut til å vise at det første utsagnet er en mulig innvending, noe taleren antar kan bli sagt

imot dem. På denne måten kommer en eventuelle motargumenter i forkjøpet. Selv om vi tidligere så at *sikkert 2* ikke brukes til å overbevise helt på samme måte som engelsk *surely* (altså ved å framheve eget standpunkt som mest pålitelig, eller invitere til samstemthet), ser vi her likevel at det brukes retorisk, blant annet for å imøtegå mulige innvendinger eller motargumenter, eller ved å generalisere sine egne opplevelser.

Hvis vi sammenligner eksempel (180)–(185) ovenfor med andre norske uttrykk som kan brukes i samme kontekst, men som ikke uttrykker den samme usikkerheten, ser vi også at *sikkert 2* på en måte kan bidra med å skape en viss distanse mellom taleren og det eventuelle motargumentet ved å framheve det usikre:

(186) Det er *selvsagt* bra på idrettslinja i Porsgrunn også, men for meg som går på skøyter...

(187) Titler som bygger på vold selger *riktignok* bra, men her er det veldig feil markedsføring

Ved å vise til usikkerheten skaper *sikkert 2* en distanse mellom taleren og det eventuelle motargumentet, og på denne måten blir det også noe svekket sammenlignet med talerens eget standpunkt. Andre uttrykk som kan vise usikkerhet, slik som *visst*, *nok* eller *vel*, kunne muligens også hatt en lignende effekt.

For det andre ser vi flere eksempler blant korpustreffene hvor *sikkert 2* blir brukt i oppmuntring, trøst og ønsketenkning:

(188) Den blir *sikkert* like populær som den andre (NoWaC)

(189) Det er *sikkert* ein god grunn til det (NoWaC)

(190) Gratulerer så masse igjen, og lykke til, du blir *sikkert* en super mor (NoWaC)

(191) Jeg har nok for mange gitarer som det er, men du får *sikkert* solgt den til andre (NoWaC)

(192) Det går nok helt *sikkert* bra (NoWaC)

(193) Du er en bra hopper som *sikkert* kommer til å sette MAAAAAAAAANGE rekorder framover (NoWaC)

(194) Det er jo ikke bare du som jobber på en dyreklinikk og da er det *sikkert* noen andre som kan ta seg av avlvingen (NoWaC)

Her kan det se ut til at *sikkert 2* uttrykker at taleren anser innholdet i ytringen som sannsynlig, for å oppmuntre samtalepartneren. Ettersom mange av ytringene dreier seg om forutsigelser for framtiden, blir det naturlig å ha med *sikkert 2* som et uttrykk for en viss usikkerhet, ettersom det er noe ingen har grunnlag for å si noe helt sikkert om. Det nederste eksempelet gjelder riktignok ikke nødvendigvis noe framtidig, men *sikkert 2* indikerer likevel at dette er noe taleren ikke har grunnlag for å si noe sikkert om. Som vi så i forbindelse med *surely*, uttrykker ikke *sikkert 2* fullt så sterk og tydelig ønsketenkning som hva *surely* kan gjøre. Samtidig ser vi her at det er mulig å bruke *sikkert 2* i sammenhenger hvor en uttrykker håp og ønsker. Hovedfunksjonen ser likevel ikke ut til å være selve ønsket, men snarere forbehold om at en ikke kan garantere at det stemmer, selv om en anser det som sannsynlig.

For det tredje kan vi se i korpustreffene hvordan også *sikkert 2*, i likhet med *visst*, kan brukes for å uttrykke sarkasme:

(195) ...fortsatt masse svensker igjen", sa Giske. Også lo alle journalistene. *Sikkert* kult å høre om du er svensk baransatt. (NoWaC)

Her ser vi at *sikkert 2* er med på å uttrykke en negativ holdning til det foregående innholdet, som ikke kommer like tydelig fram om vi fjerner eller bytter ut *sikkert 2*:

(196) Kult å høre om du er svensk baransatt

(197) Trolig kult å høre om du er svensk baransatt

(198) Sannsynligvis kult å høre om du er svensk baransatt

Det kan likevel se ut til at *sikkert 2* og *visst* brukes for å uttrykke sarkasme i litt ulike sammenhenger. Der *visst* brukes for å tydeliggjøre at deler av innholdet ikke tilhører taleren selv, viser *sikkert 2* på sin side talerens egne antakelser, og kan for eksempel da brukes som her, for å vise empati med svenske baransatte.

For det fjerde ser vi også andre eksempler blant korpustreffene hvor *sikkert 2* blir brukt for å vise antakelser om andres tanker, meninger, erfaringer, og så videre:

(199) Som dere *sikkert* alle vet til nå (NoWaC)

(200) Som dere *sikkert* har lagt merke til (NoWaC)

(201) Han var *sikkert* flau, av å ha slike ste døtre [sic] som oss (NoWaC)

(202) De trodde *sikkert* at pappa var veldig streng (NoWaC)

Igjen innebærer *sikkert 2* en antakelse, et forbehold, om at innholdet i ytringen muligens ikke stemmer, men at det er noe taleren tror og regner med.

Og for det femte, som jeg også var inne på i sammenheng med *surely*, ser vi i korpustreffene at *sikkert 2* blir brukt for å dempe egne utsagn på ulike måter:

(203) Dette [sic] er bare ett eksempel og det er sikkert ikke riktig [sic]!!! (NoWaC)

(204) Og jeg har nok helt sikkert en nokså enkel, mainstream smak (NoWaC)

I stor grad virker det som om *sikkert 2* kan fungere ved å dempe innholdet i ytringen ved å framheve usikkerheten ved den, slik som vi ser i eksempel (203) og (204). På denne måten får taleren en slags sikring i tilfelle innholdet viser seg å ikke stemme.

Som vi ser av de fleste eksemplene hittil, virker det som om *sikkert 2* i all hovedsak uttrykker talerens antakelse om at noe er sannsynlig, og det kan dermed brukes i en rekke ulike sammenhenger. Som demper ser vi blant annet at det fungerer ved å framheve usikkerheten, enten i egne ytringer eller i andres mulige innvendinger. Vi ser også at det brukes for å vise antakelser om andre, antyde ønsketenkning, og i visse sammenhenger brukes retorisk. Det tydeligste betydningsaspektet ved *sikkert 2* er likevel muligheten både for å uttrykke epistemisk usikkerhet og epistemisk nødvendighet, noe som går igjen i alle de andre sammenhengene.

6 *Sikkert* og grammatikalisering

I dette kapittelet skal jeg se nærmere på *sikkert* i forbindelse med grammatikalisering, og diskutere hvorvidt *sikkert 1* og *sikkert 2* er ett eller to ord. Her skal jeg først se *sikkert 2* i sammenheng med Lehmanns kriterier for grammatikalisering, og diskutere hvilke av dem som kan sies å gjelde for *sikkert 2*, og hvilke av dem som ikke gjelder eller er irrelevante. Deretter skal jeg se kort på hvor gammelt *sikkert 2* kan tenkes å være, før jeg skal diskutere hvorvidt utviklingen av *sikkert 2* kan regnes som grammatikalisering, eller eventuelt noe annet. Til slutt i kapittelet skal jeg diskutere om *sikkert 1* og *sikkert 2* kan regnes som ett eller to ord.

6.1 Lehmanns kriterier og *sikkert*

Som vi har sett, tar Lehmanns definisjon på grammatikalisering utgangspunkt i et utvalg kriterier som til sammen utgjør grammatikaliseringsprosessen (se også avsnitt 2.1.3). Selv om det ikke nødvendigvis må være hundre prosent sammenheng mellom alle kriteriene, presiserer han også at en ikke kan se på noen av kriteriene fullstendig uavhengig av de andre, for å kunne snakke om grammatikalisering. Videre skal vi se i hvilken grad Lehmanns kriterier for grammatikalisering, som var integritet, paradigmatisk variasjon, strukturelt omfang, bundethet og syntagmatisk variasjon, kan brukes for å beskrive utviklingen til ordet *sikkert*.

6.1.1 Integritet

Integritetskriteriet dreide seg om hva som gjør at et tegn beholder sin identitet og gjør det særegent og forskjellig fra andre tegn. Minking av integritet kunne komme fram på forskjellige måter, for eksempel gjennom fonologisk reduksjon eller gjennom desemantisering, som henholdsvis innebærer gradvis tap av fonologiske og semantiske egenskaper.

Når det gjelder *sikkert*, bør det være mulig å diskutere i hvilken grad det er noen forskjell i integritet mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*. For det første kan vi se på fonologisk reduksjon. Om dette skulle gjelde for *sikkert*, burde vi kunne se (eller høre) en tydelig fonologisk forskjell mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*, hvor sistnevnte ville mangle en eller flere av de fonologiske egenskapene ved det første. For å undersøke dette lyttet jeg gjennom de 721 treffene på *sikkert* i korpuset NoTa (se avsnitt 3.2.4), og noterte meg om *sikkert 1* og *sikkert 2* ble uttalt

forskjellig. Her la jeg merke til at *sikkert* av og til ble uttalt litt utydelig eller sammentrukket, omtrent som *sirt*, men dette så ut til å kunne gjelde både *sikkert 1* og *sikkert 2*. Derfor sorterte jeg videre hvilke av disse som gjaldt *sikkert 1*, og hvilke som gjaldt *sikkert 2*. Her fant jeg da ut at 9,7 % av tilfellene som gjaldt *sikkert 1* ble uttalt utydelig eller sammentrukket (6 av 62 treff), mens 32,5 % av treffene som gjaldt *sikkert 2* ble uttalt utydelig eller sammentrukket (214 av 659 treff). Siden det var såpass mange flere tilfeller for *sikkert 2* enn for *sikkert 1* med forkortet uttale, vil jeg konkludere med at vi kan finne en viss fonologisk reduksjon hos *sikkert 2*.

For det andre kan vi se på desemantisering eller semantisk bleking. Om dette gjelder *sikkert*, bør *sikkert 1* ha semantiske egenskaper som ikke *sikkert 2* har. Dette ser vi også, da *sikkert 1* innebærer en sterkere grad av sikkerhet enn *sikkert 2*, som på sin side har sett ut til å uttrykke varierende grader av sannsynlighet. *Sikkert 2* kan dermed også uttrykke en viss grad av sikkerhet, men i svakere grad enn *sikkert 1*, og har altså tapt noen av de semantiske egenskapene. Til gjengjeld ser det ut til å ha fått noen flere pragmatiske egenskaper enn *sikkert 1*, slik som å uttrykke sarkasme i visse sammenhenger, eller uttrykke oppmuntring og ønsketenkning.

Så når det gjelder integriteten til *sikkert*, kan en dermed argumentere for at *sikkert 2* har gjennomgått en viss fonologisk reduksjon, og at det har foregått en desemantisering hvor sikkerheten i *sikkert 1* har blitt svekket til sannsynlighet i *sikkert 2*. Imidlertid presiserte Lehmann riktignok at desemantisering er noe som ofte foregår uten at det innebærer grammatikalisering (se avsnitt 2.1.3.2). Et eksempel på dette kan blant annet være hvordan ordet *derimot* ofte blir brukt med betydningen *imidlertid* eller *likevel*, uten at de andre egenskapene ved ordet endrer seg. Uten å se *sikkert 2* i sammenheng med flere av Lehmanns kriterier, kan vi derfor foreløpig ikke si noe sikkert om grammatikalisering i forbindelse med *sikkert 2*.

6.1.2 Paradigmatisitet

Paradigmatisitet gjelder den paradigmatiske sammenhengen til et tegn, og ifølge Lehmann går det altså ut på den graden et tegn inngår i, er integrert i, og er avhengig av et paradigme (Lehmann, 2015, s. 131). Det kan for eksempel innebære en utvikling fra å høre til i åpne ordklasser til å høre til i lukkede ordklasser, minkende størrelse på paradigmet, eller integrasjon i allerede eksisterende paradigmer.

Når det gjelder *sikkert*, er det noe begrenset hva vi kan se etter og sammenligne med tanke på paradigmatisitet, ettersom *sikkert 1* inngår i bøyingsparadigmet til adjektivet *sikker*,

mens *sikkert 2* ikke kan bøyes og dermed ikke er del av noe paradigme. Dermed er det ikke mulig å si noe mer om paradigmet til *sikkert 2* enn at det ikke finnes. En kan likevel sammenligne størrelsen på paradigmet hos *sikkert 1* og *sikkert 2*, hvor *sikkert 1* da er del av et større paradigme enn hva *sikkert 2* kan sies å være. Gjennom en paradigmatiseringsprosess kan størrelsen på et paradigme reduseres, men elementer av det kan også falle ut underveis og fossilisere (Lehmann, 2015, s. 145). Selv om *sikkert 2* også er identisk med nøytrumsformen av adjektivet *sikker*, er det ikke lenger del av samme paradigme. Ifølge Lehmann er heller ikke størrelsen på paradigmet det sikreste tegnet på paradigmatistitet, selv om det er det mest åpenbare. Selv om størrelsen på paradigmet er redusert hos *sikkert 2*, er dette altså ikke et sikkert tegn på økt paradigmatistitet.

Videre hører *sikkert 2* også til en annen ordklasse enn *sikkert 1*, altså adverb istedenfor adjektiv. Både adjektiv og adverb regnes riktignok som åpne ordklasser, men adverb kan fremdeles sies å være en mindre åpen ordklasse enn hva adjektiv er. Lehmann påpeker også at forskjellen på åpne og lukkede kategorier er mer gradvis (Lehmann, 2015, s. 142–143).

Et annet punkt en kan se på i sammenheng med paradigmatistitet, er hvor mange ord *sikkert 1* og *sikkert 2* står i paradigmatisk opposisjon til. For eksempel kan en stort sett bytte ut *sikkert 1* med andre adjektiv i nøytrum:

(205) et sikkert tegn

(206) et godt/pålitelig/upålitelig/klart tegn

Sikkert 2, på sin side, kan isteden stort sett byttes ut med andre setningsadverb:

(207) Dette går sikkert bra

(208) Dette går sannsynligvis/kanskje/vel/ikke bra

En forskjell mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* her er at antallet adjektiv i nøytrum som *sikkert 1* kan byttes ut med, er langt større enn antallet setningsadverb som *sikkert 2* kan byttes ut med.

For paradigmatistiteten til *sikkert* kan en altså si at størrelsen på paradigmet er redusert hos *sikkert 2*, og at *sikkert 1* og *sikkert 2* hører til i forskjellige ordklasser, hvorav den ordklassen *sikkert 2* hører til i (adverb), dessuten kan sies å være mer grammatisk enn ordklassen til *sikkert 1* (adjektiv). I tillegg står *sikkert 2* i paradigmatisk opposisjon til færre ord enn hva *sikkert 1* gjør. Av den grunn kan vi si at *sikkert 2* viser en viss grad av økt paradigmatistitet sammenlignet med *sikkert 1*.

6.1.3 Paradigmatisk variasjon

Paradigmatisk variasjon handler altså om muligheten for å bytte ut et tegn med et annet, eller for å utelate det (Lehmann, 2015, s. 131), altså enten velge et annet tegn innenfor samme paradigme, eller utelate hele paradigmet og ikke velge noe. Minkende paradigmatisk variasjon kan blant annet innebære at elementer blir obligatoriske i bestemte kontekster. (Se avsnitt 2.1.3.4.)

Når det gjelder intraparadigmatisk variasjon, altså innenfor samme paradigme, så vi ovenfor at *sikkert 2* hadde falt ut av paradigmet slik at en ikke har noen andre bøyingsformer å velge mellom. *Sikkert 1*, på sin side, er del av et større paradigme. Likevel kan en ikke fritt bytte mellom de ulike formene i paradigmet til adjektivet *sikker* – det er begrenset av grammatiske regler og må samsvare med konteksten. Selv om *sikkert 1* dermed har en nokså begrenset paradigmatisk variasjon, blir det vanskelig å sammenligne med *sikkert 2*, ettersom dette ikke er del av noe paradigme.

For den transparadigmatiske variasjonen, altså muligheten for å la en grammatisk kategori stå uspesifisert, er også dette sterkt avhengig av konteksten. Også dette er vanskelig å undersøke for *sikkert*. Jeg vil derfor legge mindre vekt på paradigmatisk variasjon i forbindelse med eventuell grammatikalisering av *sikkert*.

6.1.4 Strukturelt omfang

Strukturelt omfang, som vi så i avsnitt 2.1.3.5, vil si den strukturelle størrelsen på konstruksjonen et tegn er med på å forme, altså nivået på den grammatiske strukturen, og det strukturelle omfanget vil minke ved økende grammatikalisering (Lehmann, 2015, s. 152). For eksempel har kasussuffiks i tyrkisk ifølge Lehmann et større strukturelt omfang, altså hele nomenfrasen suffikset etterfølger, mens kasussuffiks i latin har et mindre strukturelt omfang, altså bare selve substantivet (Lehmann, 2015, s. 152–153). Ved minkende strukturelt omfang vil en altså få et lavere nivå av grammatisk struktur.

Når det gjelder det strukturelle omfanget til *sikkert 1* og *sikkert 2*, kan vi for eksempel sammenligne dem når de står som adverbialer. I avsnitt 4.1 og 4.2 har vi sett at *sikkert 1* blant annet kan stå som fritt adverbial, mens *sikkert 2* stort sett står som setningsadverbial. Frie adverbial står som adledd til verbet (se avsnitt 2.1.1), mens setningsadverbialer står utenfor hele predikatet. På denne måten kan det altså se ut til at *sikkert 2* har et større strukturelt omfang enn hva *sikkert 1* har.

Sikkert 1 kan riktignok også ha andre funksjoner i setningen, og kan både stå som predikativ og som adledd i nomenfraser, se avsnitt 4.1. *Sikkert 2* kan også være adledd i nomenfraser, som vi har sett i kapittel 3. Når det gjelder predikativ, kan *sikkert 1* være både fritt og fast, hvorav fast predikativ er utfylling til verbet, men fritt predikativ er det ikke. Likevel står ikke frie predikativ utenfor predikatet, slik som setningsadverbialer.

På bakgrunn av dette ser det altså ikke ut til å være noe mindre strukturelt omfang i *sikkert 2* sammenlignet med *sikkert 1*, men snarere et større strukturelt omfang. Som vi ser videre i avsnitt 6.1.7 er riktignok kriteriet strukturelt omfang noe omstridt, blant annet av Norde (2012).

6.1.5 Bundethet

Bundethet dreier seg altså om hvor nært et tegn er knyttet til et annet tegn som det har en syntagmatisk relasjon til, det vil si for eksempel at grensene mellom ord blir svekket, og kan innebære for eksempel klitisering, fusjon, eller redusert koordinering (se avsnitt 2.1.3.6).

Når det gjelder *sikkert* i denne sammenhengen, kan vi for eksempel se på hvor nært *sikkert 1* og *sikkert 2* er knyttet til andre tegn de står har en grammatisk relasjon med. For det første kan vi se etter tegn på sammensmeltning med slike tegn, for eksempel gjennom klitisering, agglutinerings eller fusjon. Ingen av disse ser riktignok ut til å være aktuelle verken for *sikkert 1* eller *sikkert 2*, da ingen av disse ser ut til å sammensmelte i noen grad med noe annet tegn i den grad at grensene mellom ordene svekkes. I avsnitt 6.1.1 så vi at både *sikkert 1* og *sikkert 2* til tider kan uttales sammentrukket eller uklart, men dette så ikke ut til å sammenfalle med noen sammensmeltning med andre ord.

På bakgrunn av dette ser det altså i hovedsak ikke ut til at vi kan snakke om noen økende grad av bundethet i forbindelse med *sikkert*.

6.1.6 Syntagmatisk variasjon

Syntagmatisk variasjon går ut på i hvilken grad et tegn kan flyttes rundt i konteksten, og dette er også altså noe som minker ved økende grammatikalisering. For *sikkert 1* og *sikkert 2* så vi blant korpustreffene fra NoWaC at *sikkert 1* i setninger både forekom i forfelt, midtfelt, slutfelt, ekstraposisjon og internt i nomenfraser, om enn hyppigst i slutfeltet, mens *sikkert 2* for det meste forekom i midtfeltet, samt noe i ekstraposisjon og internt i nomenfrase. Gjennom dette ser vi i alle fall tydelig at *sikkert 1* har langt flere plasseringsmuligheter i setningen enn hva *sikkert 2* har, som verken kan stå i forfeltet eller slutfeltet.

Videre så vi i kapittel 3 at *sikkert 1* også var jevnere fordelt utover de forskjellige mulige plasseringene i setningen. For *sikkert 1* så vi at 17 av 234 forekom i forfeltet, 24 av 234 forekom i midtfeltet, og 21 av 234 forekom internt i NP, altså henholdsvis 7,3 %, 10,3 % og 9,0 %. Til forskjell fra dette så vi for *sikkert 2* at 9 treff av 753 forekom i ekstraposisjon, og 6 treff av 753 forekom internt i NP, altså henholdsvis 1,2 % og 0,8 %. Her ser vi at en betydelig lavere andel av treffene på *sikkert 2* er fordelt over de mulige posisjonene, sammenlignet med hva det var for *sikkert 1*.

På bakgrunn av dette kan en dermed absolutt si at den syntagmatiske variasjonen er redusert hos *sikkert 2* sammenlignet med *sikkert 1*. Ikke bare har *sikkert 1* langt større mulighet enn *sikkert 2* til å flyttes rundt i konteksten, det blir også langt oftere flyttet rundt, og forekommer oftere enn *sikkert 2* på de mulige posisjonene det kan ha.

6.1.7 Oppsummering av *sikkert* og Lehmanns kriterier

Oppsummert ser vi her da at *sikkert 2* viser tegn på desemantisering og fonologisk reduksjon (redusert integritet), økt paradigmatistitet og redusert syntagmatisk variasjon sammenlignet med *sikkert 1* (se også tabell 10). Men vi ser også at *sikkert 2* viser tegn på økt strukturelt omfang sammenlignet med *sikkert 1*. Økt bundethet var det imidlertid ingen tegn til, og paradigmatisk variasjon var vanskelig å si noe om i sammenheng med *sikkert*. I sum ser vi altså tegn til at tre av Lehmanns kriterier ser ut til å være oppfylt, mens ett ser ut til å ha endret seg i motsatt retning, ett viste ingen tegn til endring, og ett var vanskelig å få undersøkt for *sikkert*. I avsnitt 6.3 skal jeg diskutere nærmere hvorvidt dette er tilstrekkelig til å regne utviklingen fra *sikkert 1* til *sikkert 2* som grammatikalisering, eller om det eventuelt bør regnes som noe annet.

Kriterium:	Vises det for <i>sikkert 2</i> ?
Redusert integritet	Ja
Økt paradigmatistitet	Ja
Redusert paradigmatisk variasjon	Nei (vanskelig å få undersøkt)
Redusert strukturelt omfang	Nei
Økt bundethet	Nei
Redusert syntagmatisk variasjon	Ja

Tabell 10. Hvilke kriterier for grammatikalisering vises hos *sikkert 2*?

Vi kan for øvrig også diskutere i hvilken grad Lehmanns kriterier egner seg til å si noe om utviklingen av *sikkert*. I utgangspunktet er Lehmanns kriterier relativt enkle å bruke, ettersom en bare trenger å vise om de har funnet sted eller ikke. Det kan riktignok også være mulig å bruke kriteriene graduert, altså å undersøke i hvilken grad de er oppfylt, slik vi her for eksempel har sett både når det gjelder fonologisk reduksjon og syntagmatisk variasjon. Lehmanns kriterier er dessuten mye brukt i litteraturen (Hopper og Traugott, 2003, s. 31–32), og det kan dessuten gjøre det enklere å sammenligne ulike tilfeller av grammatikalisering når mange forholder seg til de samme begrepene og de samme kriteriene. Likevel er det ikke alle kriteriene som er like gode for å si noe om alle sammenhenger, noe Lehmann selv også påpeker (Lehmann, 2015, s. 132–133), og det kan være noen av kriteriene en rett og slett ikke får undersøkt i alle tilfeller. I dette tilfellet var det for eksempel utfordrende å undersøke den paradigmatiske variasjonen til *sikkert*. Dessuten har kriteriet med strukturelt omfang vært mye diskutert, og for eksempel Norde (2012) skriver at en kan finne eksempler på både øking og minking i strukturelt omfang både innenfor grammatikalisering og degrammatikalisering (Norde, 2012, s. 11). På den måten kan det blant annet bli vanskelig å se alle seks kriteriene i sammenheng, og en må heller forholde seg bare til noen av dem. Dermed kan Lehmanns kriterier være lite fleksible, og det finnes en rekke andre definisjoner og kriterier som andre legger mer vekt på, hvorav mange er langt videre og inkluderende. For eksempel ser vi hos Diewald (2011) at hun først og fremst legger vekt på kriteriene obligatoriskhet (obligatoriness), paradigmatisitet og relasjonell betydning (relational meaning) (Diewald, 2011, s. 366–367), som riktignok tar utgangspunkt i Lehmanns kriterier, men altså ikke i alle. Som vi så i avsnitt 2.1.4.1, gir dette blant annet rom for å inkludere utviklingen av diskursmarkører innenfor grammatikalisering. Vide definisjoner kan til gjengjeld være vanskelige å bruke og forholde seg til, da ikke alle er like enkle å bruke i praksis som for eksempel Lehmanns kriterier.

Det kan på den ene siden tenkes at en kunne vist mer av utviklingen, sammenhengen og forskjellene mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* i lys av videre grammatikaliseringsdefinisjoner og flere/andre kriterier som Lehmann ikke legger vekt på. På den andre siden er det en fordel å bruke kriterier som ikke er spesialdesignet til akkurat det en skal undersøke, men som i utgangspunktet skal kunne brukes for alle tilfeller av grammatikalisering. Dette gjør det både enklere å sammenligne med andre tilfeller av grammatikalisering, samt å avgjøre om en enten kan eller ikke kan si at en har grammatikalisering i sin egen undersøkelse. Dessuten kunne det blitt vanskeligere å forholde seg til definisjoner uten like klare grenser, og ved svært vide og

inkluderende definisjoner kan det altså bli vanskelig å avgjøre hva som faller utenfor. I så måte er i alle fall Lehmanns kriterier nokså klare.

6.2 Hvor gammelt er *sikkert 2*?

Grammatikalisering regnes først og fremst som en diakron prosess (Hopper og Traugott, 2003, s. 2), altså en endringsprosess som foregår over tid. Ifølge *Norsk etymologisk ordbok* har adjektivet *sikker* (og *sikkert 1*) opprinnelse i latin *securus* (*trygg*), og har kommet til norsk via lavtysk *seker* og gammellavtysk *sikor* (De Caprona, 2013, s. 159). Når det gjelder *sikkert 1* og *sikkert 2*, kan en da stille spørsmål ved når de skilte lag og begynte å utvikle seg i forskjellige retninger, og når *sikkert* begynte å bli brukt som setningsadverbial som *sikkert 2*.

Ettersom ingen av korpusene jeg har benyttet meg av i denne oppgaven, inneholder spesielt gammelt materiale – som vi så i avsnitt 3.1.4 er materialet i NoWaC fra 2009 og 2010, i NoTa-Oslo fra 2004–2006, og i LBK fra 1985 til i dag – er de også dårlig egnet til å svare på dette spørsmålet. I Det Norske Akademis Ordbok er det vist sitater med *sikkert 2* fra tidligst 1893 (Det Norske Akademis Ordbok, 2020), men heller ikke dette gir noe sikkert svar på at ikke *sikkert 2* kan være enda eldre. Vi har imidlertid sett hos Aijmer (2002) at norsk *sikkert* og svensk *säkert* har mye til felles (se avsnitt 2.2.4 og 5.1.1), og Svenska Akademiens Ordbok gir både flere og eldre eksempler på *säkert* enn hva NAOB gjør for *sikkert*. I SAOB er det to sitater med *säkert* som setningsadverbial i betydningen *sannsynligvis* som er en god del eldre enn det eldste fra NAOB, ett fra 1686, og ett fra 1791 (Svenska Akademiens Ordbok, 2001). Også i Ordbog over det Danske Sprog er *sikkert* som setningsadverb, med avsvakket betydning, nevnt, men her er det eldste eksempelet fra 1855 (Ordbog over det Danske Sprog, 2020).

Det er dermed vanskelig å fastslå nøyaktig når *sikkert* begynte å bli brukt som *sikkert 2*, men det er i alle fall sikkert at det ble brukt på 1800-tallet. Det kan også tenkes at det er eldre, slik som svensk *säkert*.

6.3 Er utviklingen av *sikkert 2* et eksempel på grammatikalisering?

Når det gjelder forskningsspørsmål 1 for denne oppgaven, altså om utviklingen av *sikkert* som setningsadverbial kan være et eksempel på grammatikalisering, har vi nå sett i avsnitt 6.1 at *sikkert 2* sammenlignet med *sikkert 1* oppfyller tre av Lehmanns kriterier til en viss grad (reduert integritet, økt paradigmatistitet og redusert syntagmatisk variasjon), men ikke alle. Ett av kriteriene viste en utvikling i motsatt retning (økt istedenfor redusert strukturelt

omfang), ett av kriteriene var vanskelig å si noe om for *sikkert* (reduisert paradigmatiske variasjon), og ett av kriteriene viste ingen tegn til endring mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* (økt bundethet). Kan vi da fastslå at vi har med grammatikalisering å gjøre i dette tilfellet?

For det første påpeker Lehmann selv at en må se på kriteriene i sammenheng med hverandre for å kunne snakke om grammatikalisering, og at det ikke er mulig å se på noen av dem alene for å slutte seg til grammatikalisering: "None of them [kriteriene] is by itself sufficient to define grammaticalization; it is only by the interplay of all of them that grammaticalization comes about." (Lehmann, 2015, s. 135). Betyr det da at en er nødt til å finne tegn på alle seks kriteriene for å kunne snakke om grammatikalisering? Ettersom alle kriteriene kan foregå selvstendig og uavhengig av hverandre, er det mulig å si at *sikkert 2* viser tegn på desemantisering, fonologisk reduksjon, økt paradigmatisitet og redusert syntagmatiske variasjon sammenlignet med *sikkert 1*, men at alle disse er uavhengige endringer, og at en ikke kan kalle det grammatikalisering av den grunn. Men likevel skriver også Lehmann at en ikke kan forvente en 100 % sammenheng mellom alle kriteriene (Lehmann, 2015, s. 133), og av den grunn er nok ikke en slik tolkning nødvendig. I avsnitt 2.1.3.8 nevnte jeg at jeg regnet med å måtte finne tegn på mer enn ett av Lehmanns kriterier for å kunne beskrive utviklingen av *sikkert 2* som grammatikalisering, og ettersom jeg har funnet tegn på tre kriterier, bør det derfor være mulig å si at dette er grammatikalisering.

For det andre så vi i avsnittene 6.1.4 og 6.1.7 at kriteriet strukturelt omfang var omdiskutert, og ifølge Norde (2012) kan en finne eksempler på både øking og minking i strukturelt omfang for tilfeller av både grammatikalisering og degrammatikalisering (Norde, 2012, s. 11). Hos *sikkert 2* fant jeg en økning i strukturelt omfang sammenlignet med *sikkert 1*, som altså er det motsatte av hva en ifølge Lehmann bør finne ved grammatikalisering (se avsnitt 2.1.3.5). Men ettersom kriteriet uansett er omdiskutert, vil jeg se bort ifra strukturelt omfang i denne sammenhengen.

For det tredje skriver også Norde (2012) at kriteriet bundethet, som ikke viste noen endringer mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* (se avsnitt 6.1.5), er et kriterium som bare viser sekundær grammatikalisering, altså grammatikalisering som gjelder endring fra grammatiske elementer til mer grammatiske elementer (Norde, 2012, s. 10). Ettersom endringen fra *sikkert 1* til *sikkert 2* gjelder primær grammatikalisering, altså endring fra leksikalske til grammatiske elementer, er det derfor ikke rart at det ikke viser tegn på økt bundethet.

På bakgrunn av dette viser altså utviklingen fra *sikkert 1* til *sikkert 2* tydelige tegn på grammatikalisering, ettersom tre av Lehmanns kriterier er oppfylt, og to av de andre av ulike grunner er til å se bort ifra.

Videre kan vi også se utviklingen av *sikkert 2* i sammenheng med pragmatikalisering, ettersom *sikkert 2* er en pragmatisk partikkel av typen modalpartikkel (se avsnitt 2.1.2), og har utviklet flere pragmatiske egenskaper som skiller seg fra *sikkert 1* (se avsnitt 5.2). I avsnitt 2.1.4 så vi at pragmatikalisering kan defineres på ulike måter, blant annet som en underkategori av grammatikalisering, eller som en selvstendig prosess. Videre så vi at pragmatikalisering ofte ble regnet for å gjelde utviklingen av diskursmarkører, men at andre pragmatiske markører slik som modalpartikler også til tider ble regnet med, blant annet hos Diewald (2011). Etter Diewalds definisjon på pragmatikalisering, hvor pragmatikalisering ble regnet som en underkategori av grammatikalisering som spesifikt gjaldt utvikling av diskursmarkører og visse andre pragmatiske partikler, kan en regne med at utviklingen av *sikkert 2* både kan beskrives som pragmatikalisering og grammatikalisering.

Hvis grammatikalisering og pragmatikalisering isteden regnes som to separate prosesser, hvor grammatikalisering resulterer i grammatiske markører og pragmatikalisering resulterer i pragmatiske markører, eller spesifikt i diskursmarkører, blir det vanskeligere å fastslå hva som kan gjelde for *sikkert 2*. Det er en pragmatisk markør (av typen modalpartikkel), men ikke en diskursmarkør, og egenskapene som skiller *sikkert 2* fra *sikkert 1*, er både grammatiske (som redusert syntagmatisk variasjon) og pragmatiske (som muligheten til å for eksempel formidle sarkasme i visse situasjoner). Med dette utgangspunktet har en dermed både argumenter for at utviklingen av *sikkert 2* kan være grammatikalisering, og for at det kan være pragmatikalisering.

Hos Heine (2013) så vi dessuten at utviklingen av diskursmarkører verken ble regnet som grammatikalisering eller pragmatikalisering, men som kooptasjon, hvor elementer kunne flyttes fra setningsgrammatikken til tetisk grammatikk. Likevel kan grammatikalisering ifølge Heine foregå både før og etter kooptasjonen. Kan *sikkert 2* i så fall ha gjennomgått kooptasjon? Heine definerte tetiske elementer som at de er syntaktisk uavhengige, kan skille seg prosodisk fra resten av ytringen, og at betydningen er mer forankret i diskurssituasjonen framfor i setningsstrukturen. Når det gjelder *sikkert 2*, kan det for det første diskuteres hvorvidt det er syntaktisk uavhengig. Vi så i avsnitt 6.1.6 at *sikkert 2* har begrenset syntagmatisk variasjon, det har altså begrensede muligheter for å flyttes rundt i konteksten. Samtidig er *sikkert 2* som setningsadverbial såpass fjernt knyttet til verbet at det står utenfor predikatet (se avsnitt 4.2), og når det står i ekstraposisjon, er det også mer syntaktisk uavhengig ved at det har et løsere forhold til setningen, og kan stå både først, sist og inne i setningen (Faarlund et al., 1997, s. 904). Innad i nomenfraser virker *sikkert 2* på den annen side sterkere bundet, spesielt siden det bare så ut til å forekomme bestemte nomenfraser som

gjaldt kvantiteter (se avsnitt 4.5). Av den grunn virker ikke *sikkert 2* generelt spesielt syntaktisk uavhengig. Videre virker det ikke som om *sikkert 2* skiller seg prosodisk fra resten i ytringen i særlig grad. En kan si setninger som *jeg kommer sikkert innom etterpå* uten at *sikkert 2* her vil skille seg prosodisk fra resten. Men når det gjelder om betydningen er mer forankret i diskurssituasjonen framfor i setningsstrukturen, kan dette kanskje til dels gjelde for *sikkert 2*. Hvis vi refererer til pragmatiske egenskaper som å uttrykke oppmuntring og ønsketenkning, eller uttrykke sarkasme, er nok dette først og fremst forankret i diskurssituasjonen. Uttrykk for usikkerhet og sannsynlighet, som *sikkert 2* ser ut til å uttrykke uavhengig av konteksten, virker imidlertid sterkere knyttet til setningsstrukturen. Dermed ser det ikke ut til at *sikkert 2* har gjennomgått kooptasjon og blitt et tetisk element.

Av disse grunnene vil jeg derfor argumentere for at en kun kan snakke om pragmatikalisering i forbindelse med utviklingen av *sikkert 2* hvis en regner pragmatikalisering som en underkategori av grammatikalisering, slik som hos Diewald (2011). I alle fall ser det i det store og hele ut til å være gode grunner til å regne denne utviklingen som grammatikalisering, basert på Lehmanns kriterier og Nordes (2012) kommentarer.

6.4 Ett eller to ord?

Sikkert 1 og *sikkert 2* skrives likt, og uttales likt (med unntak av at *sikkert 2* oftere uttales sammentrukket enn hva *sikkert 1* gjør, se avsnitt 3.2.4), men de har forskjellig betydning, og også en rekke andre forskjeller. Forskningsspørsmål 2 dreide seg om hvorvidt *sikkert 1* og *sikkert 2* kan regnes som ett eller to ord, og videre kan en også spørre om de er homonyme eller polyseme, altså om de er to ord som har samme form og uttrykk, eller om de er ett ord med to beslektede betydninger. På bakgrunn av det vi har sett i denne oppgaven, kan vi finne argumenter for begge deler.

På den ene siden er det tydelig at *sikkert 1* og *sikkert 2* har samme opphav og er beslektet med hverandre. Selv om *sikkert 2* ikke uttrykker den samme graden av sikkerhet som *sikkert 1*, kan det likevel uttrykke sterk sannsynlighet. I utgangspunktet er dette et argument for at det er snakk om polysemi. I avsnitt 2.2.1 så vi også at *sikkert 2* som adverb ble nevnt under adjektivet *sikker* som oppslagsform i Bokmålsordboka og Nynorskordboka, så her ser vi også at forholdet mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* regnes som polysemi. Og i avsnitt 4.3 så vi dessuten at *sikkert 1* og *sikkert 2* fungerer på omtrent samme måte med modifierende adledd, og at de i mange tilfeller også kan ha de samme adleddene knyttet til seg. *Sikkert 2* fungerer altså på

samme måte som en adjektivfrase, slik som *sikkert 1*, selv om det står som setningsadverbial og fungerer som setningsadverb. Også dette viser store likheter mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*, og kan være et argument for å regne *sikkert 1* og *sikkert 2* som ett ord, selv om det har to mulige betydninger.

På den annen side kan også andre adverb ha adledd foran seg når de står som setningsadverbial. For eksempel kan *ikke* ha *slett*, *nesten* eller *aldeles* som adledd foran seg, og adverb på *-vis* og *-lig* kan for eksempel ha *meget*, *nokså* eller *svært* foran seg (Faarlund et al., 1997, s. 810). Dermed er ikke det at *sikkert 2* kan ha adledd foran seg noe det bare har til felles med *sikkert 1* og adjektivfraser – muligheten for å ha foranstilte adledd er også et fellespunkt mellom *sikkert 2* og andre adverb. Av den grunn er ikke nødvendigvis muligheten for å ha adledd foran seg i seg selv noe entydig argument for det nære slektskapet mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*.

Det at *sikkert 2* hører til en annen ordklasse enn *sikkert 1*, altså at det er et adverb istedenfor et adjektiv, kan dessuten være et argument for å regne *sikkert 1* og *sikkert 2* som to forskjellige, homonyme ord.

Videre har vi sett i kapittel 3 og kapittel 4 at *sikkert 1* og *sikkert 2* har ganske forskjellig utbredelse i setninger, og at de overlapper med hverandre i liten grad. *Sikkert 1* kan stå i midtfeltet, på samme måte som det kan stå i forfeltet og internt i nomenfraser, men det forekommer absolutt flest ganger i slutfeltet. Og selv om det er mulig for *sikkert 2* å stå i ekstraposisjon og internt i nomenfraser, forekommer 723 av 753 korpustreff i NoWaC i midtfeltet. Når det gjelder mulige setningsposisjoner, ser vi altså et skarpt skille mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*, og vi har dessuten sett at det er ugrammatisk for *sikkert 2* å stå i forfeltet eller slutfeltet, selv om dette er mulig for *sikkert 1*. Vi har i tillegg sett at *sikkert 1* er en del av bøyingsparadigmet til adjektivet *sikker*, mens *sikkert 2* har falt ut av paradigmet og kan ikke bøyes. Der *sikkert 1* må samsvarsbøyes i nomenfraser, for eksempel, gjelder ikke det samme for *sikkert 2*. Dette skarpe skillet i syntaks og morfologi kan også være et argument for å regne *sikkert 1* og *sikkert 2* som to forskjellige ord.

I kapittel 3 så vi at *sikkert 1* og *sikkert 2* kan forekomme i samme setning, slik som her:

(209) Dermed er det sikkert ikke lenge til vi får et sikkert vårtegn (NoWaC)

Og i kapittel 4 så vi dessuten at *sikkert 1* og *sikkert 2* kunne forekomme i samme nomenfrase:

(219) et sikkert, sikkert ti meter høyt byggverk

(211) et sikkert helt sikkert tips

Det at begge kan forekomme tett på hverandre slik som dette, kan også være et argument for å regne dem som to forskjellige ord. *Sikkert 1* og *sikkert 2* har såpass forskjellig betydning og bruk at en forholdsvis enkelt kan skille dem fra hverandre, selv når de forekommer tett på hverandre i setninger og nomenfraser.

På bakgrunn av dette vil jeg altså konkludere med at en kan regne *sikkert 1* og *sikkert 2* som to forskjellige ord. Selv om de er beslektet, er det såpass store forskjeller mellom dem i syntaks og morfologi, og de tilhører forskjellige ordklasser. Til tross for slektskapet vil jeg derfor konkludere med at de nå kan regnes som to forskjellige, homonyme ord.

7 Oppsummering og konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt setningsadverbialet *sikkert* (*sikkert 2*), både med tanke på morfosyntaktiske, semantiske og pragmatiske egenskaper, og sammenlignet det med nøytrum av adjektivet *sikker* (*sikkert 1*), for å finne ut om utviklingen av *sikkert 2* kunne være et eksempel på grammatikalisering. For å undersøke dette har jeg benyttet meg av korpustreff fra NoWaC, LBK og NoTa-Oslo, supplert med egen intuisjon, og sett dette i sammenheng med Lehmanns kriterier for grammatikalisering. Dette kapittelet vil utgjøre en oppsummering av hva jeg har funnet ut.

Forskningsspørsmålene, som nevnt i kapittel 1, har vært disse:

1. Kan utviklingen av *sikkert* som setningsadverbial være et eksempel på grammatikalisering?
2. Kan *sikkert* som setningsadverbial regnes som et annet ord enn *sikkert* som nøytrum av adjektivet *sikker*?

Her har jeg kommet fram til at *sikkert 2* viser tegn på desemantisering, fonologisk reduksjon, økt paradigmatisitet og redusert syntagmatisk variasjon sammenlignet med *sikkert 1*, og at utviklingen av *sikkert 2* derfor kan regnes som et eksempel på grammatikalisering. Jeg har også konkludert med at forskjellene mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* er såpass store at de kan regnes som to forskjellige ord.

7.1 Forskjeller og likheter mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*

Når det gjelder forskjellene mellom *sikkert 1* og *sikkert 2*, har jeg for det første sett at *sikkert 1* er nøytrumsformen av adjektivet *sikker*, mens *sikkert 2* er et adverb. Videre kan *sikkert 1* fungere som fritt adverbial, predikativ, og adledd i nomenfraser, og det kan forekomme både i forfeltet, midtfeltet, slutfeltet, internt i nomenfraser, og i faste uttrykk også i ekstraposisjon. Den vanligste plasseringen er riktignok i slutfeltet. *Sikkert 2* kan fungere som setningsadverbial, og som adledd i nomenfraser, og kan forekomme i midtfeltet, internt i nomenfraser, og i ekstraposisjon. Den vanligste setningsplasseringen for *sikkert 2* er i midtfeltet. Dessuten ser *sikkert 2* bare ut til å forekomme sammen med bestemte typer nomenfraser, slik som når det er snakk om kvantitet. Jeg har også sett at *sikkert 1* er en del av

bøyingsparadigmet til adjektivet *sikker*, og må samsvarsbøyes som et adjektiv, mens *sikkert 2* ikke kan bøyes.

Videre har jeg sett at *sikkert 1* uttrykker sikkerhet, mens *sikkert 2* kan uttrykke epistemisk usikkerhet eller epistemisk nødvendighet. I visse sammenhenger kan *sikkert 2* også uttrykke ønsketenkning og sarkasme, eller brukes retorisk, enten for å vise til et antatt flertall, eller ved å vise at en aksepterer eventuelle motargumenter.

Når det gjelder likheter, har jeg blant annet sett at både *sikkert 1* og *sikkert 2* kan ha foranstilte, modifierende adledd. Det er også en likhet mellom dem at begge *kan* stå i midtfeltet, selv om det er langt vanligere for *sikkert 2* enn for *sikkert 1*, og at begge kan brukes internt i nomenfraser.

For øvrig har jeg sett at *sikkert 2* brukes langt oftere enn *sikkert 1*.

7.2 Grammatikalisering av *sikkert*

Ved å se *sikkert 2* i sammenheng med Lehmanns kriterier for grammatikalisering, har jeg for det første sett at det kan vise tegn på fonologisk reduksjon, ved at *sikkert 2* oftere uttales sammentrukket eller utydelig sammenlignet med *sikkert 1*. For det andre har jeg sett at det viser tegn på desemantisering, ved at *sikkert 2* uttrykker en svakere grad av sikkerhet enn hva *sikkert 1* gjør. For det tredje har jeg sett at *sikkert 2* kan vise tegn på økt paradigmatistitet, blant annet ved at det hører til en mindre åpen ordklasse enn *sikkert 1*, at det har falt ut av bøyingsparadigmet, og ved at *sikkert 2* som setningsadverb står i paradigmatisk opposisjon til færre ord enn hva *sikkert 1* som nøytrumsadjektiv gjør. Og for det fjerde har jeg sett at *sikkert 2* viser tegn på redusert syntagmatisk variasjon sammenlignet med *sikkert 1*, ved at det har færre plasseringsmuligheter i setningen, og ved at det i mindre grad er fordelt utover de mulige plasseringene enn hva *sikkert 1* er.

Videre fant jeg ingen måte å undersøke den paradigmatiske variasjonen for *sikkert 2* på. For strukturelt omfang fant jeg at *sikkert 2* så ut til å ha et større strukturelt omfang enn hva som var tilfellet for *sikkert 1*. Og jeg fant ingen tegn på økt bundethet for *sikkert 2* sammenlignet med *sikkert 1*.

Likevel konkluderte jeg med at utviklingen av *sikkert 2* kan regnes som grammatikalisering, først og fremst fordi det viste tegn på såpass mange av Lehmanns kriterier, men også blant annet fordi kriteriet om strukturelt omfang er omstridt, og fordi kriteriet bundethet ikke nødvendigvis kommer til syne før i sekundær grammatikalisering fra grammatiske til mer grammatiske elementer. Om utviklingen av *sikkert 2* også skal kunne

regnes som pragmatikalisering, kom jeg fram til at dette forutsetter en definisjon hvor pragmatikalisering regnes som en underkategori av grammatikalisering, og kan inkludere utviklingen av modalpartikler. Ellers er utviklingen av *sikkert 2* vanskelig å skille fra grammatikalisering.

Når det gjelder alderen på *sikkert 2*, kom jeg fram til at dette er vanskelig å fastslå nøyaktig, men at *sikkert 2* i alle fall ble brukt på 1800-tallet. Det er også mulig at det er enda eldre, i likhet med svensk *säkert*, som har blitt brukt som setningsadverbial også på 1700- og 1600-tallet.

7.3 Ett eller to ord

Når det gjelder hvorvidt *sikkert 1* og *sikkert 2* kan regnes som ett eller to ord, har jeg sett at det finnes argumenter for begge standpunktene. På den ene siden er *sikkert 1* og *sikkert 2* tydelig beslektet og har felles opphav, og de viser også likheter med hverandre i at begge kan ha mange av de samme foranstilte adleddene. I så måte kan det tolkes som at *sikkert* er ett ord med to polyseme varianter, *sikkert 1* og *sikkert 2*. På den annen side viser *sikkert 1* og *sikkert 2* såpass mange forskjeller, blant annet i setningsplassering, bøyning og betydning, og de kan forekomme i samme setning og i samme frase uten at det blir store problemer med å skille dem fra hverandre. I så måte kan de tolkes som homonymer, to forskjellige ord med samme uttrykk. På grunn av de tydelige forskjellene mellom dem, har jeg kommet fram til at det er gode nok grunner til å kalle *sikkert 1* og *sikkert 2* forskjellige ord.

7.4 Konklusjon

Det har vært skrevet lite om *sikkert* tidligere, selv om det har vært skrevet om andre pragmatiske partikler i norsk. I denne oppgaven har vi sett at *sikkert* som setningsadverbial, *sikkert 2*, viser tydelige forskjeller fra nøytrumsformen av adjektivet *sikker*, *sikkert 1*. Blant annet er det store forskjeller på hvor de kan stå i setningen, og *sikkert 2* er ugrammatisk når det står i forfeltet eller i slutfeltet, selv om disse plasseringene er fullt mulig for *sikkert 1*. Videre er det en tydelig forskjell i betydning, hvor *sikkert 1* innebærer sikkerhet, mens *sikkert 2* innebærer varierende grader av sannsynlighet. Forskjellene mellom *sikkert 1* og *sikkert 2* sammenfaller med tre av Lehmanns kriterier for grammatikalisering, og er for øvrig store nok til at en har gode argumenter for å kalle *sikkert 1* og *sikkert 2* for to homonyme ord.

Litteraturliste

- Aijmer, K. (2002). Modal adverbs of certainty and uncertainty in an English-Swedish perspective. I Hasselgård, H., Johansson, S., Behrens, B., & Fabricius-Hansen, C. (red.), *Information Structure in a Cross-Linguistic Perspective*, s. 97–112
- Borthen, K. (2018). Store spørsmål om små ord. Innledning til temanummer om pragmatiske partikler i norsk. *Norsk Lingvistisk tidsskrift* 36, s. 225–247
- Borthen, K., & Knudsen, C. S. (2014). Semantiske og pragmatiske aspekter ved trykklett visst. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 32, s. 360–411
- Bybee, J. (2003). Mechanisms of change in grammaticization: the role of frequency. I Joseph, B. D. & Janda, R. (red.), *Handbook of Historical Linguistics*, s. 602–624. Oxford: Blackwell
- De Caprona, Y. (2013). *Norsk etymologisk ordbok*. Kagge forlag
- Degand, L., & Evers-Vermeul, J. (2015). Grammaticalization or pragmaticalization of discourse markers? More than a terminological issue. *Journal of Historical Pragmatics* 16:1, s. 59–85
- Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. (2020, 12.11). Sikker. I Ordbog over det Danske Sprog. Historisk Ordbog 1700–1950. Hentet fra <https://ordnet.dk/ods/ordbog?query=sikker>
- Det Norske Akademi for Språk og Litteratur. (2020, 07.10). Det Norske Akademis Ordbok. Hentet fra <https://naob.no/>
- Diewald, G. (2011). Pragmaticalization (defined) as grammaticalization of discourse functions. *Linguistics* 49–2, s. 365–390
- Downing, A. (2001). "Surely you knew!" *Surely* as a marker of evidentiality and stance. *Functions of Language* 8:2, s. 253–285
- Faarlund, J. T., Lie, S., & Vannebo, K. I. (1997). *Norsk Referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Heine, B. (2013). On discourse markers: Grammaticalization, pragmaticalization, or something else? *Linguistics* 51(6), s. 1205–1247
- Hopper, P. J., & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization* (2. utg.). Cambridge University Press
- Johannessen, J. B. (2003). Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I Johannessen, J. B. (red.) *På språkjakt – problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Unipub forlag

- Lehmann, C. (2015). *Thoughts on grammaticalization*. (3. utg.) Berlin: Language Science Press
- Norde, M. (2012). Lehmann's parameters revisited. I Davidse, K., Breban, T., Brems, L. og Mortelmans, T. (red.), *Grammaticalization and Language Change: New Reflections*, s. 73–110. Amsterdam/Philadelphia
- Paulsen, G. (2011). *Tysk blå ordbok*. (5. utg.). Oslo: Kunnskapsforlaget
- Svennevig, J. (2013). *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Cappelen Damm AS
- Svenska Akademien. (2001). Säker. I Svenska Akademiens Ordbok. Hentet fra <https://www.saob.se/artikel/?seek=s%C3%A4ker&pz=1>
- Tekstlab. (2020a, 15. april). NoTa-Oslo. Hentet fra <https://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/talesprakskorpus/nota-oslo/index.html>
- Tekstlab. (2020b, 23. april). Leksikografisk bokmålskorpus. Hentet fra <https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/lbk/>
- Tekstlab. (2020c, 14. juni). NoWaC v 1.0. Hentet fra <https://www.hf.uio.no/iln/english/about/organization/text-laboratory/projects/nowac/index.html>
- Tekstlab. (2020d, 9. oktober). Tekstlaboratoriets tjenester og verktøy. Hentet fra <https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/tjenester/index.html#skrift>
- Universitetet i Bergen og Språkrådet. (2020, 07.10). Bokmålsordboka. Nynorskordboka. Hentet fra <https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?ordbok=begge>

Korpus

Leksikografisk bokmålskorpus (LBK). Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Tilgjengelig fra:

<http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/samlinger/bokmal/veiledningkorpus/>

[Sist søkt 13. mai 2020]

Nordisk dialektkorpus. Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo. Tilgjengelig fra:

<http://tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/> [Sist søkt 5. oktober 2020]

Norsk talespråkskorpus – Oslodelen (NoTa). Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Tilgjengelig fra: <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html> [Sist søkt 30 september 2020]

Norwegian Web as Corpus (NoWaC). Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Tilgjengelig fra:

<http://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/nowac/index.html> [Sist

søkt 13. mai 2020]